

LA PARELLA DE FET: ESTUDI COMPARATIU DELS ASPECTES CIVILS DE LA REGULACIÓ AUTONÒMICA*

M. Esperança Ginebra Molins
Professora titular de dret civil
Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ. LA CONSIDERACIÓ DE LA PARELLA DE FET COM A INSTITUCIÓ JURÍDICA. EL TRASPLANTAMENT DE MODELS. PERSPECTIVES PREVISIBLES DE REFORMA

Catalunya fou pionera a l'Estat espanyol quant a la regulació de les parelles de fet com a institució (Llei catalana 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella [LUEP]);¹ quant a la creació, en definitiva, d'una nova institució jurídica, amb la qual cosa se superava la situació anterior, en què només es feien referències aïllades en preceptes dispersos a aquest tipus d'unions, enteses com a meres situacions de fet, per a reconèixer-los determinats efectes puntuals.²

* Aquest treball es va tancar el mes de juliol de 2005 i se circumscriu en l'activitat del Grup de Dret Civil de Catalunya 2001 SGR 00022.

1. L'art. 6 LUEP ha estat derogat per la Llei catalana 3/2005, de 8 d'abril. Aquesta mateixa llei ha modificat l'art. 31 LUEP.

2. Vegeu, en aquest sentit, per a citar només la primera i l'última de les lleis autonòmiques aprovades, el § 5 del preàmbul de la LUEP i el § 4 del preàmbul de la Llei 1/2005, de 16 de maig, de parelles de fet, de la comunitat autònoma de Cantàbria.

Sobre la noció d'*institució jurídica*, vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Algunas notas sobre la referencia a la vecindad civil en los art. 1.1 final y 20.2 de la Ley catalana 10/1998, de 15 de julio, d'unions estables de parella», a REAL SOCIEDAD BASCONGADA DE LOS AMIGOS DEL PAÍS, *Conflictos de leyes en el desarrollo del derecho civil vasco: Jornadas de estudio*, Bilbao, Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País, 1999, p. 428, nota 3 —i els autors allí citats.

Un cop aprovada la Llei catalana, onze comunitats autònomes més han seguit aquest camí: Aragó,³ Navarra,⁴ la Comunitat Valenciana,⁵ Madrid,⁶ les Illes Balears,⁷ Astúries,⁸ Andalusia,⁹ les Illes Canàries,¹⁰ Extremadura,¹¹ el País

3. Llei aragonesa 6/1999, de 26 de març, de parelles estables no casades. L'art. 10 d'aquesta llei ha estat modificat per la Llei aragonesa 2/2004, de 3 de maig. Vegeu també el Decret 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades, i l'Ordre de 22 de novembre de 1999, que regula el fitxer automatitzat relatiu a les parelles estables no casades.

4. Llei foral navarresa 6/2000, de 3 de juliol, per a la igualtat jurídica de les parelles estables. Respecte d'aquesta llei, resten pendents de resolució: un recurs d'inconstitucionalitat interposat per un grup de diputats del Grup Parlamentari Popular, el qual va ser admès a tràmit per mitjà de la Resolució del Tribunal Constitucional (TC) de 31 d'octubre de 2000 (BOE núm. 274, de 15 de novembre de 2000; Boletín Oficial de Navarra núm. 152, de 18 de desembre de 2000), i una qüestió d'inconstitucionalitat plantejada per la Sala Civil i Penal del Tribunal Superior de Justícia de Navarra contra l'art. 2.3, la qual ha estat admesa a tràmit per mitjà de la Resolució del TC de 25 de març de 2003 (BOE núm. 83, de 7 d'abril de 2003; Boletín Oficial de Navarra núm. 45, d'11 d'abril de 2003).

5. Llei valenciana 1/2001, de 6 d'abril, per la qual es regulen les unions de fet. Vegeu també el Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2002; aquest decret (disposició derogatòria) deroga el Decret 250/1994, de 7 de desembre, del Govern valencià, pel qual es creava el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, així com l'Ordre de 15 de febrer de 1995, de la Conselleria d'Administració Pública, per la qual es desenvolupava el Decret 250/1994, de 7 de desembre.

6. Llei 11/2001, de 19 de desembre, d'unions de fet, de la comunitat de Madrid. La Secció Vuitena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat de Madrid (Resolució de 7 de novembre de 2003 [text disponible a: <http://www.familiayvida.com/Auto%20de%207.11.2003.pdf> —data de la consulta: 6 de març de 2004—) va plantejar una qüestió d'inconstitucionalitat contra aquesta llei que ha estat admesa a tràmit per mitjà de la Resolució de 10 de febrer de 2004 (BOE núm. 48, de 25 de febrer de 2004); els preceptes impugnats són, concretament, els art. 3, 4, 5, 8 i 9, per possible infracció dels art. 149.1.a i 18a CE.

Vegeu també el Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid. Aquest decret (disposició derogatòria) deroga el Decret 36/1995, de 20 d'abril, pel qual es creava el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid, i l'Ordre 827/1995, de 25 d'abril, de la Conselleria d'Integració Social.

7. Llei balear 18/2001, de 19 de desembre, de parelles estables. Vegeu també el Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió —modificat pels decrets 140/2002, de 13 de desembre, i 184/2003, de 21 de novembre—, i la Resolució de 30 d'octubre de 2002, per la qual s'aprova el model de declaració de constitució de parella estable previst en el Decret 112/2002.

8. Llei d'Astúries 4/2002, de 23 de maig, de parelles estables. Com a disposicions anteriors a aquesta llei, vegeu el Decret 71/1994, de 29 de setembre, de creació del Registre d'Unions de fet, i la Resolució de 14 de novembre de 1994, sobre les normes reguladores del funcionament del Registre d'Unions de Fet.

9. Llei de la comunitat autònoma d'Andalusia 5/2002, de 16 de desembre, de parelles de fet. Vegeu també el Decret d'aquesta comunitat 35/2005, de 15 de febrer, que constitueix i regula el Registre de Parelles de Fet, i l'Ordre de 4 d'abril de 2005, per la qual s'aproven els models de sol·lici-

Basc¹² i, recentment, Cantàbria.¹³ Són dotze ja, per tant, les lleis autonòmiques que regulen la parella de fet com a institució. Al marge de les disposicions que desenvolupen aquestes lleis autonòmiques i que regulen els respectius registres de parelles de fet,¹⁴ convé esmentar també dos decrets de dues altres comunitats autònomes, que regulen els corresponents registres de parelles de fet: el 124/2000, d'11 de juliol, sobre la creació i el règim de funcionament del Registre de Parelles de Fet de la comunitat autònoma de Castella-La Manxa,¹⁵ i el 117/2002, de 24 d'octubre, pel qual es crea el Registre d'Unions de Fet a Castella i Lleó i es regula el seu funcionament.¹⁶

En aquest àmbit, com en el de la mediació familiar o en el de l'anomenat *testament vital*, la legislació catalana ha servit de model¹⁷ en molts aspectes a la

tud d'inscripció al Registre de Parelles de Fet. El Decret 35/2005 (disposició derogatòria única) ha derogat el Decret 3/1996, de 9 de gener, de creació del Registre d'Unions de Fet de la comunitat autònoma d'Andalusia —el qual es trobava desenvolupat per l'Ordre de 19 de març de 1996, sobre les normes reguladores del Registre d'Unions de Fet.

10. Llei 5/2003, de 6 de març, per a la regulació de les parelles de fet a la comunitat autònoma de Canàries. Vegeu també el Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la comunitat autònoma de les Illes Canàries.

11. Llei 5/2003, de 20 de març, de parelles de fet, de la comunitat autònoma d'Extremadura. Vegeu també, anteriors a aquesta llei, el Decret 35/1997, de 18 de març, de creació del Registre d'Unions de Fet, i l'Ordre de 14 de maig de 1997, que regula el Registre d'Unions de Fet —disposicions, però, que s'han de considerar derogades per la disposició derogatòria de la Llei 5/2003.

12. Llei basca 2/2003, de 7 de maig, reguladora de les parelles de fet. Per mitjà de la Resolució de 14 de desembre de 2004, el TC va acordar tenir per desistit l'advocat de l'Estat del recurs d'inconstitucionalitat que havia interposat contra l'art. 8 d'aquesta llei. Vegeu també el Decret 124/2004, de 22 de juny, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la comunitat autònoma del País Basc.

13. Llei 1/2005, de 16 de maig, de parelles de fet, de la comunitat autònoma de Cantàbria. En general, pel que fa a les lleis autonòmiques d'unions estables, vegeu l'annex 1 d'aquest treball.

14. Disposicions citades en les notes anteriors.

15. Vegeu també l'Ordre de 8 de setembre de 2000, que desenvolupa el Decret 124/2000.

16. Vegeu també l'Ordre de 27 de novembre de 2002, que regula el funcionament del Registre d'Unions de Fet —modificada per l'Ordre FAM/1672/2003, de 15 de desembre—, l'Ordre PAT/30/2003, de 16 de gener, per la qual es crea el fitxer automatitzat de dades de caràcter personal d'unions de fet, i l'Ordre FAM/50/2005, de 10 de gener, que modifica el fitxer automatitzat de dades de caràcter personal d'unions de fet.

17. Vegeu Ferran BADOSA COLL, «La influència de la legislació civil catalana en l'espanyola: l'harmonització per trasplantament de models», conferència inèdita feta a la Jornada Codi Civil de Catalunya, Barcelona, Palau de la Generalitat, 19 de juny de 2003; Miquel MARTÍN CASALS, «La regulació de la parella de fet: lleis i models», ponència feta a les XIII Jornades de Dret Català a Tossa [text disponible a: <http://civil.udg.es/tossa/2004/textos/pon/4/mmc.htm> (data de la consulta: 1 de desembre de 2004)]; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «La regulación de las parejas de hecho como manifestación del “desarrollo” del derecho civil: la superación de la “anomia”. Un caso de trasplante

resta de comunitats autònomes —com també ho ha estat fins i tot per a la regulació estatal la normativa catalana sobre l'anomenat *testament vital*—, tal com es pot veure si es comparen les diverses regulacions i com quedarà palès en aquest treball, en el qual em limitaré a estudiar la regulació de caràcter civil continguda en les lleis esmentades.¹⁸ D'acord amb això i tenint en compte que volem cenyir-nos a l'eficàcia civil que es vincula a aquesta nova institució, en aquest treball ens centrarem bàsicament en les dotze lleis indicades, sens perjudici que en l'exposició fem alguna referència a la resta de disposicions autonòmiques que regulen la matèria. Per la mateixa raó, en el quadre comparatiu del final (annex II) hem considerat només les dotze lleis autonòmiques vigents.

De moment, després del fracàs de diverses iniciatives,¹⁹ no hi ha una llei estatal específica sobre la matèria.²⁰

jurídico», a *Homenaje a Lluís Puig*, València, Tirant lo Blanc, 2006 [en premsa]. Quant al trasplantament de models jurídics en l'àmbit internacional, vegeu Alan WATSON, *Legal transplants*, 1a ed., Edimburg, 1974, i 2a ed., 1993; Alan WATSON, «Legal transplants and european private law», *EJCL*, vol. 4.4, desembre 2000 [text disponible a: <http://law.kub.nl/ejcl/44/art44-2.html>] (data de la consulta: 13 de febrer de 2004)]; Pierre LEGRAND, «The Impossibility of “Legal Transplants”», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, núm. 4 (1997), p. 111 i seg.; Shen ZONGLING, «Legal Transplant and Comparative Law», *Revue Internationale de Droit Comparé*, vol. 51, núm. 4 (1999), p. 853-858; Jan M. SMITS, «Systems mixing and in transition: import and export of legal models: the Dutch experience» [text disponible a: <http://www.library.uu.nl/publarchief/jb/congres/01809180/15/b4.pdf>] (data de la consulta: 13 de febrer de 2004)]; William TWINING, «Generalizing about law: the case of legal transplants», *The Tilburg Warwick Lectures*, 2000 [text disponible a: http://www.ucl.ac.uk/laws/jurisprudence/docs/twi_til_4.pdf] (data de la consulta: 13 de febrer de 2004)]; Loukas A. MISTELIS, «Regulatory Aspects: Globalization, Harmonization, Legal Transplants, and Law Reform: Some Fundamental Observations», *International Lawyer*, núm. 34 (2000), p. 1055-1069 [text disponible a: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/mistelis.html>] (data de la consulta: 13 de febrer de 2004)]; Hideki KANDA i Curtis J. MILHAUPT, «Re-examining Legal Transplants: The Director's Fiduciary Duty in Japanese Corporate Law», *Columbia Law School, working paper* núm. 219 [text disponible a: <http://www2.law.columbia.edu/law-economicstudies/papers/WP219.pdf>] (data de la consulta: 13 de febrer de 2004)].

18. Al marge dels efectes civils, les lleis autonòmiques de parelles de fet contenen normes de caràcter públic (beneficis respecte de la funció pública —que van començar a introduir els art. 9 i 27 LUEP—, normes de caràcter fiscal...), en els quals no pretenem detenir-nos en aquest estudi. Amb caràcter general, vegeu els annexos I i II d'aquest treball.

19. Entre les diverses iniciatives que hi ha hagut en l'àmbit estatal, destaca, en la sisena legislatura, la Proposició de llei orgànica de contracte d'unió civil (122/000098) presentada pel Partit Popular el 18 de setembre de 1997 (Boletín Oficial de las Cortes Generales, «Congreso de los Diputados») [BOCG, CD], VI legislatura, sèrie B, núm. 117-1, 29 de setembre de 1997, p. 1-5).

En la setena legislatura han estat rebutjades diverses iniciatives. Vegeu en aquest sentit: la Proposició de llei per la qual es reconeixen determinats efectes jurídics a les parelles de fet (122/000023), presentada pel Grup Parlamentari Socialista (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 27-1, 25 d'abril de 2000, p. 1-5) i que va ser rebutjada (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 27-2,

En general, pel que fa a la regulació autonòmica de les parelles de fet, actualment ens trobem amb elements nous que segurament han de fer plantejar la necessitat de revisar-la. Em refereixo a l'aprovació de la Llei 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni.²¹ Sense anar més lluny, la possibilitat de les parelles del mateix sexe de contraure matrimoni fa caure la justificació de la Llei catalana per a regular en capítols independents les parelles heterosexuals i les parelles homosexuals i per a atribuir més efectes a aquestes últimes.²² D'altra banda, deixa de cridar l'atenció o perd entitat la possibilitat d'adopció conjunta prevista actualment tant per a les parelles heterosexuals com per a les homosexuals en les lleis navarresa, basca, aragonesa,²³

25 de setembre de 2000, p. 9); la Proposició de llei sobre unions estables de parella (122/000034) presentada pel Grup Parlamentari Català (Convergència i Unió) [BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 40-1, 8 de maig de 2000, p. 1-10] i que va ser rebutjada (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 40-2, 25 de setembre de 2000, p. 11); la Proposició de llei sobre mesures per a la igualtat jurídica de les parelles de fet (122/000028) presentada pel Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 37-1, 8 de maig de 2000, p. 1-8; correcció: BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 37-2, 22 de maig de 2000, p. 9-10) i que va ser rebutjada (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 37-3, 25 de setembre de 2000, p. 11); la Proposició de llei sobre igualtat jurídica per a les parelles de fet (122/000048) presentada pel Grup Parlamentari Mixt (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 58-1, 29 de maig de 2000, p. 1-7) i que va ser rebutjada (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 58-2, 2 de setembre de 2000, p. 9). Sobre aquestes proposicions, vegeu el *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Pleno y Diputación Permanente*, VII legislatura, any 2000, núm. 24, 19 de setembre de 2000, p. 1053-1066. Vegeu, també, la Proposició de llei de modificació de la Llei de 8 de juny de 1957, reguladora del Registre Civil, per a l'accés de la unió estable de parella o parella de fet al Registre Civil (122/000306), presentada pel Grup Parlamentari Mixt (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 351-1, 15 de juliol de 2003, p. 1-3).

20. En la legislatura actual (VIII) s'han presentat ja diverses proposicions de llei sobre la matèria. Destaquen la Proposició de llei sobre igualtat jurídica per a les unions de fet (122/000044) presentada pel Grup Parlamentari Mixt (BOCG, CD, VIII legislatura, sèrie B, núm. 55-1, 23 d'abril de 2004, p. 1-10), la Proposició de llei sobre igualtat jurídica per a les parelles de fet (122/000034) presentada pel Grup Parlamentari Izquierda Verde - Izquierda Unida - Iniciativa per Catalunya Verds (BOCG, CD, VIII legislatura, sèrie B, núm. 45-1, 23 d'abril de 2004, p. 1-7) i la Proposició de llei sobre unions estables de parella (122/000012) presentada pel Grup Parlamentari Català (BOCG, CD, VIII legislatura, sèrie B, núm. 26-1, 23 d'abril de 2004, p. 1-11). S'ha presentat també una proposició de llei de modificació de la Llei de 8 de juny de 1957, reguladora del Registre Civil, per a l'accés de la unió estable de parella de fet al Registre Civil (122/000024), presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana (BOCG, CD, VIII legislatura, sèrie B, núm. 38-1, 23 d'abril de 2004, p. 1-3).

21. BOE núm. 157, de 2 de juliol de 2005. Aquesta llei va entrar en vigor (DF 2a) el dia següent al de la seva publicació al BOE. Quant al Projecte que va donar lloc a aquesta reforma, vegeu BOCG, sèrie A, núm. 18-1, 21 de gener de 2005.

22. Vegeu, en aquest sentit, el preàmbul de la LUEP (especialment els § 8, 9 i 10).

23. La redacció originària de l'art. 10 de la Llei aragonesa ha estat modificada per la Llei 2/2004, de 3 de maig, en el sentit de no limitar la possibilitat d'adopció conjunta a les parelles heterosexuals.

catalana²⁴ i càntabra, atès que els cònjuges (siguin o no del mateix sexe) també poden adoptar conjuntament. Caldrà veure també si es considera que aquesta nova regulació, així com la introduïda per la Llei 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació i divorci,²⁵ ha d'influir en els requisits personals que s'exigeixen per a poder formar una unió estable.

Tot i la repercussió inevitable que tindrà en la legislació autonòmica de parelles de fet la nova regulació estatal aprovada en relació amb el matrimoni i la seva dissolució, continuarà trobant-se una diferència entre parella de fet i matrimoni —tot i haver-se facilitat extraordinàriament el divorci— en la lliure ruptura de la parella de fet.²⁶ Al marge d'això i de les diferències evidents quant a la forma de constitució, ambdues institucions difereixen també en el contingut;

24. La reforma en aquest sentit, introduïda per la Llei 5/2005, de 8 d'abril, de modificació de la Llei 9/1998, del Codi de família (CF), de la Llei 10/1998, d'unions estables de parella, i de la Llei 40/1991, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela, entrarà en vigor el 19 de juny de 2005 (DF). Aquesta llei deroga l'art. 6 LUEP i modifica l'art. 115.2 CF.

25. BOE núm. 163, de 9 de juliol de 2005. Aquesta llei va entrar en vigor (DF 4a) el dia següent al de la seva publicació al BOE. Quant al Projecte, vegeu BOCG, sèrie A, núm. 16-1, 1 de desembre de 2004.

26. Dada que ha respectat la legislació autonòmica de parelles de fet. Vegeu Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Las uniones libres en la Ley foral de Navarra de parejas estables», *Actualidad Civil*, núm. 17 (23-29 d'abril de 2001), p. 609, 613-617 i 622 —on aquest autor afirma (p. 614 i 617): «[E]l Parlamento de Navarra no ha invadido la competencia exclusiva del Estado sobre matrimonio, ya que no ha regulado una unión matrimonial, puesto que ha respetado el derecho a la libre ruptura de las parejas que regula [al marge del fet d'haver previst —com la resta de lleis autonòmiques— la dissolució per voluntat unilateral (art. 4.1d)], siempre que se interprete que no podrá imponerse a uno de sus integrantes la obligación de compensar al otro más allá de aquello en lo que se haya enriquecido o vaya a enriquecerse a su costa. Es decir, el legislador navarro no sólo era competente para aprobar una ley sobre parejas no casadas, sino también para aprobar esta ley [...]» Vegeu també Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Uniones homosexuales y el concepto constitucional de matrimonio», *Revista Española de Derecho Constitucional*, 2001-1, p. 11-58; Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «La diferencia de trato constitucionalmente ilegítima entre el matrimonio y la unión libre; en especial, la doctrina del TC sobre la inadmisibilidad de la causa que impidió contraer matrimonio a los convivientes. La unión libre en la jurisprudencia (I)», *Aranzadi Civil*, núm. 2/2002 [BIB 2002\77] —on aquest autor insisteix que «la exclusión de la libre ruptura al prestar el consentimiento matrimonial es una diferencia esencial entre el matrimonio y cualquier unión no matrimonial»—; Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Analogía entre el matrimonio y la unión libre en la jurisprudencia del Tribunal Supremo y principio de libre ruptura de las uniones no matrimoniales. La unión libre en la jurisprudencia (y II)», *Aranzadi Civil*, núm. 6/2002 [BIB 2002\655]; Cristina GONZÁLEZ BEILFUSS, *Parejas de hecho y matrimonio del mismo sexo en la Unión Europea*, Madrid-Barcelona, Marcial Pons, Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, 2004, p. 131-132 i 134.

així, respecte de les parelles de fet, tot i haver-se regulat determinats efectes personals i admetre's respecte a aquesta qüestió la llibertat de pacte (en els termes als quals després ens referirem), no s'han explicat alguns dels efectes personals que es vinculen, en canvi, expressament al matrimoni (deure de respecte i ajuda mútua o socors mutu, actuació en interès de la família, deure de viure junts, deure de fidelitat, presumpció de convivència —art. 67 i seg. Codi civil espanyol [CC] i 1.1 Codi de família català [CF]). Les diferències són evidents, per tant, quant a la forma de constitució, el contingut i la dissolució.

Dit això i com hem apuntat abans, en aquest treball ens limitarem bàsicament a fer un estudi comparatiu dels aspectes civils de les dotze lleis autonòmiques vigents sobre parelles de fet, sens perjudici de fer referència també en alguns casos a altres disposicions autonòmiques.

Per a començar, en el que no hi ha coincidència és en la terminologia emprada; així, aquesta nova institució rep diverses denominacions en la regulació autonòmica esmentada: *unió estable de parella*, *parella estable no casada*, *parella estable*, *unió de fet* i *parella de fet*.

2. LA REGULACIÓ CIVIL: ASPECTES COMPETENCIALS

La majoria de les dotze lleis autonòmiques que regulen les unions estables incideixen en aspectes civils.

En aquest sentit, convé cridar l'atenció sobre les qüestions següents:

A) Ni totes les lleis de comunitats autònomes que han assumit competències per a legislar en matèria civil fan referència a aquesta competència per tal de justificar la seva regulació en aquest àmbit.

B) Ni totes les comunitats autònomes que han regulat aspectes civils tenen competència per a legislar en matèria civil.

A) Així, entre les lleis que justifiquen la seva regulació de caràcter civil amb la competència per a legislar en aquest àmbit, destaquen la catalana (preàmbul, últim paràgraf),²⁷ la navarresa (exposició de motius [EM], § 4)²⁸ i la bas-

27. «La Llei desenvolupa bàsicament les competències de dret civil que corresponen a la Generalitat, amb abstracció de la reserva de competència exclusiva de l'Estat quant a les formes del matrimoni [...] La Llei conté també preceptes que es dicten com a desenvolupament de les competències relatives a la funció pública de l'Administració de la Generalitat.»

28. «En virtud de lo dispuesto en el artículo 48 del Amejoramiento de Fuero, Navarra tiene competencia exclusiva en materia de Derecho Civil Foral. Asimismo, Navarra ostenta competencias en otras materias que afectan a la situación de las parejas de hecho estables.»

ca (EM, I, § 8 —on es concreten, a més, altres títols competencials).²⁹ El mateix es dedueix respecte de la Llei aragonesa, el preàmbul de la qual al·ludeix als principis i les singularitats del dret civil aragonès per a justificar la regulació (preàmbul, § 4 i 7). No és el cas, en canvi, de la Llei balear, la qual, malgrat que afirma genèricament en l'EM (I, § 8) que «[l]a regulació dels distints aspectes afectats pel model de parella elegit s'ha ajustat al marc de competències de les Illes Balears, raó que ha impedit el tractament de qüestions que pertanyen a l'esfera del dret penal, laboral i de seguretat social» —incís que reproduïx de manera similar el que ja establia el penúltim paràgraf del preàmbul de la Llei catalana i que repeteix l'últim paràgraf de l'EM de la Llei extremeña— i que es refereix a la consonància de la nova regulació amb la Compilació de dret civil de les Illes Balears (EM, I, § 8) i a les injustícies que ha provocat en el camp civil la manca de regulació de la matèria (EM, I, § 4), així com al reconeixement que es fa en la Llei de determinats efectes de la relació de parella en l'esfera civil i patrimonial (EM, I, § 9), omet, paradoxalment, qualsevol referència a la competència civil assumida per aquesta comunitat (art. 10.23 del seu estatut d'autonomia [Llei orgànica (LO) 2/1983], tal com ha quedat redactat per la LO 3/1999, de 8 de gener).

Actualment, un cop retirat³⁰ el recurs d'inconstitucionalitat promogut pel president del Govern contra l'article 8 de la Llei basca —precepte que permet (com l'art. 8.1 de la Llei navarresa, el recentment modificat art. 10 de la Llei aragonesa,³¹ la nova redacció de l'art. 115.2 CF,³² i l'art 11.1 de la Llei càntabra) l'adopció conjunta per part de parelles homosexuals³³ i que es refereix també al

29. «Esta Comunidad Autónoma ostenta competencias, recogidas en el Título I de su Estatuto de Autonomía, en diversas materias que afectan a la situación de las parejas de hecho, tales como la conservación, modificación y desarrollo del Derecho Civil foral y especial, escrito o consuetudinario propio de los territorios históricos que integran el País Vasco y la fijación del ámbito territorial de su vigencia (art. 10.5); organización, régimen y funcionamiento de las instituciones y establecimientos de protección y tutela de menores (art. 10.14); sanidad interior (art. 18.1), y, especialmente, asistencia social (art. 10.12) [...]»

30. El TC, per mitjà de la Resolució de 14 de desembre de 2004, ha acordat tenir per desistit l'advocat de l'Estat del recurs d'inconstitucionalitat esmentat (BOE núm. 4, de 5 de gener de 2005).

31. La modificació ha consistit a suprimir la paraula *heterosexuales* de l'art. 10 de la Llei.

32. Llei 3/2005, de 8 d'abril, de modificació de la Llei 9/1998, del Codi de família, de la Llei 10/1998, d'unions estables de parella, i de la Llei 40/1991, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela.

33. L'art. 8.1 de la Llei del Parlament basc 2/2003, de 7 de maig, reguladora de les parelles de fet, estableix: «De la adopción.- 1. Los miembros de parejas formadas por dos personas del mismo sexo podrán adoptar de forma conjunta, con iguales derechos y deberes que las parejas formadas por dos personas de distinto sexo y las parejas unidas por matrimonio.»

dret del fill adoptiu o biològic d'un dels membres de la parella a ser adoptat per l'altre³⁴ (adopció del fill de la parella que preveu també el recentment modificat art. 117.1a CF³⁵)—, queda pendent de resolució el recurs d'inconstitucionalitat presentat per un grup de diputats del Grup Parlamentari Popular³⁶ contra la Llei navarresa.³⁷

No ha estat impugnada la Llei catalana, tot i que alguns dels preceptes de la Llei navarresa que han estat objecte de recurs reproduïen i prenen com a model articles de la Llei catalana.³⁸

Quant a la Llei foral navarresa 6/2000, la constitucionalitat de l'article 2.3

En l'àmbit europeu, el Consell d'Europa al·ludeix a la possibilitat de l'adopció per part de parelles homosexuals en el document on s'analitzen diversos aspectes legislatius i socials sobre el tractament de les persones homosexuals en els països membres d'aquest consell, document aprovat el 26 de setembre de 2000 per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa (punts 9, 45, 46 i 47).

34. Possibilitat a què al·ludeix com a dret del fill (segons l'art. 8.2 de la Llei basca: «La hija o hijo adoptivo o biológico de una de las partes de la pareja tendrá derecho a ser adoptado por la otra parte»). En el recurs d'inconstitucionalitat, l'advocat de l'Estat denunciava el fet que l'adopció del fill adoptiu o biològic d'un dels membres de la parella es configurés com un dret del fill; segons la seva argumentació, això implica concebre'l com una obligació de l'altre membre de la parella, a la qual se l'hi podria exigir, de la qual cosa derivaria, per tant, una paternitat adoptiva forçosa, cosa que resulta contrària als principis de llibertat personal i de lliure desenvolupament de la personalitat reconeguts, respectivament, en els art. 1 i 10 CE, així com en els art. 39.2 i 39.3 CE; a més a més, segons l'advocat de l'Estat, això significaria atribuir a aquesta paternitat adoptiva forçosa un potencial efecte extintiu de la relació paternofilial per naturalesa i limitaria la funció judicial a una mera comprovació dels pressupòsits legalment configuradors del dret. Amb la norma que en aquell moment s'impugnava, s'eliminava, per tant, segons el criteri de l'advocat de l'Estat, el mandat de l'art. 39.2 CE referit al deure dels poders públics d'assegurar la protecció integral dels fills.

En sol·licitar l'aixecament de la suspensió del recurs, la lletrada del Govern basc rebutia aquestes argumentacions i afirmava que els efectes relatius a la paternitat forçosa, el canvi forçós d'estat civil i la pèrdua de les competències decisòries del jutge no es produïren de cap manera.

35. Tal com ha quedat redactat per la Llei 3/2005, de 8 d'abril.

36. El recurs d'inconstitucionalitat (núm. 5297/2000) interposat per un grup de diputats del Grup Parlamentari Popular (d'acord amb la legitimació que els reconeixen els art. 162.1a CE i 32.1c de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional [LOTIC]) va ser admès a tràmit per mitjà de la Resolució del TC de 31 d'octubre de 2000 (BOE núm. 274, de 15 de novembre de 2000; *Boletín Oficial de Navarra* núm. 152, de 18 de desembre de 2000). Sobre aquest recurs, vegeu Cristina GONZÁLEZ BEILFUS, «Recurso de inconstitucionalidad contra la Ley foral 6/2000, de 3 de julio, del Parlamento de Navarra, para la igualdad jurídica de las parejas estables», REDI, núm. 2 (2000), p. 690-695. Sobre la constitucionalitat de la Llei foral 6/2000, vegeu Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Las uniones libres», p. 605-643.

37. Agraïxo a M. José Urzaiz la documentació que m'ha proporcionat referent als recursos d'inconstitucionalitat plantejats contra les lleis navarresa i basca.

38. Això fa que, des de Catalunya, el recurs contra la Llei navarresa presenti un interès especial.

—el model del qual s'ha de buscar en els articles 1.1 *in fine* i 20.2 de la Llei catalana— ha estat posada en dubte pel recurs esmentat i, a més a més, per una qüestió plantejada per la Sala Civil i Penal del Tribunal Superior de Justícia de Navarra, per suposada infracció de l'article 149.1.8 de la Constitució espanyola (CE),³⁹ atès que es relaciona la norma impugnada amb la competència de l'Estat per a dictar normes de conflicte.

En l'àmbit civil, la regulació d'aquelles comunitats que tenien dret civil quan s'aprovà la Constitució i que han assumit competència per a legislar en aquest àmbit, és una manifestació de la idea de «desenvolupament» d'aquest dret (art. 149.1.8 CE i, per a Catalunya, 9.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya [EAC]). Cal partir, en aquest sentit, d'un concepte de *desenvolupament* no només horitzontal, sinó també vertical, capaç de donar resposta a les noves institucions socialment acceptades amb les institucions jurídiques correlatives.⁴⁰ Això es manifesta no només en relació amb les parelles de fet, sinó també, per a posar algun altre exemple recent, en la regulació de la mediació familiar o de l'anomenat *testament vital*. Una «modificació i desenvolupament» no merament formals i reduccionistes han de permetre adaptar el dret civil a la realitat social del moment; han de permetre, en definitiva, l'actualització.⁴¹ Més enllà de la idea de *connexió*,⁴² «desenvolupar» inclou la possibilitat de regular noves realitats socials que es detecten —tal com posen de manifest els preàmbuls i les exposicions de

39. Qüestió admesa a tràmit pel TC per mitjà de la Resolució de 25 de març de 2003 (BOE núm. 83, de 7 d'abril de 2003; *Boletín Oficial de Navarra* núm. 45, d'11 d'abril de 2003).

40. Això sense que calgui recórrer a arguments com que es pot satisfer el requisit de connexió institucional si preexisteix «una regulación de un fenómeno jurídico, que no tiene por qué ser la unión libre, sino otro cualquiera, como el enriquecimiento injusto, o la tutela, etc., que es desarrollada, expandida a nuevas áreas» —argument emprat per Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Uniones libres y competencia legislativa de ciertas comunidades autónomas para desarrollar su propio derecho civil», *La Ley*, núm. 4904 (13 d'octubre de 1999), p. 3, 4 i 5. Gavidia Sánchez (p. 4) planteja també la possibilitat d'eludir el requisit de la connexió presentant la nova regulació com un cas d'exercici de la competència per a modificar el dret civil propi —argument que considera que no és absurd ni irraonable, però sí menys plausible que el de considerar que estem davant d'un cas de desenvolupament del mateix dret civil preexistent. Vegeu també Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Las uniones libres», p. 607-609, on planteja diverses formes d'establir la connexió.

41. En aquest sentit, el recurs d'inconstitucionalitat plantejat contra la Llei foral navarresa no qüestiona el fet que la regulació de les parelles de fet que fa el legislador navarrès constitueixi una manifestació de la idea de *desenvolupament* del dret civil d'aquesta comunitat.

42. Quant a la doctrina de les institucions connexes per a delimitar el concepte de *desenvolupament*, vegeu especialment les sentències del TC 88/1993, de 12 de març —fonament jurídic (FJ) 3r— (BOE núm. 90, suplement, de 15 d'abril de 1993, p. 62-73) i 156/1993, de 6 de maig —FJ 1r i 6è— (BOE núm. 127, suplement, de 28 de maig de 1993, p. 85-95; BJC núm. 145, 1993, p. 55-67).

motius de les lleis autonòmiques sobre parelles de fet (com ara la Llei catalana)⁴³ i que requereixen tractament jurídic⁴⁴ per tal de superar l'anomia. La regulació autonòmica de les parelles de fet supera, en l'àmbit respectiu, la situació d'anomia denunciada per la jurisprudència i davant la qual s'havia justificat

43. Segons el preàmbul (§ 3 i 4) de la Llei catalana: «En aquests últims anys s'aprecia un augment de les anomenades parelles de fet estables, paral·lel i coincident, també, amb el creixent nivell de l'acceptació que tenen en el si de la nostra societat, que abasta totes les parelles referides, compreses, per tant, les formades per persones del mateix sexe, fins al punt que es detecta entre la població catalana una opinió majoritària a favor de la regulació legal d'aquestes formes de convivència. || Per tant, hom creu que ha arribat l'hora d'emprendre aquesta tasca legislativa i que el nostre ordenament s'arregleri, en aquest sentit, amb els incipients corrents prelegislatius i legislatius que afloren en el si de l'Estat i en els estats del nostre contorn geogràfic i cultural.»

El preàmbul (§ 5, 6 i 7) de la Llei aragonesa estableix: «Se trata en ambos casos [parella estable heterosexual i parella estable homosexual] de un fenómeno creciente, generalmente aceptado y asumido por la sociedad, cuya marginación legislativa no hace sino generar problemas de muy difícil solución, cuando no provocar importantes injusticias: en unos casos, para los propios miembros de la pareja; en otros, y esto es mucho más grave, para la prole nacida de la misma. || Desconocer este fenómeno desde el punto de vista legislativo no conlleva sino agravar esas situaciones de desamparo e injusticia que hoy sólo tratan de atajar los Tribunales de Justicia. || Por otra parte, y aun cuando el legislador español trata de regular el fenómeno desde un punto de vista general, dadas las singularidades que el ordenamiento civil aragonés tiene, parece que las Cortes de Aragón no pueden en estos momentos orillar el especial tratamiento que estos tipos de convivencias han de tener en nuestra Comunidad. Ello es lo que de forma especial justifica esta Ley.»

Segons l'exposició de motius (EM) (I, § 3 i 4) de la Llei balear: «Tradicionalmente, la forma de manifestar esta unión estable ha sido el matrimonio, pero actualmente se presentan otras fórmulas familiares, en constante aumento y cada vez más aceptadas por la sociedad. El hecho de que dos personas, con independencia de la orientación sexual de su relación, compartan su vida en una relación afectiva análoga a la conyugal, lo que marca la diferencia con otros tipos de convivencia, produce una serie de derechos y deberes entre sus componentes, con relación a terceros y hacia la sociedad en general, cuestiones que también merecen una protección por parte de los poderes públicos y que no pueden quedar al margen del derecho positivo. La falta de legislación en esta materia ha provocado injusticias en el campo civil, administrativo, fiscal, social y penal, que han provocado situaciones de desamparo que no encuentran suficiente respuesta en la aplicación analógica por parte de los órganos jurisdiccionales.»

Pel que fa a les comunitats amb competència per a «desenvolupar» el dret civil propi, vegeu també, especialment, l'EM (§ 1 i 5) de la Llei foral navarresa i l'EM (I, § 1, 2, 3 i 9) de la Llei basca.

44. Com indica Badosa Coll, en el dret català el «desenvolupament» en relació amb les necessitats socials ha tingut tres aspectes, descrits en el preàmbul de la LUEP: en primer lloc, la identificació de les noves exigències socials —cosa que s'ha palesat en la institucionalització de figures desconegudes en el dret espanyol—; en segon lloc, el judici de legalitat i la valoració jurídica d'aquestes exigències, establint, eliminant o modificant categories civils, i, en tercer lloc, el judici d'oportunitat o d'elecció del moment per a regular, que, en el cas de situacions que poden ser polèmiques, com les parelles de fet, es fonamenta en l'acceptació social prèvia (Ferran BADOSA COLL, «La Constitució espanyola i l'Estatut d'autonomia de Catalunya », a Ferran BADOSA COLL [dir.], *Manual de dret civil català*, Madrid-Barcelona, Marcial Pons, Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, 2003, p. 56).

la necessitat de recórrer «a la fuerza expansiva del ordenamiento jurídico, a través de la aplicación analógica del Derecho» (sentències del Tribunal Suprem de 27 de març de 2001,⁴⁵ 5 de juliol de 2001⁴⁶ i 16 juliol de 2002;⁴⁷ vegeu, també, les sentències del Tribunal Suprem de 17 de gener de 2003,⁴⁸

45. Segons la Sentència del TS de 27 de març de 2001 (FJ 6è) [RJA 2001\4770]: «Las uniones de hecho o matrimonios de hecho, carecen de regulación legal, con carácter general, aunque como tal realidad ajurídica, no prohibida por el Derecho, produce determinados efectos jurídicos. En sentido estricto, la convivencia “more uxorio” se basa en la heterosexualidad de la pareja y en la estabilidad de la situación, que suele tener duración indefinida. A diferencia del Derecho tradicional, anterior a la Codificación, el Derecho Civil actual se desentendió de la unión familiar de hecho, por lo que la jurisprudencia ha tenido que aplicar principios generales a los casos concretos para evitar que una de las partes sufra perjuicios injustos. No obstante, a la luz de los principios constitucionales (artículo 9-2, artículo 10-1º, artículo 14 y artículo 39) se ha abierto paso la necesidad de su regulación, concretada ya en las leyes de algunas Comunidades Autónomas (Ley 10/1998, de 15 de julio, de Uniones Estables, relativa a Cataluña, y Ley 6/1999 de 26 de marzo, sobre parejas estables no casadas, referente a Aragón. Últimamente se suma a estas disposiciones la Ley Foral de 3 de julio de 2000 de Navarra, reguladora de las parejas estables). En general, esta situación de anomia, se manifiesta, muy especialmente, al considerar los posibles efectos económicos derivados de una ruptura de la convivencia [...]»

46. Sentència del TS de 5 de juliol de 2001 (RJA 2001\4993): «[...] ante tal anomia, ha de acudir-se a la fuerza expansiva del ordenamiento jurídico, a través de la aplicación analógica del Derecho y precisamente en estos casos de uniones de hecho «more uxorio» encuentra su semejanza en su disolución y final por la voluntad unilateral de una de las partes, con algunos efectos recogidos para las sentencias de separación o divorcio por el Código Civil [...] De no ser así, ello conduciría inexorablemente a que los españoles no pertenecientes a alguna autonomía que haya legislado en este punto, hayan de utilizar el argumento del enriquecimiento injusto o sin causa [...], pudiendo utilizar la analogía en situaciones de verdadera semejanza, en el sentido del art. 4.1 del Código Civil, entre el caso enjuiciado carente de normativa específica y de la semejanza de [sic] situación con el cese de la convivencia matrimonial por separación o divorcio, por lo que estima este Tribunal que tal es la normativa de aplicación por identidad de razón [...] Otra solución conduciría a establecer dos clases de españoles, según sus Autonomías tuvieran o no dictada Ley de parejas de hecho, pudiendo acudir a dicha específica normativa o tener que debatirse con la anomia general en la materia, lo cual contraría abiertamente el principio de igualdad de los españoles, proclamado en el art. 14 de la Constitución [...]»

47. RJA 2002\6246.

48. RJA 2003\4. En el FJ 2n d'aquesta sentència, el TS constata: «Ante la realidad de la doctrina y la ausencia de la legislación, ha sido la jurisprudencia la que se ha ocupado con detenimiento de este tema, resolviendo los casos concretos que han llegado a la jurisdicción, prácticamente siempre en relación con la disolución o ruptura de la convivencia por razón de muerte o de voluntad unilateral [...] Ha destacado que carece de normativa específica, pero no constituye un vacío legal (SS 28 May. 1992 y 29 Oct. 1997) lo que se resume así: La convivencia more uxorio, entendida como una relación a semejanza de la matrimonial, sin haber recibido sanción legal, no está regulada legalmente, ni tampoco prohibida por el Derecho: es ajurídica, pero no antijurídica; carece de normativa legal, pero produce o puede producir una serie de efectos que tienen trascendencia jurídica y deben ser resueltos con arreglo al sistema de fuentes del Derecho [...]»

5 de febrer de 2004,⁴⁹ 27 de maig de 2004⁵⁰ i 23 de novembre de 2004).⁵¹

A més, cal tenir en compte que «[c]iertamente, el “desarrollo” lo es de algo preexistente; pero cuando ese “algo” es el “ordenamiento jurídico”, su “desarrollo” no se refiere a una normativa ya existente, sino a un ámbito de competencia normativa».⁵²

En el recurs d'inconstitucionalitat plantejat en el seu dia contra l'article 8 de la Llei basca reguladora de les parelles de fet —després retirat—, l'advocat de l'Estat considerava que la regulació continguda en el precepte esmentat «es contraria a la competencia estatal instituida en el art. 149.1.8º de la Constitución y al art. 10.5 del Estatuto de Autonomía para el País Vasco [...] La norma objeto del presente recurso no puede considerarse incluida en el ámbito de alguno de los conceptos de conservación, modificación y desarrollo con los que se delimita la competencia autónoma». En aquesta mateixa línia, entenia que «la adopción no ha encontrado nunca una regulación propia en el derecho foral, limitándose a meros desarrollos ocasionales mínimos para su ajuste y adaptación a las instituciones jurídicas forales [...] La norma impugnada [...] se orienta a regular una materia ajena a cualquier institución jurídica precedente». Considerava, en definitiva, que no es podia fonamentar en el títol competencial de «desenvolupament» del dret civil propi i infringia, per tant, l'article 149.1.8a CE.⁵³

Quant al precepte equivalent de la Llei foral navarresa (l'art. 8, que regula la possibilitat d'adopció conjunta) —la vigència del qual no està suspen-

49. RJA 2004\213.

50. RJA 2004\3577.

51. RJA 2004\7385.

52. Santiago ESPIAU ESPIAU, «La codificación del derecho civil catalán en el proceso de unificación del derecho europeo», *Derecho Privado y Constitución*, núm. 14 (2000), p. 81. Vegeu també Ferran BADOSA COLL, «La recent jurisprudència constitucional sobre les competències de les comunitats autònomes en dret civil», *Iuris. Quaderns de Política Jurídica*, núm. 1 (1994), p. 16, així com els vots particulars dels magistrats Carles Viver Pi-Sunyer i Julio Diego González Campos a la Sentència del TC 88/1993, de 12 de març, l'opinió manifestada per l'advocat de la Generalitat de Catalunya en el seu escrit de contestació al recurs formulat contra la Llei 25/2001, i les al·legacions que formula el Parlament català a aquest mateix recurs d'inconstitucionalitat —on s'afirma: «un ente con capacidad para legislar que en un ámbito normativo tenga las facultades de conservar, modificar o desarrollar, lo que tiene en relación a ese ámbito es capacidad legislativa plena»— (BOPC núm. 316, de 25 de juny de 2002, p. 115; vegeu també la p. 116).

53. Segons l'advocat de l'Estat, «la institución jurídica de la adopción tiene suficiente entidad propia y diferenciada de otras instituciones del derecho de familia para que no pueda configurarse como un simple anexo de cualquier fórmula de consorcio personal cuyo reconocimiento por el legislador arrastre sin más el derecho —o como veremos el deber— de adoptar. Se ha de rechazar la existencia de una concatenación necesaria entre las uniones de hecho y la adopción de menores».

sa—,⁵⁴ el jutge de primera instància del Jutjat núm. 3 de Pamplona, en la seva polèmica Resolució de 22 de gener de 2004⁵⁵ —que resolía l'adopció de dues nenes, nascudes de la inseminació artificial d'una dona, per la seva companya sentimental—,⁵⁶ ha manifestat la seva opinió a favor de la constitucionalitat del precepte en els termes següents: «[S]e entiende en primer lugar —y con respecto al argumento relativo a la vulneración del principio de legalidad por colisión con el derecho común— que el abordaje por parte del Legislador navarro de la adopción por parejas no casadas con independencia de su identidad sexual entra dentro de sus competencias legislativas en derecho foral a tenor de lo dispuesto en el art. 149.1.8 de la CE, y en la interpretación que el Tribunal Constitucional tiene establecida respecto a los criterios y requisitos de conexión entre la materia nueva que es regulada y el contenido del Derecho civil foral previo. Teniendo en cuenta que la Ley 73 Fn contiene normas sobre adopción en esta materia, la conexión de la Ley foral con dicho pre-

54. La presentació del recurs contra l'art. 8 de la Llei basca comportà, en canvi, la suspensió. Posteriorment, per mitjà de la Resolució núm. 427/2003, de 18 de desembre, el TC acordà mantenir la suspensió de la vigència de l'art. 8 de la Llei basca (RTCA 2003\427 AUTO). Segons el TC, «dado que la adopción produce por regla general la extinción de los vínculos jurídicos entre el adoptando y su anterior familia y que es irrevocable salvo extinción de la misma acordada por el Juez (art. 178.1 y 180 del Código Civil), es obvio que quienes fueron adoptados de acuerdo con el precepto recurrido experimentarían perjuicios de muy difícil, y acaso imposible, reparación si el precepto recurrido fuera en su día considerado inconstitucional y nulo, perjuicios extensibles también a la familia por naturaleza y a los adoptantes, con vulneración de las exigencias del principio de seguridad jurídica (art. 9.3 CE)». Vegeu la crítica a aquesta resolució que fonamentadament fa María Paz GARCÍA RUBIO a «La adopción por y en parejas homosexuales», a *Homenaje a Lluís Puig*, València, Tirant lo Blanc [en premsa].

55. El text d'aquesta resolució es pot consultar a <http://www.poderjudicial.es/cgpj/docuteca/BajarEscrito.asp?Codigo=2862>, així com a <http://www.codigo-civil.net.php?p=364> i a <http://www.codigo-civil.net/b2.php?p=364> (data de la consulta: 2 d'abril de 2004). Com destaca el jutge de primera instància (FJ 2n): «La interposición de tal recurso [...] —y a diferencia de lo que con posterioridad, y recientemente, ha ocurrido con la Ley promulgada por el Parlamento de la Comunidad Autónoma Vasca— no tiene ninguna incidencia en la vigencia de la Ley, si se tiene en cuenta que el art. 30 de la LOTC únicamente prevé efectos suspensivos en el supuesto de que el Gobierno se ampare en lo dispuesto en el art. 161.2 de la Constitución para impugnar, por medio de su Presidente, Leyes, disposiciones normativas o actos con fuerza de Ley de las Comunidades Autónomas, como así ha acontecido respecto a la citada Ley vasca.» Vegeu també el FJ 4t.

56. Encara que aquest supòsit no estigué especialment previst en la Llei foral navarresa —l'art. 8 de la qual es limita a regular la possibilitat d'adopció conjunta—, la resolució esmentada (FJ 3r) argumenta que «si el legislador navarro está permitiendo la adopción conjunta por parejas homosexuales, difícilmente se puede encontrar sentido a una exclusión de la adopción por el compañero/a del padre o madre adoptivo, del hijo/a/s de éste, o por la compañera de la madre biológica, del hijo/a/s de ésta».

cepto se estima clara, de manera que asimismo se entiende que la regulación por parte del Legislador navarro de la admisión como adoptantes a dichas parejas, cuando ya regulaba la adopción, entra dentro de sus competencias como así lo ha entendido la mayor parte de la doctrina científica.»

Òbviament, argumentacions d'aquest tipus, que estan en funció del que s'entengui per *connexió suficient*, no tenen cap fonament si es considera que l'únic límit de la competència en matèria de legislació civil de les comunitats autònomes on existien «derechos civiles, forales o especiales» quan s'aprovà la Constitució es troba en els àmbits reservats «en todo caso» a l'Estat,⁵⁷ i s'en-

57. Tesi qualificada a vegades com a *autonomista* per tal de contraposar-la a la «foralista». Els partidaris d'aquesta última interpreten l'«allí donde existan» de l'art. 149.1.8 CE no tant com un mer pressupòsit del reconeixement de competència legislativa en matèria civil a aquelles comunitats autònomes que tinguessin dret civil quan entrà en vigor la CE (referint l'«allí donde existan» a «los derechos civiles, forales o especiales», i no a institucions concretes), sinó com a índex que marca l'abast o l'extensió d'aquesta competència —circumscriuint-la fins i tot exclusivament a les institucions civils regulades en la compilació respectiva; una interpretació d'aquest tipus representaria considerar els «derechos civiles, forales o especiales» (com els anomena l'art. 149.1.8 CE) com un conjunt residual de normes i institucions aïllades i sistemàtiques de caràcter excepcional, en contraposició al Codi civil espanyol (vegeu, en aquest sentit, les al·legacions que formula el Parlament català al recurs d'inconstitucionalitat plantejat en el seu dia —avui retirat [BOE núm. 295, de 8 de desembre de 2004])— pel president del Govern de l'Estat contra els art. 24, 25 i 26 de la Llei catalana 25/2001, de l'accessió i l'ocupació [BOPC núm. 316, de 25 de juny de 2002, p. 111-112]), deixaria pràcticament sense contingut el tercer terme de la tríada «conservació, modificació i desenvolupament» (art. 149.1.8 CE i 9.2 EAC) i contradiria allò manifestat diverses vegades pel TC (vegeu, per exemple, les sentències del TC 121/1992 [FJ 1r], 88/1993 [FJ 3r] i 156/1993 [FJ 1r i 6è]), per la majoria de la doctrina i, ja l'any 1981, per la conclusió segona de les referents a l'art. 149.1.8 CE del Congreso de Jurisconsultos sobre los Derechos Civiles Territoriales en la Constitución. La tesi de les «institucions connexes», avalada pel TC (per exemple, en les sentències 88/1993 [FJ 3r] i 156/1993 [FJ 1r i 6è]), es trobaria a mig camí entre les teories «autonomistes» i les «foralistes» i està en funció del grau de connexió que s'exigeixi. Sobre aquesta classificació i l'exposició de les diverses teories, vegeu Jesús DELGADO ECHEVERRÍA, «Los derechos civiles forales en la Constitución», a *Estudios sobre la Constitución española de 1978*, Saragossa, Libros Pórtico, 1979, p. 323-352, i RJC (juliol-setembre 1979), p. 646; Pablo SALVADOR CODERCH, «El derecho civil de Cataluña. Comentario al nuevo artículo 1º de la Compilación catalana», a Pablo SALVADOR CODERCH, *La Compilación y su historia: Estudios sobre la codificación y la interpretación de las leyes*, Barcelona, Bosch Casa Editorial, SA, 1985, p. 330-337; Vicente GUILARTE ZAPATERO, *Actualidad y perspectivas del pluralismo legislativo en el derecho español: Lección inaugural del curso 1993-1994 de la Universidad de Valladolid*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1993, p. 32-38; Jesús DELGADO ECHEVERRÍA, «Doctrina reciente del Tribunal Constitucional sobre la competencia legislativa de las comunidades autónomas en materia de derecho civil», *Iuris. Quaderns de Política Jurídica*, núm. 1 (1994), p. 40-45; Juan José ÁLVAREZ RUBIO, *Las normas de derecho interregional de la ley 3/1992, de 1 de julio, de derecho civil foral del país vasco*, Oñati, Instituto Vasco de Administración Pública, 1995, p. 34-37; Luis MARTÍNEZ VÁZQUEZ DE CASTRO, *Pluralidad de derechos civiles españoles*, Madrid, Civitas, 1997; Enrique LALAGUNA DOMÍNGUEZ, *La diversidad de legislaciones civiles en España*, València, Tirant lo Blanc, 1998,

tén que el que ha de preexistir per a poder «desenvolupar» és simplement el dret.⁵⁸ Però és que, a més a més, l'exigència de connexió queda també superada si, com hem apuntat, el concepte de *desenvolupament* permet donar resposta jurídica a les noves realitats socials que es detecten, passant d'institucions socials no regulades a institucions jurídiques i afavorint l'adaptació dels «derechos civiles, forales o especiales» (art. 149.1.8a CE) a la realitat social del moment —en definitiva, la seva actualització a través de la superació de les situacions d'anomia.

B) D'altra banda, algunes de les lleis pertanyents a comunitats autònomes que no tenen competència per a legislar en matèria civil, contenen disposicions de caràcter clarament civil. És a dir, s'han trasplantat preceptes civils de la Llei catalana per part de comunitats mancades de competència per a regular aspectes civils.⁵⁹

Per a posar només algun exemple, tracten de la contribució proporcional a les despeses comunes, si no hi ha pacte, no només les lleis catalana (art. 3.2 i 22.2), aragonesa (art. 5.3), navarresa (art. 5.1), balear (art. 5.1) i basca (art. 6.1), sinó tam-

p. 49-53; Enoch ALBERTÍ ROVIRA, a Enoch ALBERTÍ ROVIRA i Ferran BADOSA COLL, «La distribución de competencias y la jurisprudencia constitucional en materia de derecho civil: las posibilidades de un código civil patrimonial catalán», a *Autonomía i dret civil*, col·l. «Institut d'Estudis Autònomic», núm. 38, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2002, p. 21.

58. Vegeu Ferran BADOSA COLL, «La recent jurisprudència», p. 16; Santiago ESPIAU ESPIAU, «La codificación del derecho civil catalán», p. 81.

59. No és exacta, per tant, la següent contraposició continguda en l'EM (§ 1 i 2) de la Proposició de llei de modificació de la Llei de 8 de juny de 1957, reguladora del Registre Civil, per a l'accés de la unió estable de parella o parella de fet al Registre Civil, presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana: «Ésta [la unió estable o parella de fet] ha sido objeto de una regulación sistemática, unitaria y orgánica, tanto desde el ámbito del derecho civil como del público, por parte de aquellas comunidades autónomas que tienen derecho civil foral o especial. En este sentido, la Ley 10/1998, de 15 de julio, de uniones estables de pareja (Cataluña); Ley 6/1999, de 26 de marzo, relativa a parejas estables no casadas (Aragón); Ley Foral 6/2000, de 3 de julio, para la Igualdad Jurídica de las Parejas Estables (Navarra), y Ley 18/2001, de 19 de diciembre, de parejas estables (Islas Baleares). || Aquellas comunidades que no tienen legislación civil foral o especial propia, y por tanto, no tienen competencia en derecho civil, han optado por regular la unión estable básicamente desde la óptica del derecho público. Este es el caso de la Ley 1/2001, de 6 de abril, por la que se regulan las uniones de hecho (Valencia), la Ley 11/2001, de 19 de diciembre, de uniones de hecho de la Comunidad de Madrid y la Ley del Principado de Asturias, 4/2002, de 23 de mayo, de Parejas Estables» (BOCG, CD, VIII legislatura, sèrie B, núm. 38-1, 23 d'abril de 2004, p. 2). Això mateix establia la Proposició de llei de modificació de la Llei de 8 de juny de 1957, reguladora del Registre Civil, per a l'accés de la unió estable de parella de fet al Registre Civil, presentada en la legislatura anterior pel Grup Parlamentari Mixt (BOCG, CD, VII legislatura, sèrie B, núm. 351-1, 15 de juliol de 2003, p. 1-2). Sobre el «contenido claramente civil» d'algunes normes de la Llei andalusa, malgrat la manca de competència en matèria civil, vegeu la Sentència de l'Audiència Provincial de Granada 55/2004, de 2 de febrer (JUR 2004\107132).

bé la valenciana (art. 4.2)⁶⁰ i l'extremenya (art. 6.2),⁶¹ i fins i tot la madrilenya (art. 4.3), la canària (art. 7.3) i la recentment aprovada Llei càntabra (art. 8.2); regula la responsabilitat per les obligacions concretes per raó de les despeses comunes, a més a més de les lleis catalana (art. 5 i 24), aragonesa (art. 5.4), navarresa (art. 7) i balear (art. 5.3) —no sempre amb el mateix criteri—,⁶² la Llei de la comunitat autònoma d'Andalusia (art. 12.4); preveuen la possibilitat de reclamar una compensació econòmica en cas de ruptura, no només les lleis catalana (art. 13, 16, 31 i 32), aragonesa (art. 7), navarresa (art. 5 i 6), balear (art. 9 i 10) i basca (art. 6.2*b*), sinó també les lleis extremenya (art. 7) i càntabra (art. 9); i regula el dret a habitar l'habitatge comú durant l'any següent a la mort d'un dels convivents, al marge de la Llei catalana (art. 18.2 i 33*b* —que regulen un dret similar a l'any de viduïtat de l'art. 36 CF—)⁶³ i les lleis aragonesa (art. 9.ii) i basca (art. 6.2*c*), la Llei andalusa (art. 13). Vegeu, en general, l'annex II.

La manca de competència de la comunitat de Madrid en matèria civil ha motivat precisament que la Secció Vuitena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia (TSJ) d'aquesta comunitat (per mitjà de la Resolució de 7 de novembre de 2003)⁶⁴ hagi plantejat davant del Tribunal Constitucional (TC) una qüestió d'inconstitucionalitat —admesa a tràmit per mitjà de la Resolució de 10 de febrer de 2004—⁶⁵ contra la Llei d'unions de fet d'a-

60. Comunitat a la qual la Sentència del TC 121/1992, de 28 de setembre (sobre determinats preceptes de la Llei valenciana 6/1986, de 15 de desembre, sobre arrendaments històrics valencians), va reconèixer competència per a legislar en matèria civil. Vegeu BJC núm. 138 (1992), p. 18-30. Segons el TC (FJ 1r), «[e]l amplio enunciado de esta última salvedad (“Derechos civiles, forales o especiales” [de l'art. 149.1.8 CE]) permite entender que su remisión alcanza no sólo a aquellos Derechos civiles especiales que habían sido objeto de compilación al tiempo de la entrada en vigor de la Constitución, sino también a normas civiles de ámbito regional o local y de formación consuetudinaria preexistentes a la Constitución».

61. Comunitat a la qual l'Estatut d'autonomia (aprovat per la LO 1/1983, de 25 de febrer, modificada per la LO 5/1991, de 13 de març, LO 8/1994, de 24 de març, i LO 12/1999, de 6 de maig —BOE núm. 49, de 26 de febrer de 1983; núm. 63, de 14 de març de 1991; núm. 72, de 25 de març de 1994, i núm. 109, de 7 de maig de 1999—) atribueix «la conservación, defensa y protección del Fuero del Baylío y demás instituciones de Derecho consuetudinario» (art. 11) —dret al qual es refereix també l'art. 42 de l'estatut esmentat quan al·ludeix a la competència dels jutjats i tribunals de la comunitat.

62. Totes parteixen d'un sistema de responsabilitat solidària, llevat de la balear, que parteix de la responsabilitat subsidiària.

63. Vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos de “sucesión intestada” reconocidos a las parejas homosexuales en la Ley catalana 10/1998, de 15 de julio, *d'unions estables de parella*», *Actualidad Civil*, núm. 33 (11-17 de setembre de 2000), p. 1232.

64. Text disponible a <http://www.familiayvida.com/Auto%20de%207.11.2003.pdf> (data de la consulta: 6 de març de 2004).

65. BOE núm. 48, de 25 de febrer de 2004.

questa comunitat (en concret, contra els art. 3, 4, 5, 8 i 9, per possible infracció dels art. 149.1.8a i 18a CE).⁶⁶

Algunes lleis de comunitats sense competència per a legislar en matèria civil recorren a punts de referència concrets des del punt de vista competencial.

66. Aquesta qüestió deriva d'un recurs contenciós administratiu plantejat pel partit Família y Vida contra el Decret 134/2002, de 18 de juliol, de la comunitat de Madrid, pel qual —en compliment del que es disposa en la disposició final (DF) primera de la Llei 11/2001— s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid. En la demanda, Família y Vida pretenia que es declarés la nul·litat del Reglament per inconstitucionalitat i, subsidiàriament, per al cas que la Sala entengués que calia declarar prèviament la inconstitucionalitat de la Llei de la qual porta causa, plantejés l'oportuna qüestió davant del TC. En la seva Resolució de 7 de novembre de 2003 (text disponible a: <http://www.familiayvida.com/Auto%20de%207.11.2003.pdf> [data de la consulta: 6 de març de 2004]), el TSJ de Madrid (FJ 1r) entén que «en la medida que el Reglamento impugnado [...] regula el procedimiento que posibilita la inscripción de las uniones de hecho y de los pactos que regulan sus relaciones económicas (art. 1 y 6 Decreto 34/02), que los efectos que a dichas uniones otorga la Ley 11/01 se anudan a su inscripción en el Registro (art. 3.1.3 de la Ley) y que tales efectos tienen [...] trascendencia tanto en la esfera económica de la pareja como en el ámbito de su estatuto funcional con la Comunidad de Madrid, su validez —constitucionalidad— viene condicionada por la constitucionalidad de la Ley 11/01, reguladora de un modelo de convivencia familiar jurídicamente nuevo, no considerado por la Legislación Estatal, y ello porque el Decreto recurrido es mero desarrollo de la tan citada Ley y que el motivo de su impugnación no es otro que la falta de competencias de la Comunidad de Madrid para legislar en materia de Derecho civil y de bases del estatuto de la función Pública». Més endavant (FJ 2n) afegeix: «[S]ólo las Comunidades que tengan competencias legislativas en materia de Derecho Civil, entre las que, desde luego, no se encuentra la Comunidad de Madrid, podrán abordar, dentro del estricto marco de las competencias que constitucional y estatutariamente tengan atribuidas, la regulación de este modelo de convivencia [...] Careciendo la Comunidad de Madrid de derecho civil foral o especial, no tiene competencias legislativas en materia civil [...] La Sala, entiende [...] que el Registro no tiene un carácter meramente administrativo [...] sino que es un Registro con efectos civiles pues en dicho Registro, y como inscripciones complementarias, son inscribibles los pactos reguladores del régimen económico de las parejas de hecho a los que se refiere el art. 4 de la Ley que, invadiendo, a nuestro juicio, competencias reservadas al Estado, regula un régimen económico de la convivencia con un contenido muy similar al establecido para el matrimonio. Concretamente, el apartado 3 del citado art. 4 de la Ley 11/01 es similar al art. 1438 del C. Civil y su apartado 4 tiene una redacción semejante al art. 1328 del mismo Código, recogiendo el apartado 2 la doctrina jurisprudencial en relación con el matrimonio. ¶ Además, y a diferencia del creado en 1995, la inscripción no tiene efectos meramente declarativos, sino que para el disfrute de los efectos jurídicos que la Ley 11/01 reconoce a las parejas de hecho es imprescindible la inscripción, siendo la certificación de la inscripción la forma de acreditación de la existencia de la pareja de hecho (art. 3.3 de la Ley 11/01), y, aunque los beneficios que la Ley reconoce a las parejas de hecho quedan limitados al ámbito funcional autonómico y a tres parcelas del D.º Público autonómico (art. 8 y 9 de la Ley), desde el momento en que se sustentan sobre la regulación de un modelo de convivencia familiar para el que carece de competencias, consideramos que los art. 3, 4, 5, 8 y 9 de la Ley 11/01 podrían vulnerar el art. 149.1.8.ª, que otorgan competencia exclusiva al Estado tanto en materia de legislación civil como para la “ordenación de los registros e instrumentos públicos” y competencia en materia de legislación básica del régimen estatutario de los funcionarios de todas las Administraciones Públicas [...]»

En aquest sentit, la Llei asturiana apel·la (preàmbul, § 4) a la competència exclusiva de la comunitat autònoma en matèria d'organització de les seves institucions d'autogovern, habitatge, assistència i benestar social, protecció i tutela de menors (art. 10.1, apartats 1, 3, 24 i 25, i concordants de la LO 7/1981, de 30 de desembre, per la qual s'aprova l'Estatut d'autonomia del principat d'Astúries, modificada per la LO 1/1999, de 5 de febrer). I la Llei de la comunitat autònoma d'Andalusia (EM II, § 3) indica: «[C]on respeto en todo caso a la legislación civil [...] se desarrolla la competencia sobre orientación familiar que el artículo 13.22 del [...] Estatuto de Autonomía atribuye a la Comunidad Autónoma de Andalucía.»⁶⁷

Al marge del tema competencial, les lleis autonòmiques sobre parelles de fet justifiquen la seva regulació per mitjà de la necessitat de donar resposta a una nova realitat social⁶⁸ i del deure dels poders públics de promoure les condicions necessàries per tal que la llibertat i la igualtat dels ciutadans i els grups en què aquests s'integren siguin reals i efectives (art. 9.2 CE i els preceptes equivalents dels estatuts respectius).⁶⁹ I solen fer referència també, genèricament, al principi d'igualtat de l'article 14 CE i a la pretensió d'eliminar discriminacions,⁷⁰ a la protecció de la família que resulta de l'article 39 CE⁷¹ i al dret al lliure desenvolupament de la personalitat⁷² i a no contraure matrimoni que resultaria de l'article 32 CE.⁷³ Moltes d'aquestes lleis apel·len, a més, a la Resolució del Parla-

67. I afegeix: «[P]uesto que, con respeto en todo caso a la legislación civil, no sólo se facilita la constitución y autorregulación de unos nuevos modelos de convivencia, sino que se incide igualmente en aspectos sustantivos que afectan de modo importante a la familia, como la salud y los servicios sociales, lo que supone, en definitiva, una forma de atención, promoción y ayuda a la misma.»

68. Vegeu les lleis catalana (preàmbul, § 2, 3 i 4), aragonesa (preàmbul, § 1, 5 i 6), foral navarresa (EM, § 1 i 5), valenciana (preàmbul, § 1 i 3), balear (EM I, § 1 i 3), madrilenya (preàmbul, § 3), andalusa (EM I, II, § 1 i 2, i IV, § 1), canària (preàmbul, § 1, 3, 4, 6, 8, 9 i 10), extremenya (EM, § 2, 3, 6, 7 i 8), basca (EM I, § 3 i 9) i càntabra (preàmbul, § 2 i 5).

69. És el cas de les lleis foral navarresa (EM, § 1), valenciana (preàmbul, § 5), balear (EM, § 5), madrilenya (preàmbul, § 5), asturiana (preàmbul, § 1, 3 i 4), andalusa (EM II, § 1), canària (preàmbul, § 5 i 7), extremenya (EM, § 8), basca (EM I, § 3 i 7) i càntabra (preàmbul, § 1 i 5 —on apel·la repetidament, a més, a la necessitat de dotar les parelles de fet de seguretat jurídica).

70. Vegeu les lleis foral navarresa (EM, § 1 i 5), valenciana (preàmbul, § 4, 5, 8 i 9), balear (EM I, § 9), madrilenya (preàmbul, § 4 i 5), asturiana (preàmbul, § 2, 3 i 4), andalusa (EM IV, § 1, i VII, § 2), canària (preàmbul, § 4), extremenya (EM, § 4 —on al·ludeix, a més a més, als principis de llibertat i seguretat jurídica i al dret a la intimitat— i § 9), basca (EM I, § 2, 3, 4, 8 i 9, i II, § 1 i 5) i càntabra (preàmbul, § 1, 4 i 6).

71. Al·ludeixen a l'art. 39 CE les lleis foral navarresa (EM, § 1), balear (EM I, § 1), asturiana (preàmbul, § 2), andalusa (EM II, § 1), canària (preàmbul, § 6), extremenya (EM, § 3), basca (EM I, § 3) i càntabra (preàmbul, § 1).

72. Lleis balear (EM I, § 5), asturiana (preàmbul, § 3) i basca (EM I, § 3 i 9, i II, § 1).

73. És el cas de les lleis foral navarresa (EM, § 3) i balear (EM I, § 2).

ment Europeu de 8 de febrer de 1994, sobre la igualtat de drets dels homosexuals i les lesbianes.⁷⁴

La regulació de la matèria per part d'alguns legisladors autonòmics denota, però, certa idea d'interinitat, com si es volguessin prevenir d'una possible acusació d'invasió competencial al·ludint a la manca de regulació per part de l'Estat d'una realitat que reclama ser regulada. En aquest sentit, el preàmbul (§ 8 i 9) de la Llei madrilenya indica: «La convivencia genera relaciones diversas de carácter intersubjetivo, muchas de las cuales se ajustan a las esferas personal y patrimonial. Su regulación supondría una extensión del Código Civil a uniones de hecho no formalizadas en sede matrimonial, especialmente en lo tocante a los convivientes, pues respecto de los descendientes las reformas del Derecho de Familia dan cumplida respuesta a tales situaciones. || Sin embargo, a la espera de la referida extensión de la legislación civil, la Comunidad de Madrid debe poner sus medios y sus competencias al alcance de las uniones de hecho no reguladas, con el fin de otorgarles un reconocimiento y, además, introducir así una mayor seguridad jurídica que permita evitar situaciones de desigualdad. Todo ello, además, con la suficiente flexibilidad, de modo que los preceptos de esta Ley puedan encajar en las diversas configuraciones legislativas que alternativamente adopte la Ley Civil Estatal, ya sea en su configuración como unión personal civil, ya sea en su conceptualización afectiva o cuasi-conyugal [...]»; més endavant es refereix a la finalitat de «apoyar un itinerario

74. Al·ludeixen a aquesta resolució les lleis valenciana (preàmbul, § 5 —on es refereix també a la Resolució de 19 de maig de 1994 de les Corts Valencianes, que recollia el mateix esperit que la Resolució del Parlament Europeu i en la qual les Corts assumien la necessitat de regular les unions de fet), madrilenya (preàmbul, § 5), balear (EM I, § 5), asturiana (preàmbul, § 4 *in fine*), canària (preàmbul, § 8), extremeña (EM, § 6), basca (EM I, § 4 —que al·ludeix, a més a més, a «la resolució de 1 de octubre de 1981 aprobada por la Asamblea de Parlamentarios del Consejo de Europa relativa a los derechos de los homosexuales [...]»; a la resolució adoptada por el Parlamento Europeo en 1984, en la que se hacía eco de la evolución de la realidad social en la Unión Europea y aprobaba la primera iniciativa a favor de la adopción de medidas tendentes a promover la igualdad de lesbianas y gays; a la resolució del Consejo de Europa de 7 de mayo de 1988, que postula el reconocimiento de la eficacia de los contratos y pactos matrimoniales entre convivientes de hecho; a la resolució del Parlamento Europeo de 6 [8] de febrero de 1994 sobre la igualdad de derechos de los homosexuales en la UE [...] y al artículo 13 del Tratado de Amsterdam, por el que se revisan los Tratados Fundacionales de la UE, que faculta al Consejo a luchar contra la discriminación por razón de orientación sexual [...] El 26 de setiembre de 2000 también la Asamblea Parlamentaria del Consejo de Europa ha recomendado a los Gobiernos de los Estados miembros (41) que adopten medidas para poner fin a la discriminación de las personas homosexuales») i, finalment, l'última de les lleis autonòmiques aprovada, la de la comunitat de Cantàbria (preàmbul, § 3 —que es refereix també a l'art. 13 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea, en la nova redacció que li han donat els tractats d'Amsterdam i de Niça).

ya iniciado de reconocimiento de esta fórmula de convivencia en el marco del Derecho común que evite cualquier tipo de discriminación para la persona». Aquesta mateixa idea havia quedat palesa anteriorment en el preàmbul (dos últims §) de la Llei valenciana⁷⁵ i es dedueix també del preàmbul (§ 10) de la Llei canària.⁷⁶

3. ENQUADRAMENT SISTEMÀTIC DE LA NOVA INSTITUCIÓ: DE LA SEVA PROTECCIÓ COM A «GRUP» (ART. 9.2 CE) A LA SEVA CONSIDERACIÓ COM A «GRUP FAMILIAR» (ART. 9.2 I 39 CE)

D'entrada, si comparem la regulació que estableixen les diverses lleis autonòmiques de parelles de fet, destacarem una primera diferència en el concepte: mentre que les dues primeres lleis (la catalana i l'aragonesa) i alguna altra de posterior (com ara la valenciana i la de la comunitat de Madrid) eviten qualificar les parelles de fet de *família*,⁷⁷ la majoria d'aquestes lleis les consideren expressament «família» o «grup familiar» (art. 1 i § 1, 3 i 5 EM de la Llei foral navarresa; EM I, § 1 i 2, de la Llei balear; art. 1 i preàmbul, § 2, de la Llei asturiana; art. 1 de la Llei andalusa; preàmbul, § 6 i 8, de la Llei canària; art. 1 i EM, § 3, de la Llei extremeña; art. 1.2 de la Llei basca —que utilitza també aquesta

75. «La convivència genera relacions diverses de caràcter intersubjectiu, moltes de les quals s'ajusten a les esferes personal i patrimonial. La seua regulació suposaria una extensió del Codi civil a unions de fet no formalitzades en seu matrimonial, especialment pel que fa als convivents, perquè respecte als descendents les reformes del dret de família donen complida resposta a tals situacions. || No obstant això, a l'espera de la referida extensió de la legislació civil, la Generalitat Valenciana ha de posar els seus mitjans i les seues competències a l'abast de les unions de fet no regulades, per tal d'atorgar-los un reconeixement i, a més a més, introduir així una major seguretat jurídica que permeta evitar situacions de desigualtat. Tot això, a més amb la suficient flexibilitat, de manera que els preceptes d'aquesta llei puguin encaixar en les diverses configuracions legislatives que alternativament adopte la llei civil estatal, ja siga en la seua configuració com a unió personal civil, ja siga en la seua conceptualització afectiva o quasiconjugal»; més endavant es refereix a la finalitat de «recolzar un itinerari de reconeixement d'aquesta fórmula de convivència en el marc del dret comú que evite qualsevol tipus de discriminació per a la persona».

76 «[...] la presente ley surge para dar respuesta a una demanda social, con el fin de apoyar el reconocimiento de esta forma de convivencia en el marco del Derecho común, que evite cualquier tipo de discriminación para el ciudadano, en base a sus circunstancias o convicciones personales.»

77. En l'àmbit estatal, la no-consideració com a família era el que semblava desprendre's de la Proposició de llei orgànica del contracte d'unio civil (122/000098) presentada pel Partit Popular el 18 de setembre de 1997 (BOCG, CD, VI legislatura, sèrie B, núm. 117-1, 29 de setembre de 1997, p. 1-5).

idea a l'EM I, § 1, 2 i 3, i II, § 1—, i art. 1.2 i 2.b i § 1, 2 i 6 del preàmbul de la Llei càntabra).⁷⁸

El legislador català optà en un primer moment per regular les parelles de

78. La majoria de lleis autonòmiques de parelles de fet no es limiten a justificar la seva regulació en la seva consideració com a grup protegible en el marc d'allò previst en la CE (art. 9.2) i en els respectius estatuts d'autonomia (així ho fan, per exemple, les lleis foral navarresa [EM, § 1], andalusa [EM, II.1], madrilenya [preàmbul, § 5, que al·ludeix tant a l'art. 9 CE com a l'equivalent del seu estatut [l'art. 7.4]], asturiana [preàmbul, § 1], canària [preàmbul, § 5 i 7, l'últim dels quals es refereix, a més a més, als punts 1 i 2 de l'art. 5 de l'Estatut d'aquesta comunitat], basca [EM, I, § 3 [on al·ludeix a l'art. 9.2 CE] i 6 [quant a l'art. 9.2 de l'Estatut]] i càntabra [preàmbul, § 1 i 5 [que al·ludeixen a l'art. 9.2 CE i 5.2 del respectiu estatut]]; el preàmbul [§ 5] de la Llei valenciana, sense al·ludir a l'art. 9.2 CE, es refereix al precepte equivalent del seu estatut [l'art. 2], i el mateix passa amb el preàmbul [§ 4] de la Llei asturiana —que s'empara en l'art. 9.2d de l'Estatut d'aquesta comunitat—, sinó que se les qualifica expressament de *grup familiar* (expressió que utilitzen expressament, per exemple, l'art. 1 de la Llei foral navarresa, l'art. 1 de la Llei asturiana, l'art. 1 de la Llei andalusa, l'art. 1 de la Llei extremeña, l'art. 1.2 de la Llei basca —que utilitza també aquesta idea en l'EM I, § 1, 2 i 3, i II, § 1— i l'art. 1.2 de la Llei càntabra). Així, per exemple, el legislador navarrès qualifica les parelles estables de *grup familiar* quan, en l'art. 1 de la Llei foral, diu que «nadie puede ser discriminado por razón del grupo familiar del que forme parte, tenga éste su origen en la filiación, en el matrimonio o en la unión de dos personas que convivan en análoga relación de afectividad, con independencia de su orientación sexual» —incís reproduït de manera similar en l'art. 1 de les lleis asturiana, andalusa i basca.

En aquest sentit, l'EM de la Llei foral navarresa (§ 1) propugna una interpretació àmplia del que s'ha d'entendre per *família* en l'art. 39 CE: «[...] de acuerdo con la realidad social actual y con el resto del articulado constitucional, en particular los artículos 9.2 [...] y 14 [...]; i afegeix (§ 5) —després de considerar les parelles estables com a «modelo familiar» (§ 3): «La presente Ley Foral pretende eliminar las discriminaciones que por razón de la condición o circunstancia personal o social de los componentes de la familia, entendida en la multiplicidad de formas admitidas culturalmente en nuestro entorno social, perduran en la legislación y perfeccionar el desarrollo normativo del principio constitucional de protección social, económica y jurídica de la familia, adecuando la normativa a la realidad social de este momento histórico.» En termes similars, el legislador asturià, en el preàmbul (§ 2 *in fine*) de la Llei, al·ludeix a la interpretació del concepte de *família* de l'art. 39 CE: «[...] de manera consecuente con la realidad social actual, de manera que no puedan derivarse consecuencias discriminatorias del modelo de familia que de manera libre y legítima los ciudadanos tengan a bien adoptar.» Segons el legislador canari (§ 6 i 8 del preàmbul de la Llei): «[E]l artículo 39 de la Constitución establece que “los poderes públicos aseguran la protección social, económica y jurídica de la familia”. Y si consideramos a las parejas de hecho como un nuevo modelo social de familia, ésta debe ser también amparada y protegida [...] El reconocimiento explícito de que en la sociedad del siglo XXI no existe un modelo unívoco de familia, sino diversos modelos, hace que las parejas de hecho, en tanto que sus integrantes mantienen un vínculo afectivo y un proyecto común, suponen una unidad familiar que debe ser considerada como tal.» També la Llei extremeña propugna, en el § 3 de l'EM, una interpretació àmplia del concepte de *família* de l'art. 39 CE, conseqüent amb la realitat social actual i amb la resta de l'articulat constitucional referit a la persona. Això mateix resulta de l'EM de la Llei basca (I, § 3: «El artículo 39 de la Constitución Española señala la obligación de los poderes públicos de asegurar la protección social, económica y jurídica de la fa-

fet al marge del Codi de família (Llei 9/1998, de 15 de juliol),⁷⁹ en una llei (la 10/1998, de 15 de juliol) aprovada el mateix dia, amb la qual cosa exclòia implícitament les unions estables de la consideració de família.⁸⁰ No obstant això, aquest pretès caràcter «no familiar» l'ha posat en dubte posteriorment el mateix legislador català en regular la mediació «familiar» (Llei 1/2001, de 15 de març, que dona compliment a allò previst en l'art. 79.2 i en la disposició final tercera del Codi de família català⁸¹), ja que reconeix explícitament que l'àmbit d'aques-

milia. En dicho artículo no existe referencia a un modelo de familia determinado ni predominante, lo que hace necesaria una interpretación amplia de lo que debe entenderse por tal, consecuente con la realidad social actual y con el resto del articulado constitucional [...].» Vegeu, també, els § 1 i 2 del preàmbul i els art. 1.2 i 2b i e de la Llei càntabra.

El legislador balear, sense al·ludir a la idea de *grup* de l'art. 9.2 CE, s'inscriu directament en la línia que considera necessària una «interpretació àmplia» del concepte de *família* de l'art. 39 CE «en consonància con la realidad social, el resto del articulado y el espíritu de la Constitución» i al·ludeix al «derecho que todo hombre y toda mujer tiene de constituir, mediante una unión efectiva y estable, una comunidad de vida que, con o sin hijos, suponga la creación de una familia» (EM I, § 1 i 2, de la Llei balear).

Per a la recent Llei càntabra (§ 2 preàmbul), aquest tipus d'unions donen lloc a «verdaderos y evidentes núcleos familiares».

79. En principi, el legislador català pretenia regular grups units per una voluntat de cooperació, amb la qual cosa eludia qualsevol referència al sexe i a situacions d'afectivitat anàlogues a les matrimonials. D'altra banda, el primer Projecte de Codi de família català, presentat l'any 1997 (BOPC núm. 176, de 26 de maig de 1997), es referia a les unions de fet heterosexuals en la disposició addicional primera. Els col·lectius de gais i lesbianes es mobilitzaren i es gestà el Projecte de llei sobre relacions de convivència diferents del matrimoni (BOPC núm. 242, de 30 de desembre de 1997), que pretenia regular les unions estables heterosexuals, les unions homosexuales, les anomenades *situacions convivencials d'ajuda mútua* i fins i tot l'acolliment de persones grans. Segons el preàmbul: «[É]s procedent establir una regulació més completa i matisada sobre la convivència de les parelles de fet, amb independència de la seva orientació sexual; com també, d'aquelles situacions convivencials entre persones que, sense constituir una família nuclear, comparteixen un mateix habitatge, unides per vincles de parentiu més o menys llunyà en línia col·lateral, o de simple amistat o companyonia, i que posen en comú elements patrimonials i treball domèstic, amb voluntat d'ajuda mútua i de permanència [...] Aquestes situacions que acabem de comentar són molt heterogènies; i, a més, atesa l'absència de mòbil sexual [...]» Finalment, aquestes figures se separaren en projectes diferents.

80. No han faltat veus que, des de Catalunya, justifiquen la seva inclusió en el concepte de *família*. En aquest sentit, segons Miquel MARTÍN CASALS, «se trata más de una buena opción de técnica legislativa que de una oscura opción política que pretenda negarles el carácter de familia»; per a aquest autor, «La ley sobre uniones estables de pareja, como la referida a otras formas de convivencia, que ya anuncia el Govern tras el verano, o incluso la relativa a la mediación familiar, que prevé la disposición final tercera del Código de Familia para principios del próximo, responden a realidades relativamente nuevas y en constante evolución que, cuando maduren y se estabilicen, deberán encontrar acomodo no ya en un nuevo código, sino tal vez en el futuro Código Civil de Catalunya» (Miquel MARTÍN CASALS, «Familias, parejas y código», *El País*, 1998).

81. DOGC núm. 3355, de 26 de març de 2001; correcció d'errades: DOGC núm. 3548,

ta inclou les unions estables de parella —sense limitar-ho a les qüestions referents als fills (com havia pretès fer algun projecte anterior)—⁸² (art. 5.1.2 Llei catalana 1/2001).⁸³

de 8 de gener de 2002. El Decret 139/2002, de 14 de maig, aprovà el Reglament d'aquesta llei (DOGC núm. 3641, de 23 de maig de 2002).

82. Vegeu, sobre això, el comentari a la disposició final tercera del Codi de família català de Miquel MARTÍN CASALS a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentarios al Codi de familia, a la Llei d'unions estables de parella i a la Llei de situacions convivencials d'ajuda mútua*, Madrid, Editorial Tecnos, 2000, p. 1131-1134, esp. p. 1133.

83. Art. 5.1.2 Llei catalana 1/2001, de 15 de març: «Són legitimades per a instar la mediació familiar que regula aquesta Llei les persones unides per vincle matrimonial o que formen una unió estable de parella i les que, sense formar una unió estable de parella, tenen fills comuns, per a la solució de conflictes en les situacions que s'indiquen: [...] Segon. Persones que formen una unió estable de parella, regulada per la Llei 10/1998, del 15 de juliol, d'unions estables de parella: ll a) En les crisis de convivència sorgides abans de la iniciació de qualsevol procés judicial, per a canalitzar de mutu acord els efectes de la ruptura de la unió i, si és el cas, simplificar el conflicte. ll b) En les qüestions que fan referència als fills comuns menors d'edat o discapacitats, tant en el curs de la convivència, amb motiu de la ruptura o després d'aquesta. ll c) En l'establiment de les mesures en execució de les sentències relatives al pagament de compensacions econòmiques o de pensions periòdiques. ll d) En la modificació de les mesures aprovades per resolució judicial ferma, per raó de circumstàncies sobrevingudes.»

Els § 6 i 7 del preàmbul de la Llei catalana 1/2001, de 15 de març, de mediació familiar, estableixen: «A part de la mediació com a mitjà de solució dels conflictes matrimonials, aquesta Llei dóna una resposta coherent a la institucionalització recent que han assolit les unions estables en el si del dret civil català, arran de la Llei 10/1998, del 15 de juliol, d'unions estables de parella. Aquesta ha comportat el reconeixement de drets i obligacions entre els convivents, els quals poden exigir-los davant els tribunals. ll La mediació regulada per aquesta Llei pot esdevenir, per tant, un instrument vàlid per a reduir també part de la nova conflictivitat judicial que es pugui derivar de l'aplicació de la Llei d'unions estables de parella, i també per a traslladar a aquest àmbit els efectes beneficiosos que es deriven de l'autocomposició de conflictes que la mediació comporta.» El § 16 del preàmbul insisteix: «[...] la mediació familiar retorna a les parts el poder de decisió per a resoldre la crisi del matrimoni o de la unió estable de parella, o les desavinences del pare i la mare en relació amb els fills comuns menors d'edat o discapacitats i els altres conflictes familiars que preveu la Llei en matèria d'aliments i de tutela, en concordança amb el principi d'autonomia de la voluntat, un dels principis generals que informen el dret civil de Catalunya, i afavoreix les solucions pactades [...]»

La consideració dels conflictes que puguin sorgir en l'àmbit de les parelles de fet com a possible objecte de la mediació familiar resulta també de la Llei canària 15/2003, de 8 d'abril, de la mediació familiar (BO Canarias núm. 85, de 6 de maig de 2003; BOE núm. 134, de 5 de juny de 2003) —modificada recentment per la Llei 3/2005, de 23 de juny (BO Canarias núm. 130, de 5 de juliol de 2005; BOE núm. 177, de 26 de juliol de 2005)—; vegeu especialment el § 10 del preàmbul («[L]a presente Ley, que tiene como finalidad la adopción de esta institución en la Comunidad Autónoma Canaria, opta por establecerlo como un sistema voluntario y extendido a cualquier conflicto que pueda surgir entre cónyuges, parejas de hecho, entre padres e hijos o entre hijos, y, en general, entre familiares hasta el cuarto grado de consanguinidad o aquellos que surjan entre personas adoptadas y sus familiares biológicos o adoptivos») i el nou art. 3 —en la seva redacció de 2005— («[p]odrá

Aquesta sembla que és també la idea que apunta el preàmbul de la Llei 3/2005, de 8 d'abril, de modificació del CF, de la LUEP i del CS [Llei 40/1991, de 30 de desembre, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de

ser objeto de mediación familiar cualquier conflicto familiar siempre que verse sobre materias respecto de las cuales el ordenamiento jurídico vigente reconozca a los interesados la libre disponibilidad o, en su caso, la posibilidad de ser homologados judicialmente; entendiendo por conflicto familiar aquel que surja entre cónyuges, parejas de hecho [estables o no], entre padres e hijos, abuelos con nietos, entre hijos o los que surjan entre los adoptados o acogidos y sus familias biológicas, adoptivas o de acogida [...]». La redacció originària del primer paràgraf d'aquest precepte ja establia: «Podrá ser objeto de mediación familiar, cualquier conflicto familiar y que verse sobre materias respecto de las cuales el ordenamiento jurídico vigente en cada momento reconozca a los interesados la libre disponibilidad, o, en su caso, la posibilidad de ser homologados judicialmente; entendiendo por conflicto familiar aquel que surja entre cónyuges, parejas de hecho (estables o no), entre padres e hijos, entre hijos, o los que surjan entre personas adoptadas y sus familias biológicas o adoptivas»). En la mateixa línia, segons els § 1 i 2 del preàmbul de la Llei gallega 4/2001, de 31 de maig, sobre normes reguladores de la mediació familiar (DOGalicia núm. 117, de 18 de juny de 2001), Llei que ha estat desenvolupada pel Decret 159/2003, de 31 de gener, que regula la figura del mediador familiar, el Registre de Mediadors Familiars de Galícia i el reconeixement de la mediació gratuïta [DOGalicia núm. 34, de 18 de febrer de 2003]), les activitats de mediació es conceben per a «la solució de los conflictos familiares que pueden surgir de situaciones de crisis matrimonial o de pareja [...] revelándose como un instrumento eficaz de solución de las discordias entre esposos o pareja» —vegeu també el § 7 del preàmbul esmentat. Això es reflecteix en els art. 1, 2, 3, 4 i 6 de la Llei gallega.

En canvi, la Llei de la Comunitat Valenciana 7/2001, de 26 de novembre, sobre normes reguladores de la mediació familiar (DO Generalitat Valenciana, núm. 4138, de 29 de novembre de 2001; BOE núm. 303, de 19 de desembre de 2001), no es refereix expressament als conflictes sorgits entre els membres de les parelles de fet com a objecte de la mediació familiar, sinó que es limita a al·ludir genèricament als conflictes que sorgeixin entre persones unides per matrimoni o «vínculo familiar» fins al quart grau de consanguinitat o afinitat (art. 3a i 13.1a). Així, segons l'art. 3 de la Llei valenciana: «Del objeto de la mediación familiar. || La mediación familiar introducirá nuevos recursos en el Sistema Público de Servicios Sociales y tendrá como objeto: || a) La solución de aquellos conflictos considerados en el artículo 13 de esta ley, que surjan entre personas unidas por matrimonio o vínculo familiar, hasta el cuarto grado de consanguinidad o afinidad. || b) Recabar en tanto el Ordenamiento Jurídico lo permita, la información referente a la filiación e identificación de la familia biológica y de los hijos adoptados mayores de edad, para posibilitar su encuentro, protegiendo siempre la confidencialidad de los datos identificativos de ambos. || c) Facilitar el acuerdo en aquellas situaciones en las que, como consecuencia del ejercicio de la patria potestad, el interés superior de los menores y personas con discapacidad pueda verse menoscabado.» Això concorda amb el que es preveu en l'art. 13 de la Llei valenciana, que regula la sol·licitud de la mediació familiar.

La Recomanació R (98)1, de 21 de gener de 1998, del Consell d'Europa, se circumscriu bàsicament als conflictes sorgits «entre los miembros de una misma familia, que estén vinculados por la sangre o el matrimonio [principalment al·ludeix als supòsits de separació i divorci], y entre las personas que tienen o hayan tenido relaciones familiares, tal como las define la legislación nacional». No obstant això, a continuació estableix que «[n]o obstante, los Estados Miembros son libres para determinar cuáles son las cuestiones o los casos a los que se aplica la mediación familiar» («Principios sobre la mediación familiar», I).

Catalunya], en matèria d'adopció i tutela,⁸⁴ quan afirma —basant-se en la STC 222/1992— que la protecció que assegura l'article 39 CE a la família «no s'ha d'identificar necessàriament amb la que té l'origen en el matrimoni». Ara bé, tal com ha destacat Talavera Fernández, si bé la Sentència del TC 222/1992 ha estat universalment interpretada com la benedicció constitucional a l'exigència de reconeixement jurídic de les unions de fet, a causa de la seva inclusió en la protecció que atorga l'article 39 CE, aquesta interpretació, que es produí a causa de la identificació equivocada entre unió de fet i família no matrimonial, no és correcta. Per a aquest autor, encara que la doctrina continguda en la sentència esmentada suposa incloure en la protecció de l'article 39.1 CE la família d'origen no matrimonial, en cap cas no s'afirma que la unió de fet, com a relació de parella, hagi de ser considerada família o unitat familiar protegible per l'article 39 CE.⁸⁵ Resulta més explícita, en canvi, en aquest sentit, la Sentència del TC 47/1993, de 8 de febrer,⁸⁶ segons la qual (FJ 3r): «[L]a Constitució no sólo protege a la familia que se constituye mediante el matrimonio —aunque a ésta la proteja especialmente (STC 45/1989)— sino también a la familia como realidad social, entendida por tal la que se constituye voluntariamente mediante la unión de hecho, afectiva y estable, de una pareja.»

A més, actualment, si es parteix de la premissa que cal encabir el matrimoni en el concepte de *família* i es té en compte la nova configuració de la institució matrimonial (amb l'entrada en vigor de la Llei estatal 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni, que admet el matrimoni entre persones del mateix sexe),⁸⁷ la discussió sobre si cal considerar o no família les parelles de fet ha perdut molta força.

Pel que fa a la jurisprudència, la Sentència del TSJC 3/2003, de 13 de febrer,⁸⁸ després de qualificar d'*institució familiar* les compres amb pacte de supervivència regulades en els articles 44 a 47 del Codi de família (i anteriorment en els art. 61 i 62 de la Compilació del dret civil de Catalunya) i admetre que en el context de la Compilació de 1960 tenien la finalitat concreta de protegir uns interessos familiars derivats del matrimoni —ja que en aquells moments de forma gairebé natural s'identificaven els conceptes de *família* i *família matrimonial*—, conclou que actualment les unions no matrimonials encaixen en el concepte de *família* que resulta de la Constitució i, per tant, institucions pen-

84. DOGC núm. 4366, de 19 d'abril de 2005, p. 9935-9937.

85. Pedro TALAVERA FERNÁNDEZ, *La unión de hecho y el derecho a no casarse*, col·l. «Filosofía, derecho y sociedad», Granada, Editorial Comares, SL, 2001, p. 116-117.

86. RTCA 1993\47.

87. BOE núm. 157, de 2 de juliol de 2005.

88. RJA 2003\4576.

sades i regulades per a protegir determinats interessos patrimonials de la família matrimonial —com és el cas de les compres amb pacte de supervivència— poden fer-se extensives a la «família» que deriva d'una unió estable de parella.

4. LA PARELLA DE FET COM A NOVA INSTITUCIÓ JURÍDICA

Tal com hem posat en relleu a l'inici d'aquest treball, la parella de fet ha esdevingut una nova institució jurídica, la qual rep diverses denominacions en la legislació autonòmica: *unió estable de parella*, *parella estable no casada*, *parella estable*, *unió de fet* o *parella de fet*.

A més, igual que la condició de casat o solter en l'ordenament espanyol,⁸⁹ la de membre d'una unió estable és actualment una de les condicions civils regulades en l'ordenament català, així com en d'altres drets autonòmics.⁹⁰

4.1. LA CONSTITUCIÓ

Les lleis autonòmiques sobre parelles de fet parteixen de diversos models de constitució a l'hora de fixar l'aplicabilitat de la normativa respectiva. En el cas que no es compleixin els requisits corresponents, no els resultarà aplicable; estarem, per tant, davant de les autèntiques parelles «de fet» (o parelles de fet «de fet» —contraposades a les parelles de fet «de dret» [enteses com aquelles que cauen dintre de l'àmbit d'aquestes lleis autonòmiques específiques que regulen les unions estables]). Això mateix passarà quan els convivents no compleixin els requisits de capacitat o estiguin afectats per alguna de les incapacitats previstes per la llei. Cal tenir en compte, però, que a vegades el mateix legislador considera, per a determinats efectes puntuals i específics, un tipus de «pare-

89. Vegeu Ferran BADOSA COLL, «La regulació del matrimoni a partir de la Constitució», a *Curso de derecho matrimonial y procesal canónico para profesionales del foro*, vol. VIII, Salamanca, Publicaciones Universidad Pontificia de Salamanca, 1989, p. 333-334.

90. Parlem de *condició civil* en la mesura que, sense tenir caràcter general o universal —ja que només és aplicable a certs individus—, atribueix un determinat estatut jurídic a la persona. El concepte de *condició civil* es diferencia del d'*estat civil* en el fet que aquest té caràcter universal o general (afecta tots els membres d'una determinada comunitat jurídica), mentre que aquell té caràcter particular (només és aplicable a certs individus). Ambdós conceptes (*estat* i *condició civils*) coincideixen en el fet que es refereixen a matèries d'ordre públic (en la mesura que es tracta de matèries de dret civil cogent, inderogables per la voluntat de les parts —art. 1814 CC i 3.1 *in fine* LUEP—) i tenen eficàcia enfront de tots —són oposables *erga omnes*— (art. 222.3.II LEC [2000]).

lla que conviu amb caràcter estable» que no s'identifica amb les «parelles de fet» definides en la regulació específica; és el cas, per exemple, de les «parelles que conviuen amb caràcter estable» de què parlen, per exemple, els articles 115.2, 117*a*, 122.1*a*, 158*b*, 161, 163.1*c*, 179.1*a* i *c* i 198*b* CF, i 344 i 354.II CS —tots ells modificats per la Llei catalana 3/2005, de 8 d'abril.⁹¹

4.1.1. *La capacitat. Les incapacitats. Requisits personals*

Per a poder constituir una unió estable, tant la Llei catalana (per a les parelles heterosexuales i homosexuals) com l'aragonesa —és a dir, les dues primeres lleis autonòmiques que regulen les unions estables com a institució— exigeixen que ambdues parts siguin majors d'edat (art. 1.1 i 20.1*a* de la Llei catalana —respecte de les parelles heterosexuales, això es dedueix de l'impediment per a constituir una unió estable que es predica, en general, de les persones menors d'edat— i 1 de la Llei aragonesa⁹²).

La resta de lleis autonòmiques de parelles de fet, en canvi, admeten expressament capacitat per a constituir una unió estable tant als majors d'edat com als menors emancipats (en sentit positiu: art. 2.1 de la Llei navarresa, 2.1 de la Llei balear,⁹³ 3.1 de la Llei asturiana,⁹⁴ 2.1 de la Llei extremeña i 2.1 de la Llei basca [que afegeix, a més: «con plena capacidad»]; en sentit negatiu —impedint que puguin constituir-ne els menors d'edat no emancipats: art. 2.1*a* de la Llei valenciana,⁹⁵ 2.1*a* de la Llei de la comunitat de Madrid⁹⁶ —que exclou també les persones

91. Vegeu també, a tall merament exemplificatiu, l'art. 3 de la Llei canària 15/2003, de 8 d'abril, de la mediació familiar (BO Canarias núm. 85, de 6 de maig de 2003; BOE núm. 134, de 5 de juny de 2003) —modificada recentment per la Llei 3/2005, de 23 de juny (BO Canarias núm. 130, de 5 de juliol de 2005; BOE núm. 177, de 26 de juliol de 2005)—, que es refereix expressament als conflictes que sorgeixen entre «parejas de hecho (estables o no)» (expressió que ja emprava la redacció originària del precepte).

92. Vegeu també l'art. 3 del Decret aragonès 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades.

93. Vegeu també els art. 7*a* i 9*b* del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió.

94. Vegeu també el que establí ja l'art. 4.1 del Decret 71/1994, de 29 de setembre, de creació del Registre d'Unions de Fet d'aquesta comunitat.

95. Vegeu també els art. 6.4 i 14.1*b* del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

96. Vegeu també l'art. 10.1*b* del Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid.

afectades per una deficiència o una anomalia psíquica que no els permeti prestar vàlidament el seu consentiment⁹⁷ [excepció que no sembla afegir res diferent al que cal entendre amb caràcter general]—, 3.2a de la Llei andalusa,⁹⁸ 2.1a de la Llei canària⁹⁹ —que es refereix també a les persones incapacitades legalment per mitjà d'una sentència judicial ferma en la lletra *f* [precisió que es pot considerar en certa manera supèrflua]—, 3.1a de la Llei extremeña [reiteratiu respecte d'allò previst en sentit positiu en l'art. 2.1] i 4.4a de la Llei càntabra —precepte que en la lletra *f* exclou també de la possibilitat de constituir una unió estable [novament sense que això afegeixi quelcom que no es pogués entendre si no es digués] les persones que han estat declarades incapaces per a prestar consentiment vàlidament per mitjà d'una sentència judicial ferma). Els decrets 124/2000, d'11 de juliol, sobre la creació i el règim de funcionament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa (art. 3.1), i 117/2002, de 24 d'octubre, pel qual es crea el Registre d'Unions de Fet a Castella i Lleó i que regula el seu funcionament (art. 3.1a i *e*), també consideren requisits que cal acreditar per tal que es pugui practicar la inscripció d'una parella de fet, que es tracti de persones majors d'edat o menors emancipades i que no estiguin incapacitades judicialment. Crida l'atenció que aquests preceptes exigeixin amb caràcter general que s'acrediti el fet de no estar incapacitat judicialment, quan s'hauria de partir precisament de la presumpció de capacitat. En altres decrets autonòmics s'exigeix una «declaració responsable de no estar incapacitats» o, simplement, una declaració respecte a aquesta qüestió, sense qualificar-la de *responsable*,¹⁰⁰ o es demana

97. Segons l'art. 10.1f del Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registro de Uniones de Hecho de la Comunidad de Madrid, la sol·licitud d'inscripció ha d'anar acompanyada d'una «[d]eclaración de no estar incapacitados a efectos de prestar válidamente su consentimiento a la unión de hecho».

98. Vegeu també els art. 5.1c i 18.2b del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat. La lletra *d* d'aquest mateix precepte exigeix també, per tal que es pugui inscriure una parella de fet, que s'acrediti documentalment que els seus membres no estan incapacitats judicialment.

99. Vegeu també els art. 6 i 9c del Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries.

100. Pel que fa a la regulació de la comunitat d'Andalusia, si bé l'art. 5.1d del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat, exigeix, com a requisit de la inscripció, que s'ha d'acreditar documentalment «[n]o estar incapacitados judicialmente», l'art. 18.2f del mateix decret es refereix simplement, entre la documentació que s'ha d'acompanyar a la sol·licitud d'inscripció, a la «declaración responsable de no estar incapacitados a efectos de prestar su consentimiento para constituir una pareja de hecho». Aquesta mateixa fórmula, d'exigir una «declaració responsable» respecte a aquesta qüestió, és la que utilitza l'art. 9f del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma Canària (aprovat pel Decret 60/2004, de 19 de maig). L'art. 10f del Reglament del Registre d'Unions de Fet

que, «si escau», la sol·licitud d'inscripció vagi acompanyada de la sentència d'in-capacitació que considera les persones incapacitades «per contraure matrimoni».¹⁰¹

Respecte de les lleis catalana i aragonesa, cal plantejar, per tant, què passa en el cas dels menors emancipats. Sense ànim d'aprofundir en aquesta qüestió (la qual cosa excediria l'objectiu d'aquest treball), convé apuntar que respecte de la legislació aragonesa hi ha qui ha defensat,¹⁰² basant-se en els articles 4 i 5 de la Compilació, que fins i tot n'hi hauria prou amb ésser major de catorze anys per a poder constituir una parella estable no casada, si es té l'assistència corresponent; en qualsevol cas, es tracta d'una conclusió discutible. Pel que fa a la legislació catalana, serien arguments favorables a la possibilitat que els menors emancipats puguin constituir una unió estable: d'una banda, l'equiparació d'aquests amb els majors d'edat que resulta de l'article 159 CF, amb les precisions que fa aquest precepte; de l'altra, el fet que els menors emancipats puguin contraure matrimoni (art. 46.1 CC). Amb tot, si es volien incloure els menors emancipats, es podia haver establert expressament; a més, sembla que en aquest punt el legislador defuig el paral·lelisme amb el matrimoni (respecte del qual es consideren capacitats els menors emancipats i s'admet la dispensa de l'impediment d'edat a partir dels catorze anys [art. 46.1 i 48 CC]).¹⁰³ Així, per a les parelles heterosexuales, el legislador català al·ludeix a la majoria d'edat separatament a la referència a la manca d'impediments per a contraure matrimoni «entre si» (art. 1.1 LUEP), i, per a les homosexuals, opta per enumerar els impediments específics (art. 20.1 LUEP)¹⁰⁴

de la Comunitat de Madrid no qualifica aquesta declaració de *responsable* i es limita a exigir, entre la documentació que ha d'acompanyar la sol·licitud d'inscripció, una «[d]eclaración de no estar incapacitados a efectos de prestar válidamente su consentimiento a la unión de hecho».

101. És el cas de l'art. 14.1e del Reglament de la Llei valenciana 1/2002.

102. José María MATA DE ANTONIO, «Algunos aspectos de un análisis comparativo entre las distintas leyes autonómicas reguladoras de las parejas de hecho en España», *Revista de Derecho de Familia*, núm. 22 (2004), p. 300-301.

103. Miquel MARTÍN CASALS, comentari a l'art. 1 de la Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella, a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentaris al Codi de família*, p. 1149-1150. Vegeu també M. Carmen GETE-ALONSO Y CALERA, Maria YSÀS SOLANES i Judith SOLÉ RESINA, *Situacions de convivència diferents del matrimoni*, Barcelona, Càlamo, Producciones Editoriales, SL, 2003, p. 27.

104. Art. 20.1 de la Llei catalana: «No poden constituir la unió estable objecte d'aquesta normativa:

- a) Les persones menors d'edat.
 - b) Les persones que estan lligades per un vincle matrimonial.
 - c) Les persones que formen una parella estable amb una altra persona.
 - d) Els parents en línia recta per consanguinitat o adopció.
 - e) Els parents col·laterals per consanguinitat o adopció dintre del segon grau.»
- Art. 4 de la Llei aragonesa: «Requisitos de capacidad.

—les lletres *b* a *e* del qual han servit de model a l'art. 4 de la Llei aragonesa, lletres *a* a *d*¹⁰⁵).

Al marge d'això, les lleis navarresa i asturiana reproduïxen també —com hem vist que feia l'aragonesa— els impediments previstos en l'article 20.1.*b* a *e* de la Llei catalana —referent a les parelles homosexuals¹⁰⁶ (art. 2.1 de la Llei navarresa i 3.1 de la Llei asturiana); també ho fan, a l'efecte que es pugui practicar la inscripció, els decrets de Castella-La Manxa (124/2000, article 3.1) i Castella i Lleó (117/2002, article 3.1*b* a *d*).

També les lleis basca i andalusa reproduïxen essencialment els impediments previstos en l'article 20.1, lletres *b* a *e*, de la LUEP, però amb la diferència que representa, pel que fa al parentiu col·lateral de segon grau, considerar només impediment el parentiu per consanguinitat (art. 2.1 de la Llei basca¹⁰⁷ i 3.2 de la Llei andalusa¹⁰⁸) —únic al qual es refereix, pel que fa al matrimoni, l'art. 47.2 CC (que es refereix als parents col·laterals per consanguinitat fins al tercer grau, tot i que en el cas dels parents de tercer grau l'impediment és dispensable d'acord amb l'art. 48.II CC). Pel que fa a les lleis valenciana i balear, una desviació destacable en aquest punt respecte del model català consisteix a estendre l'impediment de parentiu per consanguinitat o adopció fins al tercer grau —i no limitar-lo, per tant, al segon, com fan les lleis catalana, aragonesa i navarresa— (art. 2.1 de la Llei valenciana¹⁰⁹ i 2.1 de la Llei balear¹¹⁰ —precepte que, al marge d'això, es re-

No podrán constituir una pareja estable no casada de las reguladas en la presente Ley:

- a) Los que estén ligados con vínculo matrimonial.
- b) Los parientes en línea recta por consanguinidad o adopción.
- c) Los colaterales por consanguinidad o adopción hasta el segundo grado.
- d) Los que formen pareja estable con otra persona.»

105. Vegeu també l'art. 3 del Decret aragonès 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades.

106. Art. 20.1 LUEP: «No poden constituir la unió estable objecte d'aquesta normativa:

- a) Les persones menors d'edat.
- b) Les persones que estan lligades per un vincle matrimonial.
- c) Les persones que formen una parella estable amb una altra persona.
- d) Els parents en línia recta per consanguinitat o adopció.
- e) Els parents col·laterals per consanguinitat o adopció dintre del segon grau.»

107. Vegeu també l'art. 10.2 del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma del País Basc, aprovat pel Decret 124/2004, de 22 de juny.

108. Vegeu també els art. 5.1 i 18.2 del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat.

109. Vegeu també l'art. 6.4 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

110. Vegeu també els art. 7 i 9 del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió —preceptes que es refereixen al fet de no estar lligat per «vincle matrimonial», en singular.

fereix als «vincles matrimonials», en plural, sense que això canviï el sentit respecte del que estableix el precepte català). I això mateix fan les lleis madrilenya,¹¹¹ canària¹¹² i extremeña, les quals, però, també s'aparten d'allò previst en la Llei catalana per a les parelles homosexuals en el fet que només consideren impediment el vincle matrimonial si no existeix separació judicial (art. 2.1*b* i *e* de la Llei madrilenya, 2.1*b* i *e* de la Llei canària i 3.1*b* i *e* de la Llei extremeña) —per tant, segons aquestes lleis, si existeix separació judicial, tot i subsistir el vincle matrimonial, es pot constituir una unió estable. Això últim (considerar impediment el vincle matrimonial només si no hi ha separació judicial i, per tant, admetre la coexistència d'una unió estable i un matrimoni anterior no dissolt —ja que n'hi ha prou amb la separació judicial—) ha passat també en l'última de les lleis autonòmiques aprovada, la de Cantàbria, la qual s'aparta també del model català en el fet que considera impediment la qüestió de formar part d'una parella de fet que ja es troba degudament inscrita en qualsevol registre dels indicats en la disposició addicional tercera d'aquesta llei¹¹³ (art. 4.4*b* a *e* de la Llei càntabra). Aquesta consideració del fet de formar part d'una unió estable com a impediment per a poder-ne constituir una de nova només si es tracta d'una unió inscrita, l'han establert també, a més a més de la Llei càntabra (art. 4.4*c*), les lleis balear, andalusa i extremeña (art. 2*d* de la Llei balear —«inscrites i formalitzades degudament»—, 3.2*b* de la Llei andalusa —«pareja de hecho anterior inscrita»¹¹⁴ i 3.1*c* de la Llei extremeña —«pareja de hecho debidamente inscrita con otra persona»). La Llei valenciana (art. 2.1*c*) es refereix alternativament al fet de formar part d'una unió estable amb una altra persona «o» de tenir constituïda una unió de fet inscrita amb una altra persona.

Una qüestió en la que coincideixen totes les lleis autonòmiques és, per exemple, la de considerar impediment el parentiu en línia recta per consanguinitat o adopció en qualsevol grau —cosa que coincideix, al seu torn, amb allò previst per al matrimoni en l'art. 47.1 CC.

Mereix un esment especial l'últim requisit que exigeix la Llei catalana tant per a les parelles heterosexuales com per a les homosexuals: almenys un dels

111. Vegeu també l'art. 10.1 del Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid.

112. Vegeu també els art. 6 i 9 del Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries.

113. Segons la disposició addicional tercera de la Llei càntabra, «[l]a Administración de la Comunidad Autónoma de Cantabria mantendrá las oportunas relaciones de cooperación con otras Administraciones públicas que cuenten con registros de parejas de hecho o similares, al objeto de evitar supuestos de doble inscripción».

114. Vegeu també l'art. 5.1*e* del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat.

membres de la parella ha de tenir veïnatge civil català (els art. 1.1 *in fine* i 20.2 diuen, impròpiament, «a Catalunya»¹¹⁵). D'acord amb el que hem defensat més d'una vegada, aquesta exigència —dubtosament oportuna i que ha aixecat suspicàcies pel que fa a la seva constitucionalitat—¹¹⁶ comporta restringir l'àmbit

115. Quant a l'aplicació de l'art. 1.1 *in fine* LUEP, vegeu la Sentència de l'Audiència Provincial de Girona núm. 474/2002 (Secció Segona), de 2 d'octubre (AC 2002\1493); aquesta sentència —la línia argumental de la qual resulta criticable— aplica la LUEP a una parella heterosexual de nacionalitat suïssa resident a Catalunya.

116. Segons la Sentència de l'Audiència Provincial de Navarra 99/2002, de 12 de juny (JUR 2002\201896): «[...] es incuestionable que existe más que una duda acerca de la constitucionalidad del artículo 2.3 de la Ley 6/2000 porque a) es evidente que estamos ante una norma que trata de resolver un “conflicto de leyes en el espacio” [...] b) el dictado de normas que se ocupen de “resolver conflictos de leyes en el espacio” lo reserva la Constitución exclusivamente al Estado (art. 149.1.8° CE) [...] c) En el caso de Navarra, la competencia exclusiva del Estado a que nos acabamos de referir, es un claro límite a la unidad constitucional en que la LORAFNA establece el límite del régimen foral, también en el aspecto de las competencias de Navarra (art. 2.2 LORAFNA). Así resulta con claridad del art. 43 LORAFNA, que demuestra que en este punto no tiene Navarra un “plus” de competencia respecto de las restantes Comunidades Autónomas.»

Quant a la doctrina, vegeu, per exemple: Cristina GONZÁLEZ BEILFUSS, «Nuevas normas catalanas: el Código de familia y la Ley de parejas de hecho», REDI, vol. I, núm. 2 (1998), p. 310-311; Martín GARRIDO MELERO, «Matrimonio, convivientes *more uxorio* y familia en el Código de familia y en la Ley catalana de uniones estables de pareja», LN, núm. 7 (juliol-agost 1998), p. 119-120; Esteve BOSCH CAPDEVILA, «La unión de hecho (Referencia a su regulación en el derecho civil catalán tras la Ley 10/1998, de 15 de julio, de uniones estables de pareja)», *Boletín del Centro de Estudios Registrales de Cataluña*, núm. 81 (novembre-desembre 1998), p. 321-322; Sergio LLEBARÍA SAMPER, «Glosa crítica a esta (nuestra) nueva Ley de uniones estables de pareja», LN, núm. 10 (octubre 1998), p. 110; Alegria BORRÁS RODRÍGUEZ, «Los conflictos internos en materia civil a la luz de la legislación actualmente vigente», a *Conflictos de leyes en el desarrollo del derecho civil vasco: Jornadas de Estudio*, Bilbao, Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País (Comisión de Bizkaia), 1999, p. 86; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Algunas notas», p. 427-439; Martín GARRIDO MELERO, *Derecho de familia: Un análisis del Código de familia y de la Ley de uniones estables de pareja de Cataluña y su correlación con el Código Civil*, Madrid-Barcelona, Marcial Pons, Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, 1999, p. 107-108; Núria BOUZA VIDAL, a Miquel MARTÍN CASALS i Núria BOUZA VIDAL, «Comentari a l'art. 1 de la Llei d'unions estables de parella», a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentarios al Codi de família*, p. 1159; Albert FONT SEGURA, «La sucesión hereditaria en derecho interregional», ADC (2000), vol. LIII, fasc. 1, p. 68; Francesc XAVIER PEREDA GÁMEZ, «L'aplicació de la llei d'unions estables de parella», a Alfonso HERNÁNDEZ MORENO i Carlos VILLAGRASA ALCAIDE (coord.), *El Codi de família y la Llei d'unions estables de parella: Aproximaciones doctrinales a las leyes 9/1998 y 10/1998, del Parlament de Catalunya*, Barcelona, Cedecs Editorial SL, 2000, p. 394; Josep M. BACHS I ESTANY, «El ámbito de aplicación del Código de familia y de la Ley catalana 10/1998 de uniones estables de pareja», *Carta civil*, núm. 5 (març 2000), p. 14; Eduardo MARTÍNEZ-PIÑEIRO CARAMÉS, «Uniones estables de pareja en Cataluña (Ley 10/1998, de 15 de julio)», *Revista Jurídica del Notariado*, núm. 35 (juliol-setembre 2000), p. 82; Elisa PÉREZ VERA, «Las parejas de hecho desde la perspectiva del derecho internacional privado español», a Alfonso-Luis CALVO CARAVACA i José Luis IRIARTE DE ÁNGEL (ed.), *Es-*

d'aplicació de la Llei catalana i no ampliar-lo.¹¹⁷ Aquest mateix requisit ha pasat a les lleis navarresa (art. 2.3)¹¹⁸ i balear (art. 2.2).¹¹⁹

Altres lleis, en canvi, que no tenen la possibilitat d'acudir al veïnatge civil,

tatuto personal y multiculturalidad de la familia [càtedra «Aguilar Navarro» de Estudios de Derecho Internacional Privado, Universidad Carlos III de Madrid, 14-15 de mayo de 1999], Madrid, Editorial Colex, 2000, p. 136-137; Cristina GONZÁLEZ BEILFUSS, «Recurso de inconstitucionalidad», p. 690-695; M. Esperança GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català i l'aplicació del dret civil de Catalunya*, col·l. «Estudis de Dret Privat Català», núm. 6, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 2002, p. 660-671; Cristina GONZÁLEZ BEILFUSS, *Parejas de hecho*, p. 107-108, 110-111, 167-168 i 212; María Paz GARCÍA RUBIO, «La adopción» [en premsa]; María Paz GARCÍA RUBIO, «Parejas de hecho y lealtad constitucional», a *Libro Homenaje al pr. Javier Serrano García* [en premsa] —agraïxo a l'autora haver pogut consultar aquest treball quan encara estava en premsa].

117. L'aplicació extraterritorial de la LUEP (com de la resta de lleis autonòmiques que segueixen el mateix criteri) i, en general, la seva aplicació en cas de «conflicte de lleis», s'ha de fonamentar en les normes del dret internacional privat, aplicables als conflictes interregionals (art. 16.1 CC). Davant d'això i de la criticable manca de normes de conflicte específiques en el sistema conflictual espanyol, s'han apuntat diverses solucions per tal de determinar la llei aplicable a les parelles de fet en cas de situacions jurídiques heterogènies —en les quals no pretenem detenir-nos ara (a títol d'exemple, en el recurs contra la Llei foral navarresa 6/2000 es parteix del fet que, com que no existeix una norma estatal específica de conflicte, «[I]os criterios del artículo 9.2 del Código civil son perfectamente aplicables, por analogía»). Una vegada determinada l'aplicació, per exemple, de la Llei catalana, l'efecte de les normes que estem analitzant acaba tendint precisament més cap a la restricció de l'aplicació de la llei en qüestió que no pas cap a l'ampliació del seu àmbit d'aplicació. Malgrat resultar designada com a aplicable per la regla de conflicte utilitzada, l'aplicació quedarà exclosa per imposició de la mateixa llei si cap dels membres de la parella té veïnatge civil català (vegeu, en aquest sentit, pel que fa a la Llei foral navarresa, la Sentència de l'Audiència Provincial de Navarra 99/2002, de 12 de juny [JURA 2002/201896]; la mateixa llei d'unions estables estaria restringint el seu àmbit d'aplicació, ja que exigeix el veïnatge civil corresponent d'almenys un dels membres de la parella. L'única virtualitat de preceptes com els indicats és, per tant, restringir l'àmbit d'aplicació de la Llei, i no ampliar-lo —com, de fet, es desprèn de la terminologia que utilitzen aquests preceptes: *almeny, al menos, como mínimo*. Això no passaria, en canvi, si aquests lleis no establissin regles d'aquest estil. Per tot això, la interpretació d'aquests preceptes resulta complicada i més aviat pertorbadora, ja que pot donar lloc a contradiccions i llacunes quant a la llei que cal aplicar al cas concret. Vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Algunas notas», p. 427-439, esp. p. 438-439; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1233-1234, nota 32; M. Esperança GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 660-671; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «La regulación de las parejas de hecho», p. 1494-1500 [en premsa].

118. Al marge del recurs d'inconstitucionalitat interposat per un grup de diputats del Grup Parlamentari Popular contra la Llei navarresa (el qual va ser admès a tràmit per mitjà de la Resolució del TC de 31 d'octubre de 2000 (BOE núm. 274, de 15 de novembre de 2000; Boletín Oficial de Navarra núm. 152, de 18 de desembre de 2000), convé destacar que la constitucionalitat de l'art. 2.3 de la Llei navarresa ha estat posada en dubte també per la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada per la Sala Civil i Penal del Tribunal Superior de Justícia de Navarra, que ha estat admesa a tràmit per mitjà de la Resolució del TC de 25 de març de 2003 (BOE núm. 83, de 7 d'abril de 2003; Boletín Oficial de Navarra núm. 45, d'11 d'abril de 2003).

119. Vegeu també l'art. 7e del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió. Cal tenir en compte,

han optat per referir-se a altres criteris, com ara: l'empadronament en la comunitat autònoma d'almenys un membre de la parella (art. 1.3 de la Llei valenciana)¹²⁰ o de tots dos (art. 2 de la Llei asturiana i 2.2 de la Llei canària¹²¹); el veïnatge administratiu d'almenys un membre de la parella (considerat requisit de la inscripció —art. 2.2—,¹²² que té caràcter constitutiu —art. 3.1 de la Llei basca); l'empadronament i la residència d'almenys un membre de la parella (art. 1.2 de la Llei de la comunitat de Madrid,¹²³ 2.4 de la Llei extremeña i 4.1 de la Llei de Cantàbria), o la residència habitual d'almenys un membre de la parella (art. 2 de la Llei andalusa).¹²⁴ L'única llei que —podent fins i tot haver al·ludit al veïnatge civil— no conté —amb bon criteri—¹²⁵ cap requisit similar és la Llei aragonesa; en aquest sentit, tot i que l'article 2 del Decret 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades d'Aragó, exigeix que els membres de la parella «tengan la vecindad administrativa en Aragón, al estar empadronados en cualquiera de los municipios de la Comunidad Autónoma, cualquiera que sea su vecindad civil» per a poder tenir accés al Registre, i que l'article 3 del mateix decret requereix veïnatge administratiu en qualsevol dels municipis d'Aragó per tal que es pugui efectuar la inscripció, cal tenir en compte que la inscripció en aquest registre no té caràcter constitutiu i que la inscripció té transcendència únicament amb vista a l'aplicació de les mesures administratives regulades en la Llei (art. 2 de la Llei aragonesa).¹²⁶

però, que la Llei balear exigeix en tot cas la submissió expressa al règim establert per la Llei (art. 2.2); a més, la inscripció al Registre de Parelles Estables de les Illes Balears té caràcter constitutiu (art. 1.2). Vegeu també els art. 1.2, i 7f i g del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió.

120. Vegeu també la DF 1a i els art. 6.3, 8.3, 14.1d i 25.2 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

121. Vegeu també l'art. 9i del Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries.

122. Vegeu també l'art. 10.2b del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma del País Basc, aprovat pel Decret 124/2004, de 22 de juny.

123. Vegeu també els art. 7.1, 10.1d i 13f del Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid.

124. Vegeu també els art. 2, 5.1f, 5.3f, 6.1a, 18.2d, 20.1, 20.2d i 20.5f del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat.

125. Vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Algunas notas», p. 427-439, esp. p. 438-439; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1233-1234, nota 32; M. Esperança GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 660-671; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «La regulació», p. 1494-1500 [en premsa].

126. En aquest cas, es tracta d'un registre de caràcter merament administratiu i la inscripció no té caràcter constitutiu segons la Llei. Segons l'art. 2 de la Llei aragonesa: «Toda pareja estable no casada deberá ser inscrita en un Registro de la Diputación General de Aragón para que le sean

A l'efecte de poder practicar la inscripció —que és merament declarativa—, els decrets 124/2000 de Castella-La Manxa (art. 2) i 117/2002 de Castella i Lleó (art. 2) exigeixen, respectivament, «residencia» i «residencia habitual» dels dos membres de la parella a la comunitat.

4.1.2. *Els títols d'adquisició*

Amb caràcter general, els títols d'adquisició considerats en la legislació autonòmica són classificables com a fet jurídic d'eficàcia *ex lege* (fet purament voluntari o acte jurídic en sentit estRICTE, entès com a acte voluntari amb efectes *ex lege*) o com a negoci jurídic; en alguns casos s'exigeix també la inscripció en un registre específic, ja sigui amb efectes merament declaratius o fins i tot amb efectes constitutius.

La Llei catalana —que és l'única que regula en capítols independents les unions heterosexuals i les homosexuals— configura de manera diferent el títol d'adquisició de la condició de membre d'un o altre tipus de parella. Així, mentre que respecte de les parelles heterosexuals (art. 1.1 i 2) admet tant un model de constitució factual —fet jurídic d'eficàcia *ex lege*— (convivència marital durant un mínim de dos anys ininterromputs¹²⁷ o mera convivència i descendència

aplicables las medidas administrativas reguladas en la presente Ley, así como anotada o mencionada en el Registro Civil competente si la legislación estatal lo previera.» Respecte d'això, l'art. 2 del Decret 203/1999, de 2 de novembre, del Govern d'Aragó, pel qual es regulen la creació i el règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades, estableix: «Tendrán acceso a este Registro las uniones que formen una pareja no casada, que conviva en relación de afectividad análoga a la conyugal, siempre que sus miembros tengan la vecindad administrativa en Aragón, al estar empadronados en cualquiera de los municipios de la Comunidad Autónoma, cualquiera que sea su vecindad civil.» Segons l'art. 3 del mateix decret: «Para poder efectuar la inscripción de la pareja estable no casada deberán concurrir los siguientes requisitos: [...] Tener vecindad administrativa en cualquiera de los municipios de Aragón.» I, d'acord amb l'art. 5 del Decret: «La inscripción constituirá requisito necesario para la aplicación a los miembros de la pareja estable no casada de los derechos y obligaciones reconocidos a los cónyuges por la normativa de Derecho público Aragonés.»

127. D'acord amb l'art. 1.3 LUEP, en cas que un membre de la parella o tots dos estiguin lligats per un vincle matrimonial, el temps de convivència transcorregut fins al moment en què l'últim d'ells obtingui la dissolució o, si s'escau, la nul·litat, s'ha de tenir en compte en el còmput de l'indicat període de dos anys.

Segons la disposició transitòria de la LUEP, el temps de convivència transcorregut abans de l'entrada en vigor d'aquesta llei només s'ha de tenir en compte a l'efecte del còmput dels dos anys a què es refereixen els art. 1 i 2, si els dos membres de la parella i, si escau, els hereus del difunt hi estan d'acord.

comuna) com un de negocial formal (acord de voluntats en una escriptura pública),¹²⁸ quant a les parelles homosexuals preveu únicament aquesta última possibilitat (art. 19 —submissió expressa— i 21 —escriptura pública—) —la qual, òbviament, no eximeix de la necessitat que els membres de la parella «convisin maritalment» (art. 19)—. Amb tot, com a previsió de futur, la disposició final segona de la LUEP considera la possibilitat d'exigir la inscripció en el Registre Civil en el cas que la legislació de l'Estat la prevegi. La qüestió que es planteja en aquest cas és si cal entendre que a partir de llavors la inscripció en el registre esmentat té caràcter constitutiu.¹²⁹

Les lleis aragonesa (art. 3.1) i navarresa (art. 2.2) van estendre la doble possibilitat de constitució —factual i negocial formal— també a les parelles homosexuals.¹³⁰ En el cas de la Llei aragonesa (art. 3.1): convivència marital —i existència d'una «relación de afectividad análoga a la conyugal» (art. 1)— durant un període mínim ininterromput de dos anys (sense preveure cap especificitat per al cas que hi hagi descendència comuna) o escriptura pública;¹³¹ la inscripció de la parella només es té en compte «para que le sean aplicables las medidas administrativas reguladas en la presente Ley» (art. 2 de la Llei aragonesa i 1.2 del Decret 203/1999, de 2 de novembre, del Govern aragonès) i no té caràcter constitutiu.¹³² La Llei navarresa (art. 2.2), si bé manté la cautela prevista en la disposició final segona de la Llei catalana en relació amb la possibilitat que en un futur la inscripció pugui tenir caràcter constitutiu (si la legislació de l'Estat preveïés la inscripció al Registre Civil de les unions regulades en la llei foral) —disposició addicional, § 2—, mentre això no passi es limita a generalitzar tant a les parelles

128. Quant a la distinció entre model factual i model formal de constitució, vegeu Miquel MARTÍN CASALS, «La regulació de la parella de fet».

129. Segons Miquel Martín Casals, el precepte sembla que s'ha d'entendre en el sentit que aquells convivents que no hagin adquirit la condició de parella subjecta a la LUEP (en endavant «parella LUEP») amb anterioritat a l'entrada en vigor de la nova llei estatal, hauran d'inscriure's en el Registre Civil si la volen adquirir, amb la qual cosa la inscripció en el Registre tindrà caràcter constitutiu des del punt de vista del legislador català, amb independència de si el legislador estatal dóna o no aquest caràcter a la inscripció (Miquel MARTÍN CASALS, «La regulació de la parella de fet»).

130. Quant als inconvenients que això comporta, vegeu Miquel MARTÍN CASALS, «La regulació de la parella de fet».

131. Vegeu també l'art. 3 del Decret aragonès 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades.

132. Segons l'art. 2 de la Llei aragonesa, «[t]oda pareja estable no casada deberá ser inscrita en un Registro de la Diputación General de Aragón para que le sean aplicables las medidas administrativas reguladas en la presente Ley, así como anotada o mencionada en el Registro Civil competente si la legislación estatal lo previera». Es tracta d'un registre de caràcter merament administratiu i la inscripció no té caràcter constitutiu. Vegeu també els art. 1.2 i 5 del Decret aragonès 203/1999, de 2 de novembre.

heterosexuals com a les homosexuals els sistemes previstos per la Llei catalana per a les unions heterosexuals, amb l'única correcció que representa reduir el termini de convivència (quan no existeixi descendència comuna) de dos anys a un.¹³³ Aquests sistemes de la Llei navarresa han estat reproduïts per la Llei del principat d'Astúries, que preveu, a més a més, una altra possibilitat: la inscripció al Registre d'Unions de Fet del Principat d'Astúries (art. 3.2).¹³⁴ La Llei canària (art. 1) —tot i admetre la mateixa precaució de futur que conté la disposició final segona de la Llei catalana per al cas que el legislador estatal prevegi la inscripció al Registre Civil (DF 1a)— regula bàsicament models factuais (art. 1).¹³⁵ convivència lliure, pública i notòria durant un període mínim i ininterromput de dotze mesos,¹³⁶ o mera convivència, en cas que hi hagi descendència comuna. La inscripció al Registre Administratiu de Parelles de Fet de Canàries només té efectes declaratius (art. 4.1).¹³⁷

Altres lleis autonòmiques, en canvi, han configurat les parelles de fet a les quals resulten d'aplicació exigint en tot cas la seva inscripció en un determinat

133. La DA de la Llei navarresa precisa que la inscripció als registres de parelles estables que poden crear el Govern de Navarra i els ajuntaments tindrà caràcter voluntari, per tal de facilitar la prova de la constitució.

Segons la disposició transitòria de la Llei navarresa, les disposicions d'aquesta llei s'aplicaran, a partir de la seva entrada en vigor, a les parelles estables constituïdes anteriorment, sempre que compleixin els requisits establerts en l'art. 2.

134. Art. 3.2 de la Llei asturiana: «Se entenderá que la unión es estable cuando los miembros de la pareja hayan convivido maritalmente, como mínimo un período ininterrumpido de un año, salvo que tuvieran descendencia común, en cuyo caso bastará la mera convivencia, o salvo que hayan expresado su voluntad de constituir una pareja estable en documento público, o se hayan inscrito en el Registro de Uniones de Hecho del Principado de Asturias.»

Segons la disposició transitòria única de la Llei asturiana, «[l]as disposiciones de la presente Ley se aplicarán a las parejas de hecho constituidas con anterioridad a su entrada en vigor siempre que cumplan los requisitos establecidos en su artículo 3».

135. Vegeu també l'art. 5 del Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries.

136. D'acord amb la disposició transitòria única de la Llei canària, «el tiempo de convivencia transcurrido antes de la entrada en vigor de esta Ley se ha de tener en cuenta a los efectos del cómputo de los doce meses a que se refiere el artículo 1, si los miembros de la pareja de hecho están de acuerdo». Vegeu també l'art. 9° del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries (aprovat pel Decret 60/2004, de 19 de maig).

137. L'art. 6 admet la possibilitat d'acreditar l'existència d'una parella de fet mitjançant l'escriptura pública atorgada per les dues persones interessades, però al marge d'això també considera mitjà de prova la inscripció al Registre i qualsevol altre mitjà admissible en dret i suficient a l'efecte d'allò previst en l'art. 1. Segons l'art. 6.2, la formalització d'aquestes unions té efecte, segons els casos, a partir de la data de la inscripció, de la data de l'autorització del document o de la data de constatació de la suficiència del mitjà de prova aportat.

registre i en alguns casos determinats requisits factuais o formals (art. 1.1 de la Llei valenciana,¹³⁸ art. 1 de la Llei balear,¹³⁹ art. 1.1 de la Llei madrilenya, art. 2 i DT 1a de la Llei extremeña, i art. 1.1, 4.2 i 3, 5.2, 6.2.II i DT de l'única Llei càntabra). És el cas de les lleis valenciana (art. 1.1 i 2, i 3.1),¹⁴⁰ balear (art. 1.2)¹⁴¹ —que es refereix, a més, a la necessitat de submissió expressa (art. 2.2)—, basca (art. 3.1)¹⁴² i càntabra (art. 1.1 i 6.1 i 3) —quatre lleis que al·ludeixen expressament al caràcter constitutiu de la inscripció. També exigeixen inscripció de la parella de fet en un registre les lleis madrilenya (art. 1.1 *in fine*)¹⁴³ —si bé, se-

138. Vegeu també l'art. 6.3 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

139. Vegeu també l'art. 4 del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió.

140. Segons els art. 1.1 i 2 de la Llei valenciana: «Àmbit d'aplicació. § 1. Aquesta llei serà d'aplicació a les persones que conviuen en parella, de forma lliure, pública i notòria, vinculades de forma estable, almenys durant un període ininterromput de dotze mesos, existint una relació d'afectivitat, sempre que voluntàriament decidisquen sotmetre's a aquesta mitjançant la inscripció de la unió en el Registre Administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana. § 2. La inscripció en l'esmentat registre tindrà caràcter constitutiu.» L'art. 3.1 de la mateixa llei estableix: «Acreditació. § 1. Les unions a què es refereix aquesta llei es constituïran a través de la inscripció en el Registre Administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, amb l'acreditació prèvia dels requisits a què es refereix l'article 1 en expedient contradictori davant l'encarregat del Registre.» D'acord amb la disposició transitòria primera d'aquesta llei, el temps de convivència transcorregut abans de l'entrada en vigor d'aquesta llei s'ha de tenir en compte a l'efecte del còmput dels dotze mesos a què es refereix l'article 1, si els membres de la unió de fet hi estan d'acord. Vegeu també els art. 6.3, 7.2, 8.2 i 11 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

141. La DF 1a de la Llei balear es refereix a la creació del Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i a la necessitat d'inscriure-hi les declaracions formals de constitució de parelles estables, així com les modificacions i extincions. L'art. 1.2 del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió, insisteix en el caràcter constitutiu de la inscripció.

142. A més, segons la disposició transitòria primera de la Llei basca, «[e]sta Ley será de aplicación a las parejas de hecho constituidas con anterioridad a su entrada en vigor siempre que cumplan los requisitos establecidos en la misma. A estos efectos, los registros municipales, previo consentimiento de los integrantes de la pareja, remitirán al Registro de Parejas de Hecho de la Comunidad Autónoma del País Vasco todas las inscripciones practicadas, junto con la documentación que las acompaña, para que se compruebe su validez.»

143. Art. 1.1 de la Llei madrilenya: «La presente Ley será de aplicación a las personas que convivan en pareja, de forma libre, pública y notoria, vinculadas de forma estable, al menos durante un período ininterrompido de doce meses, existiendo una relación de afectividad, siempre que voluntariamente decidan someterse a la misma mediante la inscripción de la unión en el Registro de Uniones de Hecho de la Comunidad de Madrid.»

D'acord amb la disposició transitòria primera de la mateixa llei, «el tiempo de convivencia transcurrido antes de la entrada en vigor de esta Ley, se ha de tener en cuenta a los efectos del cómputo de los doce meses a que se refiere el artículo 1, si los miembros de la unión están de acuerdo».

gons l'article 9 del Decret 134/2002 d'aquesta comunitat, la inscripció té efectes merament declaratius— i extremenya (art. 2.1 *in fine*)¹⁴⁴—que es limiten a establir que la Llei serà d'aplicació (art. 1.1 de la Llei madrilenya) o que s'entén per *parella* a l'efecte de la Llei (art. 2.1 de la Llei extremenya) els qui convisquin en parella... sempre que voluntàriament decideixin sotmetre-s'hi mitjançant la inscripció al registre corresponent. També exigeix la inscripció (en un registre administratiu) la Llei andalusa (art. 6), però no queda clar si aquesta és constitutiva;¹⁴⁵ s'inscriuen parelles de fet la constitució de les quals resulti acreditada (per a la qual cosa cal complir els requisits dels art. 2, 3 i 5, entre els quals destaca la declaració de voluntat de constituir una parella de fet —art. 5.1e, 5.2 i 5.3—, declaració que es pot fer mitjançant la compareixença personal de les persones interessades davant l'alcalde, el conseller o el funcionari en qui el primer delegui, o mitjançant l'atorgament d'una escriptura pública «o por cualquier otro medio de prueba admisible en Derecho». Amb tot, segons l'article 12.2 del Decret andalús 35/2005, «[l]os beneficios previstos en la Ley, serán aplicables a la pareja de hecho a partir de su inscripción en el Registro».¹⁴⁶ D'aquestes lleis, tant la va-

144. Segons l'art. 6 del Decret 35/1997 d'aquesta comunitat —que, abans de l'aprovació de la Llei, havia creat el Registre d'Unions de Fet d'aquesta comunitat—, «[l]a inscripción en el registro tendrá efectos meramente declarativos respecto de los actos registrados, pero no afecta a su validez ni a los efectos jurídicos que le sean propios, que se producen al margen del registro». Sobre aquest registre, vegeu la disposició transitòria segona de la Llei extremenya de parelles de fet (5/2003, de 20 de març).

De fet, la Llei extremenya afegeix el requisit de la inscripció als models factual i formal de la Llei navarresa. Després d'exigir la inscripció de la parella al Registre de Parelles de Fet de la comunitat, l'art. 2.2 de la Llei extremenya especifica: «Se entenderá que la unión es estable cuando los miembros de la pareja hayan convivido, como mínimo, un período ininterrumpido de un año, salvo que tuvieran descendencia común, en cuyo caso bastará la mera convivencia, o salvo que hayan expresado su voluntad de constituir una pareja estable en documento público.»

Segons la disposició transitòria primera de la Llei extremenya, «[a] efectos de la acreditación del periodo de convivencia mínimo de un año establecido en el párrafo segundo del artículo 2, se tendrá en cuenta el periodo transcurrido antes de la entrada en vigor de la presente Ley».

145. La inscripció produeix davant les administracions públiques d'Andalusia la presumpció de convivència dels membres de la parella de fet, llevat que hi hagi una prova en sentit contrari (art. 6.2 de la Llei); això mateix estableix l'art. 12.1 del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat. D'acord amb l'art. 6, la inscripció de les parelles de fet la constitució de les quals resulti acreditada s'exigeix per tal de poder gaudir dels beneficis previstos en la Llei i dels drets que confereixen els àmbits municipals i autonòmics dins del territori andalús. Vegeu, en general, l'art. 12 del Decret 35/2005 esmentat.

146. L'art. 12.3 d'aquest decret afegeix: «Con la inscripción en el Registro, las parejas de hecho gozarán de todos los derechos que les confieren los ámbitos municipales y autonómico dentro del territorio andaluz.»

lenciana com l'extremenya, tot i que parteixen de sistemes de constitució diferents dels de la Llei catalana, reproduïxen la precisió que fa aquesta quant a la possibilitat que en un futur la legislació de l'Estat pugui preveure la inscripció al Registre Civil de les unions que regulen, de manera que en aquest cas el determinant serà la inscripció en aquest registre (DF 1a de la Llei valenciana¹⁴⁷ i DT 3a de la Llei extremeña). En relació amb això últim, la Llei càntabra (DF 1a) es limita a establir que el règim de dret públic i administratiu de les parelles de fet inscrites s'estendrà a les parelles de fet que, si escau, poguessin inscriure's al Registre Civil.

Els decrets 124/2000, d'11 de juliol, sobre la creació i el règim de funcionament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa (art. 5.1), i 117/2002, de 24 d'octubre, pel qual es crea el Registre d'Unions de Fet a Castella i Lleó i se'n regula el funcionament (art. 5.1), parteixen del caràcter declaratiu de la inscripció.¹⁴⁸

Per als casos de constitució negocial, la Llei aragonesa (art. 5.2) introdueix una previsió no continguda en la Llei catalana i que s'ha anat reproduint en alguna de les lleis autonòmiques posteriors: no es pot pactar la constitució d'una parella estable amb caràcter temporal ni es pot sotmetre a cap condició. Així, segueixen la Llei aragonesa en aquest punt, la Llei navarresa (art. 5.2), la valenciana (art. 2.2),¹⁴⁹ la balear (art. 4.2, al principi),¹⁵⁰ la madrilenya (art. 2.2), l'as-

147. Vegeu també la disposició final primera del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

148. D'acord amb l'art. 5.1 del Decret 117/2002, de Castella i Lleó —que reproduceix en termes molt similars l'art. 5.1 del Decret 124/2000, de Castella-La Manxa—, «[l]a inscripció en el Registro de Uniones de Hecho de la Comunidad de Castilla y León tendrá efectos declarativos sobre la constitución y extinción de las uniones de hecho, así como respecto de los contratos reguladores de las relaciones personales y patrimoniales y su modificación».

Pel que fa als requisits factuais, segons l'art. 2 del Decret 117/2002 de la comunitat de Castella i Lleó, «[e]n el Registro podrán inscribirse las uniones que formen una pareja no casada, incluso del mismo sexo, en relación afectiva análoga a la conyugal, de forma libre, cuyos componentes hayan convivido, como mínimo, un período de seis meses y tengan su residencia habitual en la Comunidad de Castilla y León»; d'acord amb l'art. 3.2, «[b]astará la mera convivencia cuando la pareja tuviera descendencia común». L'art. 2 del Decret 124/2000, de la comunitat de Castella-La Manxa, estableix únicament: «Tendrán acceso a la inscripción en este Registro las uniones que formen una pareja no casada, incluso del mismo sexo, que convivan en relación afectiva análoga, de forma libre, siendo ambos residentes en la Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha.»

149. Vegeu també l'art. 6.5 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

150. Vegeu també l'art. 7g del Decret 112/2002, de 30 d'agost, pel qual es crea el Registre de Parelles Estables de les Illes Balears i se'n regulen l'organització i la gestió.

turiana (art. 5.2), la canària (art. 2.3), l'extremenya (art. 3.2), la basca (art. 5.2, al principi) i la càntabra (art. 4.5).¹⁵¹

4.1.3. *L'acreditació*

En general, cadascuna de les lleis autonòmiques¹⁵² regula l'acreditació de l'existència de la unió estable en funció dels títols d'adquisició que preveu, segons si admet models factuais o formals de constitució, o requereix la inscripció en un determinat registre. En funció d'això, admeten mitjans lliures o limitats per a acreditar l'existència d'una unió estable.

En el cas de la legislació catalana, la diversitat de models de constitució segons si es tracta d'una parella heterosexual o homosexual té transcendència en la seva acreditació. Així, respecte de les parelles heterosexuales, d'acord amb l'article 2 LUEP, si hi ha escriptura pública, aquesta serà el mitjà idoni, mentre que, si s'ha seguit el model factual de constitució, serà apte qualsevol mitjà de prova (exceptuant allò previst en l'art. 10 per tal de fer valer els drets referents a la funció pública regulats en l'art. 9). En canvi, quant a les parelles homosexuals —respecte de les quals, com hem vist, només es preveu un model formal de constitució—, l'únic mitjà de prova que s'admet és l'escriptura pública atorgada conjuntament (art. 21.1).

La Llei aragonesa reproduceix essencialment el que es preveu en l'article 2 de la Llei catalana per a les parelles heterosexuales (escriptura pública o, si no n'hi ha, qualsevol mitjà de prova admès en dret —si bé l'art. 3.2 de la Llei aragonesa fa un esment especial en aquest últim cas a l'acta de notorietat o al document judicial que acrediti la convivència).¹⁵³ Les lleis navarresa (art. 3) i asturiana (art. 3.3), en sentit idèntic, es limiten a referir-se a la possibilitat d'acreditar l'existència de la parella estable i al transcurs del termini de convivència corresponent a través de qualsevol mitjà de prova admès en dret. La Llei canària (art. 6), després d'exposar com a possibles mitjans per a acreditar l'existència d'una parella de fet la inscripció al Registre Administratiu de Parelles de Fet de la Comunitat —inscripció que té efectes merament declaratius (art. 4.1)— i l'escriptura pública atorgada pels membres de la parella, acaba admetent qualse-

151. *Cfr.* amb allò previst per al matrimoni en l'art. 45.II CC.

152. Tot i que la Llei balear no conté cap disposició específica referent a l'acreditació, els possibles mitjans per a aconseguir aquesta es dedueixen fàcilment del títol d'adquisició que regula.

153. Vegeu també l'art. 3 del Decret aragonès 203/1999, de 2 de novembre, de creació i règim de funcionament del Registre Administratiu de Parelles Estables No Casades.

vol mitjà de prova admissible en dret i suficient per a acreditar les dades factuais que requereix l'article 1.

En canvi, les lleis valenciana (art. 3.3), madrilenya (art. 3.3), extremeña (art. 4.3) i basca (art. 3.2) requereixen que l'acreditació es faci a través d'una certificació del registre corresponent. No conté una previsió específica sobre l'acreditació la Llei balear, la qual, però, també s'ha d'entendre limitada a la certificació del Registre com a únic mitjà d'acreditació, ja que parteix del caràcter constitutiu de la inscripció (art. 1.2 *in fine*). Respecte de la Llei andalusa, el caràcter no constitutiu de la inscripció es reflecteix també en l'acreditació; d'acord amb l'article 5 de la Llei andalusa, per tal d'acreditar la constitució d'una parella de fet davant de les administracions públiques d'Andalusia caldrà justificar documentalment les circumstàncies a què es refereix aquest precepte, d'entre les quals destaca la declaració de voluntat de constituir una parella de fet.

L'última de les lleis autonòmiques aprovada (la càntabra) —per a la qual la inscripció té caràcter constitutiu (art. 6.1)— estableix que la inscripció s'acreditarà mitjançant la certificació administrativa corresponent (art. 7).

4.2. L'EXTINCIÓ: CAUSES

Les diverses lleis autonòmiques de parelles de fet reproduïxen essencialment les causes d'extinció previstes per la Llei catalana, amb poques variants.

Així, la Llei catalana preveu cinc causes d'extinció. Les dues primeres són el comú acord i la voluntat unilateral d'un dels membres de la parella (art. 12.1a i b, i 30.1a i b LUEP —preceptes que, respecte de la voluntat unilateral, exigeixen una notificació fefaent a l'altre). D'acord amb això, es pot concloure que una diferència fonamental entre parella de fet i matrimoni és la lliure ruptura d'aquella enfront d'aquest.¹⁵⁴

Segons la Llei catalana, són també causes d'extinció de les unions estables: la defunció d'un dels membres, la separació de fet de més d'un any i el matrimoni d'un dels membres (art. 12.1c, d i e, i 30.1 c, d i e LUEP).

L'article 6.1 de la Llei aragonesa reproduïx aquestes mateixes causes amb poques variacions, dues de les quals són: que es refereix expressament, a més de la mort, a la declaració de mort, i que indica en un paràgraf a part (art. 6.2) que

154. Vegeu Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Las uniones libres», p. 609, 613-617 i 622; Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Uniones homosexuales», p. 11-58; Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «La diferencia de trato»; Julio V. GAVIDIA SÁNCHEZ, «Analogía»; Cristina GONZÁLEZ BEILFUSS, *Parejas de hecho*, p. 131-132 i 134.

la voluntat unilateral s'ha de notificar fefaentment a l'altre membre de la parella. Força similar resulta la regulació andalusa (art. 12.1 i 5 —paràgraf que predica la notificació fefaent de la cancel·lació de la inscripció registral—), amb la diferència que, a més de considerar causa d'extinció el matrimoni d'un dels membres de la parella, al·ludeix també al matrimoni de la parella (la qual cosa, però, no afegeix res al que resultaria si no es fes aquesta precisió).¹⁵⁵ També la Llei basca (art. 18)¹⁵⁶ considera específicament causa d'extinció el matrimoni entre els membres de la parella, així com la declaració de mort; no es refereix, en canvi, a la separació de fet durant més d'un any.

La Llei navarresa (art. 4.1), que reproduïx també les causes d'extinció de les unions estables de la Llei catalana (i recull la referència expressa a la declaració de mort que introduí la Llei aragonesa), n'afegeix una altra: les causes acordades pels seus membres en escriptura pública. Això mateix es reflecteix en l'article 4.1 de la Llei del principat d'Astúries.

Les úniques variacions que introdueixen les lleis valenciana (art. 6.1)¹⁵⁷ i canària (art. 9.1)¹⁵⁸ respecte de les causes d'extinció de la Llei catalana són les següents: que la notificació de la decisió unilateral a l'altre membre de la parella s'ha de fer «per qualsevol de les formes admeses en dret» i que n'hi ha prou amb la separació de fet durant més de sis mesos per a considerar extingida la unió. A aquestes variacions, la Llei madrilenya (art. 6.1) hi afegeix la referència, al costat de la mort, a la declaració de mort.¹⁵⁹

Les lleis balear (art. 8.1) i extremeña (art. 5.1), al marge de parlar de «cessament efectiu de la convivència» —en comptes de «separació de fet»— i de referir-se expressament a la declaració de mort, reproduïxen en la resta les causes d'extinció previstes en la Llei catalana. Aquestes desviacions de la Llei catalana que introdueixen les lleis balear i extremeña s'han reproduït en l'última de les lleis autonòmiques aprovades (la de la comunitat de Cantàbria), la qual, a més, es refereix com a causa d'extinció no només al matrimoni de qualsevol dels membres de la parella amb un tercer, sinó també —com les lleis andalusa i bas-

155. Vegeu també els art. 5.3, 20.2 i 20.5 del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat.

156. Vegeu també l'art. 21.2 del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma del País Basc, aprovat pel Decret 124/2004, de 22 de juny.

157. Vegeu també l'art. 8.2 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

158. Vegeu també l'art. 10 del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries (aprovat pel Decret 60/2004, de 19 de maig).

159. Vegeu també l'art. 13 del Decret 134/2002, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat de Madrid.

ca— al matrimoni «entre las partes integrantes de la pareja» (art. 12 de la Llei càntabra).

A imatge de la Llei catalana (art. 12.2 i 30.2 LUEP), les lleis aragonesa (art. 6.3), navarresa (art. 4.2), balear (art. 8.2), asturiana (art. 4.2) i canària (art. 9.2) estableixen l'obligació dels dos membres de la parella —encara que sigui separatament— de deixar sense efecte l'escriptura pública que, si escaigués (en tot cas, en la Llei catalana, pel que fa a les parelles homosexuals), s'hagués atorgat. La Llei asturiana al·ludeix, a més a més, a l'obligació de cancel·lar la inscripció al Registre d'Unions de Fet que els membres de la parella haguessin promogut (art. 4.2); també ho fan la Llei extremeña (art. 5.2) i la Llei càntabra (art. 13.1) —Llei que parteix del caràcter constitutiu de la inscripció (art. 6.1 de la Llei càntabra)—, segons les quals, si manifesta la voluntat de cancel·lació una sola de les parts, s'ha de donar trasllat del seu escrit a l'altra part per tal que la conegui (art. 5.2 de la Llei extremeña i 13.2 de la Llei càntabra).

La Llei valenciana —que exigeix la inscripció al Registre Administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat per a la constitució de la unió (art. 1.1 i 2 [segons el qual la inscripció té caràcter constitutiu], i 3.1)— obliga els dos membres de la unió, encara que sigui separatament, a sol·licitar la cancel·lació de la inscripció (art. 6.2), i estableix la necessitat de fer constar en el Registre la concurrència de la causa extintiva en la forma que es determini reglamentàriament (art. 7 de la Llei valenciana¹⁶⁰ —precepte que reproduïxen els art. 10 de la Llei canària i 7 de la Llei de la comunitat de Madrid, la qual estableix, en l'art. 6.2, la possibilitat que un sol dels membres de la parella insti la cancel·lació de la inscripció, cas en el qual l'encarregat del Registre haurà de comunicar a l'altra part la cancel·lació). La Llei basca —per a la qual la inscripció també té caràcter constitutiu (art. 3.1)— regula l'obligació d'ambdós membres de la parella o d'un d'ells (en els casos de decisió unilateral) d'instar la cancel·lació de la inscripció corresponent; cap de les parts pot constituir una nova relació de parella sotmesa a la Llei sense haver-se cancel·lat la inscripció de la unió anterior —quelcom similar preveu l'art. 13.3 de la Llei càntabra, per a la qual la inscripció també té caràcter constitutiu (art. 6.1). A més, en cas que quedi acreditada la defunció d'una de les parts o el matrimoni d'un dels integrants o d'ambdós, pot practicar-se la cancel·lació d'ofici o a instàncies de la part interessada (art. 19.1 i 2 de la Llei basca) —qüestió prevista també en la Llei càntabra (art. 13.5). També la Llei andalusa al·ludeix a la necessitat que, una vegada acreditada la dissolució, es procedeixi a la cancel·lació de la inscripció registral (art. 12.5).

160. Vegeu també l'art. 7.2 i 4 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

4.3. ELS EFECTES LEGALS

Les lleis autonòmiques que analitzem regulen diversos efectes legals de la parella de fet, que són propis de la institució tal com es configura en cada cas. Al marge d'això, totes aquestes lleis donen una entrada limitada a l'autonomia de la voluntat per tal de regular les relacions personals i patrimonials derivades de la convivència i les compensacions econòmiques en cas de cessament.

4.3.1. *Mentre dura la unió*

4.3.1.1. Efectes personals

Amb caràcter general, es vinculen a la parella de fet determinats efectes personals. No s'atribueixen als seus membres, en canvi, drets i deures recíprocs del tipus dels previstos respecte dels cònjuges en els articles 67 i següents CC o 1.1 CF (efectes personals que diferencien la institució matrimonial de la parella de fet).

4.3.1.1.1. Adopció

A) Possibilitat d'adopció conjunta

Al marge de les conseqüències que té respecte de l'adopció per part dels cònjuges la nova regulació del matrimoni que estableix la Llei 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni, la legislació estatal admet expressament que l'home i la dona integrants d'una parella (heterosexual, per tant) unida de forma permanent per una relació d'afectivitat anàloga a la conjugal puguin adoptar conjuntament (DA 3a de la Llei 21/1987, d'11 de novembre, en relació amb l'art. 175.1 i 4 —paràgraf 4, que ha estat modificat per la Llei 13/2005).

Originàriament, les lleis catalana (art. 6) i aragonesa (art. 10) reservaven a les parelles heterosexuales la possibilitat d'adoptar conjuntament un fill.

Això contrastava amb la possibilitat d'adopció conjunta tant de parelles heterosexuales com de parelles homosexuals prevista en les lleis navarresa —que fou la primera llei autonòmica que ho preveié (art. 8)—¹⁶¹ i basca

161. Com ja hem apuntat abans, resta pendent de resolució el recurs d'inconstitucionalitat interposat per un grup de diputats del Grup Parlamentari Popular contra la Llei navarresa.

(art. 8.1).¹⁶² Recentment, també la Llei càntabra (art. 11) ha previst, sense fer distincions, la possibilitat de la parella de fet d'adoptar amb els mateixos drets i deures que les parelles casades, d'acord amb la legislació aplicable.

Actualment, les lleis catalana i aragonesa, a través de sengles lleis de modificació, s'han sumat a la línia iniciada per la Llei navarresa. En aquest sentit, la Llei aragonesa 2/2004, de 3 de maig, admet l'adopció conjunta amb independència de l'orientació sexual de la parella (la modificació ha consistit a eliminar la paraula *heterosexual* de l'art. 10), i la Llei catalana 3/2005, de 8 d'abril, ha modificat la Llei d'unions estables —derogant-ne l'art. 6— i el CF —reformant-ne l'art. 115.2— en aquesta mateixa línia, amb el benentès que la possibilitat d'adopció conjunta no es limita a les unions estables de parella tal com les defineix la LUEP, sinó que està prevista, en general, per a qualssevol parelles que conviuguin amb caràcter estable (encara que no compleixin els requisits de la LUEP).

Això implica admetre que un fill pot tenir dos pares o dues mares, tal com positivitza actualment el nou article 132.2 CF, reformat en la Llei 31/2005 («Si les persones a qui s'ha assignat la potestat sobre els fills menors són del mateix sexe, es denominen mares, si són dones, i pares, si són homes»). Caldrà respectar, però, en tot cas i com a principi bàsic que ha de prevaler, el de la protecció i l'interès del menor (omnipresent en el preàmbul de la nova llei catalana). El que fa la Llei catalana 3/2005 (tal com destaca el preàmbul) és equiparar les parelles homosexuals amb els convivents heterosexuales a l'efecte que puguin ser valorats i considerats idonis com a possibles pares o mares adoptius.

B) Adopció del fill de l'altre membre de la parella

La Llei basca (art. 8.2) es refereix al «dret» del fill adoptiu o biològic d'una de les parts de la parella a ser adoptat per l'altra part. No es refereixen expressament a aquesta possibilitat ni la Llei navarresa,¹⁶³ ni l'aragonesa, ni la càntabra; sí que ho fa, en canvi, des de la Llei 3/2005, de 8 d'abril, la legislació catalana

162. El TC, per mitjà de la Resolució de 14 de desembre de 2004, va acordar tenir per desistit l'advocat de l'Estat del recurs d'inconstitucionalitat que havia interposat contra l'art. 8 de la Llei basca (BOE núm. 4, de 5 de gener de 2005).

163. Malgrat això, la Resolució de 22 de gener de 2004 del jutge del Jutjat de Primera Instància núm. 3 de Pamplona va resoldre favorablement l'adopció de dues nenes, nascudes de la inseminació artificial d'una dona, per part de la seva companya sentimental [text disponible a: <http://www.bosch-online.net/Novedades/Jurisprudencia/revista/200404-01.html> (data de la consulta: 7 de maig de 2005)].

(art. 117.1a CF), encara que no s'hi refereixi com un «dret» del fill.¹⁶⁴ També en aquest cas s'al·ludeix genèricament a les parelles que conviuen amb caràcter estable (sense que calgui identificar-les necessàriament amb les unions estables definides en la LUEP).

4.3.1.1.2. Acolliment familiar

Algunes de les lleis autonòmiques que regulen les parelles de fet contenen disposicions específiques en matèria d'acolliment familiar, més o menys extenses i desenvolupades, que faculden els membres de la parella per a poder instar-lo conjuntament. No és aquest el cas de la Llei catalana d'unions estables, però sí el de les lleis asturiana (art. 8),¹⁶⁵ andalusa (art. 9),¹⁶⁶ extremeña (art. 8.1 —el paràgraf següent es refereix a com queda la guarda i custòdia del menor en cas de dissolució de la parella en vida dels seus membres, qüestió a la qual ens referirem més endavant—),¹⁶⁷ basca (art. 7)¹⁶⁸ i càntabra (art. 11.1 —com en el cas de la Llei extremeña, el paràgraf següent del precepte tracta de la qüestió, a la qual

164. Art. 117.1a CF: «Poden ésser adoptades les persones menors no emancipades en els supòsits següents: ll a) Els fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu en relació de parella amb caràcter estable. En aquests casos, l'adopció requereix que la filiació no estigui determinada legalment respecte a l'altre progenitor, o que aquest hagi mort, o que estigui privat de la potestat, o que estigui sotmès a una causa de privació de la potestat, o que hi hagi donat l'assentiment.»

165. Art. 8 de la Llei asturiana: «*Acogimiento familiar de menores*. ll Los miembros de una pareja estable podrán acoger a menores de forma conjunta siempre que la modalidad del acogimiento familiar sea simple o permanente, de acuerdo con la legislación aplicable.»

166. Art. 9 de la Llei andalusa: «*Acogimiento familiar*. ll Los componentes de las parejas de hecho podrán iniciar ante la Administración de la Junta de Andalucía, de forma conjunta, los procedimientos para la constitución de acogimientos familiares simples o permanentes. A efectos de lo dispuesto por el artículo 33 de la Ley 1/1998, de 20 de abril, de los Derechos y la Atención al Menor, en relación con los criterios de valoración de idoneidad aplicados en dichos procedimientos, en ningún caso podrá ser utilizado como factor discriminatorio la opción o la identidad sexual de los solicitantes.»

167. Art. 8.1 de la Llei extremeña: «Teniendo en cuenta que es competencia de la Junta de Extremadura, la función tuitiva de los derechos de la infancia, así como todas las actuaciones en materia de tutela, acogimiento y adopción de menores, los miembros de la pareja de hecho podrán acoger de forma conjunta con iguales derechos y deberes que las parejas unidas por matrimonio, siempre que la modalidad del acogimiento sea simple o permanente, de acuerdo con la legislación aplicable.»

168. Art. 7 de la Llei basca: «*Del acogimiento de menores*. ll Los miembros de la pareja podrán, en los términos establecidos por la normativa vigente, formalizar el acogimiento de menores de forma conjunta con iguales derechos y deberes que las parejas unidas por matrimonio.»

ens referirem després, de la guarda i custòdia del menor en cas de dissolució de la parella en vida dels seus membres).¹⁶⁹ La Llei navarresa (art. 8.2) es limita a establir que s'adequaran les disposicions normatives forals sobre acolliment per tal de considerar el model de família format per parelles estables.

4.3.1.1.3. Tutela, curatela, incapacitació, absència i prodigalitat

Segons la Llei catalana (art. 7 i 25), en el cas que un dels membres de la parella estable sigui declarat incaç, el convivent ocupa el primer lloc en l'ordre de preferència de la delació dativa de la tutela. Aquesta mateixa regla ha passat de forma gairebé idèntica a l'article 12 de la Llei aragonesa.

Pel que fa a la regulació catalana, la Llei 3/2005 ha modificat l'article 179 CF per a donar entrada en la tutela, en general, a la persona amb qui la persona incapacitada conviu en relació estable de parella (sense tenir en compte l'orientació sexual —a diferència del que passava en la redacció originària del precepte, que al·ludia a «la persona de sexe diferent amb qui es conviu en relació estable de parella»— i sense que calgui circumscriure's a les unions estables de parella tal com les defineix la Llei 10/1998) —art. 179.1a CF. També s'ha eliminat l'exigència que es tracti d'una «persona de sexe diferent» en relació amb qui convivia amb el pare o la mare de la persona incapacitada (art. 179.1c CF).

Segons l'article 11 de la Llei aragonesa, en cas de declaració judicial d'absència d'un membre de la parella, a l'efecte de la seva representació i l'administració del seu patrimoni, l'altre ocuparà la mateixa posició que el cònjuge.

La fórmula utilitzada per les lleis navarresa (art. 9) i balear (art. 7) resulta més genèrica que la de les lleis catalana i aragonesa, atès que considera equiparats amb els cònjuges els membres de la parella estable, en general, per a l'aplicació de les disposicions relacionades amb la tutela, la curatela, la incapacitació, la declaració d'absència i la declaració de prodigalitat. En aquesta línia, l'article 9.2 de la Llei navarresa afegeix un paràgraf a la Llei 62 de la Compilació navarresa.¹⁷⁰

169. Segons l'art. 11.1 de la Llei càntabra, «la pareja de hecho podrá acoger y adoptar con iguales derechos y deberes que las parejas unidas por matrimonio de acuerdo con la legislación aplicable».

170. Segons el nou paràgraf de la Llei 62 de la Compilació navarresa (que afegeix l'art. 9.2 de la Llei foral 6/2000, de 3 de juliol, per a la igualtat jurídica de les parelles estables), «los miembros de una pareja estable se consideran equiparados a la situación de los cónyuges unidos por matrimonio en cuanto al ejercicio de las acciones relacionadas con la incapacitación, la declaración de ausencia y la declaración de prodigalidad».

4.3.1.1.4. Aliments

D'acord amb els articles 8 i 26 de la Llei catalana, els membres de la parella estable tenen l'obligació de prestar-se aliments, amb preferència a qualsevol altra persona obligada. De fet, però, els aliments, «en el sentit més ampli», ja estan inclosos entre els conceptes que comprenen les despeses comunes de la parella (art. 4.1a i 23.1a LUEP), a les quals han de contribuir proporcionalment ambdós membres d'aquesta (art. 3.2 i 22.2 LUEP). D'acord amb això, el que estableixen els articles 8 i 26 LUEP és la preferència d'aquesta contribució als aliments (art. 3.2, 4.1a, 22.2 i 23.1a LUEP) per davant del deute d'aliments que pot resultar de l'article 263 CF.¹⁷¹

Les lleis aragonesa (art. 13) i balear (art. 6) contenen una disposició similar a la continguda en els articles 8 i 26 de la Llei catalana.

4.3.1.1.5. No genera relacions de parentiu

Les lleis aragonesa i balear contenen una disposició específica de caràcter negatiu (art. 14 de la Llei aragonesa i 3 de la Llei balear) segons la qual la relació de parella no genera cap tipus de relació de parentiu entre cadascun dels seus membres i els parents de l'altre. S'exclou així el parentiu equivalent al que ho és per afinitat en el cas del matrimoni.

171. Des d'una altra perspectiva, segons Ribot Igualada, durant la convivència l'obligació més general d'aliments resta absorbida pel deure de satisfer, entre altres, les despeses en concepte d'aliments, en el sentit més ampli; l'única via per a dotar d'una funció autònoma els art. 8 i 26 LUEP consisteix a mantenir que aquests preceptes constituïrien el límit d'allò que ex art. 3.1 LUEP poden convenir els membres de la parella amb vista a regular els seus drets i deures durant la convivència. En cessar la convivència, l'obligació d'aliments (en estat merament latent durant la convivència) difícilment sorgirà a la manera en què ho fa entre cònjuges separats; per a aquest supòsit, es té dret no a aliments, sinó a una pensió alimentària periòdica (art. 14 i 16 LUEP) —que en realitat és una pretensió *sui generis*, diferent de la d'aliments en sentit propi i de la que, entre cònjuges, estableix l'art. 84 CF. El deure d'aliments postconvivència, vinculat a la condició de membre d'una unió estable de parella encara no extingida, permetria únicament reclamar els aliments meritats i no abonats durant el període comprès entre el moment de la separació i l'any que automàticament determina l'extinció de la unió —amb el benentès que això únicament tindrà lloc si mitjançant la reclamació hagués nascut l'obligació de pagar aliments (art. 262 CF)— (vegeu Jordi RIBOT IGUALADA, comentari a l'art. 8 de la Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella, a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentaris al Codi de família*, p. 1180-1181. Vegeu també M. Carmen GETE-ALONSO Y CALERA, Maria YSÀS SOLANES i Judith SOLÉ RESINA, *Situacions de convivència*, p. 47.

4.3.1.2. Efectes patrimonials

4.3.1.2.1. Propietat, administració i gaudi dels béns de cadascun dels membres de la parella i disposició dels béns d'ús comú

Si no es pacta una altra cosa, cada membre de la parella conserva el domini, el gaudi i l'administració dels seus béns. Així ho reconeixen, seguint els articles 3.2 *in fine* i 22.2 *in fine* de la Llei catalana, 5.3 *in fine* de la Llei aragonesa i 5.4 de la Llei balear —que concreta que això abasta els béns que adquireixi cadascun dels membres de la parella durant la convivència (precisió que també regeix en el cas de la Llei catalana, encara que no es digui expressament).

Les lleis catalana i basca contenen regles específiques pel que fa a la disposició dels béns d'ús comú de la parella. En aquest sentit, els articles 11 i 28 de la Llei catalana d'unions estables de parella —paral·lelament a allò previst en l'article 9.1, 2 i 3 CF en cas de matrimoni— estableixen una regla específica pel que fa a la disposició de l'habitatge «comú»¹⁷² o dels béns mobles d'ús ordinari. Respecte d'aquests, el convivent titular no pot dur a terme cap acte d'alienació, de gravamen o, en general, de disposició del seu dret que en comprometi l'ús sense el consentiment de l'altre membre de la parella o, si aquest manca, sense una autorització judicial. L'acte efectuat sense consentiment o sense autorització judicial és anul·lable a instàncies de l'altre convivent en el termini de quatre anys des que en tingui coneixement o des que s'inscriuï en el Registre de la Propietat —art. 11.2 i 28.2 LUEP— (en aquest punt, la diferència respecte del previst en l'art. 9.2 CF és que allà es legitimen també per a instar l'anul·lació els fills menors que convisquin en l'habitatge). El tercer paràgraf dels articles 11 i 28 LUEP reproduïx la regla de l'article 9.3 CF de protecció dels adquirents de bona fe i a títol oneros en el cas que el titular hagi manifestat que l'immoble no tenia la condició d'habitatge comú.

L'article 6.1 *in fine* de la Llei basca estableix també la necessitat del consentiment de l'altre convivent per tal que un dels membres de la parella pugui alienar, gravar o, en general, disposar del seu dret sobre els béns «comuns» de qualsevol manera que en comprometi l'ús.

Des d'una altra perspectiva, la Llei andalusa preveu que, en el document que poden subscriure els membres de la parella per tal de reflectir el règim econòmic voluntàriament pactat, es pugui regular el règim de titularitat i disposició dels béns i guanys, amb la constitució, si escau, d'una societat universal en qualsevol de les seves modalitats (art. 11.1*b*).

172. S'obvia aquí el qualificatiu *familiar* que fa servir l'art. 9 CF referit a l'habitatge.

4.3.1.2.2. Règim de les despeses comunes

A) Les despeses comunes: conceptes que comprenen

La Llei catalana defineix què entén per *despeses comunes de la parella* tot indicant els conceptes que aquestes comprenen (art. 4 i 23). En aquest sentit, inclou dins d'aquestes (art. 4.1) les despeses necessàries per al manteniment de la parella i dels fills —comuns¹⁷³ o no— que convisquin amb ells, d'acord amb els seus usos i el seu nivell de vida. A tall exemplificatiu, es refereix concretament i especialment a les despeses originades en concepte d'aliments en el seu sentit més ampli, a les de conservació o millora dels habitatges o altres béns d'ús de la parella, i a les originades per les atencions de previsió, mèdiques o sanitàries.

Aquesta delimitació és reproduïda per la Llei balear a l'hora de definir les despeses per al manteniment de les càrregues familiars, però amb la diferència que obvia referir-se a les despeses de «millora» de l'habitatge o altres béns d'ús de la parella (art. 5.2).

Els conceptes de la Llei catalana referents al manteniment dels propis membres de la parella, així com dels fills que convisquin amb ells, també són inclosos en termes molt similars en la delimitació de despesa comuna que fa l'article 5.3.II de la Llei aragonesa. En canvi, per contrast amb la referència que fa la Llei catalana a les despeses de conservació o millora dels habitatges o altres béns d'ús de la parella, la Llei aragonesa es limita a al·ludir a les despeses referents a l'habitatge, sense precisar més. Al marge d'això, la Llei aragonesa no es refereix ni als usos ni al nivell de vida a l'hora de delimitar el concepte de *despesa comuna*.

La Llei navarresa no defineix què entén per *despesa comuna* (quins conceptes comprèn) i a l'hora de parlar de la manera de contribuir-hi (art. 5.3) separa els termes «despeses comunes» i «manteniment de l'habitatge» —com fa també la Llei catalana (art. 3.2). Al seu torn, en parlar de la responsabilitat (art. 7), aquesta llei distingeix entre les obligacions contretes per raó de les despeses necessàries per al manteniment de la llar i l'atenció dels fills «comuns» —expressió que deixa fora els fills d'un dels membres que conviu amb la parella. De fet, l'enfocament de la Llei navarresa sembla excloure del concepte de

173. A diferència del que fa l'art. 4.1 LUEP, l'art. 23.3 es refereix únicament als fills «d'algun dels membres de la parella»; no considera, per tant, la possibilitat que es pugui tractar de fills comuns (com fa, en canvi, l'art. 4.1, que parla dels fills «comuns o no»). No obstant això, actualment també els convivents homosexuals poden tenir fills comuns, ja que, d'una banda, poden adoptar conjuntament, i, de l'altra, un dels convivents pot adoptar els fills de l'altre (art. 115.2 i 117.1a CF, tal com han quedat redactats per la Llei 3/2005, de 8 d'abril).

despesa comuna les despeses dels fills d'un dels membres de la parella que conviuen amb ells —despeses considerades comunes de forma expressa per les lleis catalana i aragonesa.

En sentit negatiu, la Llei catalana (art. 4.2) exclou del concepte de *despeses comunes* les derivades de la gestió i la defensa dels béns propis de cada membre de la parella i, en general, les que responguin a l'interès exclusiu d'un d'ells. Això mateix estableixen les lleis navarresa (art. 5.3.II), balear (art. 5.2 *in fine*) i basca (art. 6.1).

Les lleis valenciana, madrilenya, andalusa, canària, extremenya, basca i càntabra no delimiten els conceptes que consideren compresos en les despeses comunes.

B) Contribució proporcional

Deu de les dotze lleis autonòmiques, començant per la catalana (art. 3.2 i 22.2), estableixen un sistema de contribució proporcional a les despeses comunes (obligació *inter partes* pel que fa al finançament). Només les lleis asturiana i andalusa —la qual, però, es refereix a la contribució a les «càrregues familiars» com una de les matèries a l'hora d'elaborar un document on es reflecteixi el règim econòmic voluntàriament pactat entre els membres de la parella (art. 11.1a i d)— obvien qualsevol referència a aquesta contribució proporcional.

En aquest sentit, d'acord amb aquests preceptes catalans —de redacció una mica tortuosa—, si no hi ha pacte, ambdós membres de la parella han de contribuir al manteniment de la casa i a les despeses comunes en proporció als seus «ingressos» i, si aquests no són suficients, en proporció als seus «patrimonis». Això mateix ha passat a la Llei aragonesa (art. 5.3) i, de manera similar, a les lleis canària (art. 7.3 —presumpció—) i basca (art. 6.1). La Llei navarresa (art. 5.3), en comptes de referir la proporcionalitat als ingressos i, si aquests no són suficients, als patrimonis, indica com a mesura de la proporcionalitat «les possibilitats» de cadascun dels membres de la parella. Aquest és també el punt de referència que pren la Llei càntabra (art. 8.2 —presumpció pel que fa a la contribució al manteniment de l'habitatge i de les despeses comunes). Altres normes autonòmiques estableixen la regla de la proporcionalitat en funció dels «recursos» de cada membre de la parella; així ho fan la Llei valenciana (art. 4.2) —que ho preveu en termes de presumpció i qualifica aquesta forma de contribució d'*equitativa*—, la balear (art. 5.1) —que mesura la proporcionalitat en la contribució al manteniment de les càrregues familiars en funció dels «recursos econòmics»—, la madrilenya (art. 4.3) —que reproduïx de manera pràcticament idèntica la fórmula de la Llei valenciana— i l'extremenya (art. 6.2 —presumpció).

Tal com preveu l'article 5.3 de la Llei navarresa —que clarifica i simplifica en certa manera en aquest punt la redacció dels articles 3.2 i 22.2 de la Llei catalana («treball domèstic», «col·laboració personal o professional no retribuïda o amb retribució insuficient a la professió o a l'empresa de l'altre membre» i «recursos procedents de llur activitat o de llurs béns»), la contribució tant pot tenir lloc mitjançant el treball personal com amb aportacions econòmiques. Així ho estableixen també expressament els articles 5.1 de la Llei balear («treball per a la família»), 7.3 de la Llei canària («treball domèstic» i «recursos»), 6.1 de la Llei basca («aportació econòmica» i «treball personal»; es considera contribució el «treball domèstic», la «col·laboració personal o professional no retribuïda o insuficientment retribuïda a la professió o a l'empresa de l'altre membre» i els «recursos procedents de llur activitat o de llurs béns») i 8.2 de la Llei càntabra («aportació econòmica o treball personal»).

C) Responsabilitat respecte de les obligacions concretes per raó de les despeses comunes

Els articles 5 i 24 de la Llei catalana d'unions estables, a imatge del que es preveu en l'article 8 CF respecte dels cònjuges, estableixen la responsabilitat solidària d'ambdós membres de la parella enfront de tercers respecte de les obligacions concretes per raó de les despeses comunes (punt de vista del deute), sempre que siguin adequades als usos i al nivell de vida de la parella; en un altre cas, en respon únicament qui ha contret l'obligació. Aquest és potser l'efecte més fort de la LUEP. Aquesta mateixa regla, la reproduceix l'article 5.4 de la Llei aragonesa, amb l'única diferència significativa que aquest precepte refereix només l'adequació de les despeses als usos socials, i no, en canvi, al nivell de vida de la parella. L'article 7 de la Llei foral navarresa predica la responsabilitat solidària respecte de les obligacions concretes per raó de les despeses necessàries per al manteniment de la casa i l'atenció dels fills «comuns». Tot i que no al·ludeix a l'adequació de les despeses als usos o al nivell de vida de la parella, la idea que es tracti de despeses «necessàries» modula igualment la responsabilitat, de manera que, si es tracta de despeses que no es consideren necessàries, s'haurà de concloure que la responsabilitat serà de qui hagi contret l'obligació. Una fórmula similar a la navarresa és la que utilitza la Llei andalusa (art. 12.4), la qual predica la solidaritat respecte de les obligacions concretes per les despeses necessàries per al manteniment de la casa.

Contrastant amb allò previst en les lleis catalana, aragonesa, navarresa i andalusa, la Llei balear de parelles estables (art. 5.3) parteix de la premissa general

que cada membre de la parella respon amb els seus béns del compliment de les obligacions que hagi contret, si bé respecte de les causades per l'aixecament de les càrregues familiars estableix la responsabilitat subsidiària de l'altre membre de la parella, sempre que siguin adequades a l'ús social i al nivell econòmic de la parella.

4.3.2. *En cas d'extinció de la unió*

4.3.2.1. Extinció per una causa diferent de la defunció: la ruptura

4.3.2.1.1. Revocació dels poders

Seguint la Llei catalana (art. 12.3 i 30.3 LUEP), les lleis aragonesa (art. 6.5), navarresa (art. 4.4), balear (art. 8.3), asturiana (art. 4.5) i extremenya (art. 5.4) estableixen que l'extinció de la unió implica la revocació dels poders que qualsevol membre de la parella hagués pogut atorgar a favor de l'altre.¹⁷⁴ Aquesta disposició no té equivalent en les lleis valenciana, madrilenya, andalusa, canària, basca i càntabra.

4.3.2.1.2. Limitació de la possibilitat de constituir formalment, per negoci jurídic, una nova unió estable

En cas de ruptura de la convivència, els convivents no poden tornar a formalitzar una unió estable amb una altra persona mitjançant una escriptura pública (cas de constitució negocial) fins que no hagin transcorregut sis mesos des que van deixar sense efecte (qüestió que concorda amb l'art. 12.2 LUEP) el document públic corresponent a la convivència anterior (en el cas que la unió anterior també s'hagués constituït formalment, per negoci jurídic, en una escriptura pública) —art. 17.1 i 29.1 LUEP. Són nuls els actes que contravinguin aquesta prohibició —art. 17.2 i 29.2 LUEP. Segons l'encapçalament de l'article 17 LUEP, en les parelles heterosexuales això no té lloc en tots els supòsits d'extinció previstos en l'article 12 LUEP, sinó només en els casos de «ruptura unilateral». En canvi, respecte de les parelles homosexuals, l'article 29 LUEP no precisa que això només tingui lloc en cas de ruptura unilateral, la qual cosa sembla que doni a entendre que es tracta d'una conseqüència general de tota extinció, sigui quina en sigui la causa.

174. Vegeu els art. 102.2 i 106.II CC.

L'article 6.4 de la Llei aragonesa reproduïx el que es preveu en l'article 29.1 de la Llei catalana i no exigeix, per tant, que la ruptura de la unió anterior hagi tingut lloc unilateralment per tal que entri en joc la prohibició de no tornar a constituir formalment una parella estable (constitució negocial mitjançant una escriptura pública) abans que transcorrin sis mesos des que es va deixar sense efecte el document públic (constitució negocial formal) corresponent a la parella anterior.

Contrastant amb això, la Llei navarresa (art. 4.3) es limita a establir que els membres d'una parella estable no podran establir una altra parella estable amb una tercera persona fins que no s'hagi produït la dissolució de la parella per mitjà d'algun dels supòsits descrits en l'article 4.1. Això mateix estableix l'article 5.3 de la Llei extremeña,¹⁷⁵ i preveu quelcom similar l'article 4.4 de la Llei asturiana.¹⁷⁶ En la mateixa línia, segons l'article 19.1 *in fine* de la Llei basca, cap de les parts no pot constituir una nova relació de parella sotmesa a aquesta llei si no ha cancel·lat prèviament l'anterior. I, segons l'article 13.3 de la Llei càntabra, «[l]as partes integrantes de una pareja de hecho sólo podrán inscribir en el Registro de Parejas de Hecho la constitución de otra pareja estable con tercera persona, cuando se haya producido la disolución y la correspondiente cancelación de la inscripción anterior».

4.3.2.1.3. Compensació econòmica i pensió alimentària periòdica

4.3.2.1.3.1. Compensació econòmica

A) Supòsit de fet

Set de les dotze lleis autonòmiques sobre parelles de fet, començant per la catalana —la qual, al seu torn, pren com a model allò previst en l'article 41.1 CF—, preveuen, per al cas que es donin determinades circumstàncies, el dret a una compensació econòmica en cas de cessament de la convivència en vida dels dos convivents.

175. Art. 5.3 de la Llei extremeña: «Los miembros de una pareja de hecho no podrán establecer otra pareja estable con tercera persona mientras no se haya producido su disolución mediante alguno de los supuestos descritos en el primer apartado.»

176. Art. 4.4 de la Llei asturiana: «A los efectos de la presente Ley no se reconocerá la existencia de otra pareja estable mientras no se hubiera producido la disolución de la anterior mediante alguno de los supuestos descritos en el primer apartado.»

En aquest sentit, segons els articles 13 i 31.2¹⁷⁷ de la Llei catalana, aquell que sense retribució o amb una retribució insuficient hagi treballat per a la llar comuna o per a l'altre convivent, té dret a rebre de l'altre una compensació econòmica en el cas que s'hagi generat per aquest motiu una situació de desigualtat entre el patrimoni dels dos que impliqui un enriquiment injust.

L'article 5.5 de la Llei navarresa reproduceix, sense modificacions substancials —si bé comença indicant que es tracta d'una regulació prevista «[e]n defecto de pacto»—, el que estableixen els articles 13 i 31.2 de la Llei catalana (preceptes que també s'ha d'entendre que admeten un pacte en sentit contrari). Malgrat no respectar-ne exactament la literalitat, els articles 7 de la Llei extremeña, 6.2*b* de la Llei basca i 9 de la Llei càntabra estableixen una regulació propera a la dels preceptes catalans.

Quelcom similar —concretant aquest dret no només quan el convivent s'ha dedicat a la llar o a l'altre convivent, sinó també quan s'ha dedicat als fills comuns o de l'altre convivent— estableix l'article 7.1 de la Llei aragonesa per als casos d'extinció de la parella per una causa diferent de la mort o la declaració de mort (exclusió que també resulta respecte dels preceptes catalans, que preveuen la compensació econòmica per als casos en què «la convivència cessa en vida dels dos convivents») —article 7.1*b*. A més a més, però, el precepte aragonès preveu un segon supòsit (art. 7.1*a*) que dóna dret a aquesta compensació: quan el convivent ha contribuït econòmicament o amb el seu treball a l'adquisició, la conservació o la millora de qualsevol dels béns comuns o privatis de l'altre membre de la parella. La Llei balear (art. 9.2) reproduceix essencialment la regulació aragonesa, tot i que en el supòsit referit al treball per a la família indica que s'hi ha d'haver dedicat «amb exclusivitat o de forma principal», i obvia qualsevol referència a la manca de retribució o al fet que aquesta hagi estat insuficient.

B) Pagament: termini i mitjà per a fer-lo efectiu

Com la Llei catalana (art. 16.3 i 32.3 —que recorden el que preveu l'art. 41.2, segon incís, CF [exceptuant el que estableix aquest precepte quant a la possibilitat que el jutge estableixi la constitució de garanties], per a la compensació econòmica en cas de crisi matrimonial—), també les lleis navarresa (art. 6.3) i balear (art. 10.4) estableixen que el pagament de la compensació econòmica s'ha de fer efectiu en el termini màxim de tres anys, amb la meritació de l'interès legal des que s'hagi reconegut.

177. Anterior paràgraf primer de l'art. 31, que ha passat a ser el segon d'acord amb l'art. 14.2 de la Llei catalana 3/2005.

Totes tres lleis disposen també que la compensació s'ha de satisfer en metàl·lic, llevat que hi hagi un acord entre les parts o que el jutge, per una causa justificada, autoritzi el pagament amb béns (art. 16.3 i 32.3 LUEP —que prenen com a model el que es preveu en l'art. 41.2, al principi, CF, per a la compensació econòmica en cas de crisi matrimonial—, 6.3 de la Llei navarresa i 10.4 de la Llei balear).

4.3.2.1.3.2. Pensió alimentària periòdica

A) Supòsit de fet

La Llei catalana (art. 14 i 31.3 —segons la nova numeració dels paràgrafs que estableix la Llei 3/2005¹⁷⁸— [art. 31.2 originari]) preveu que, en cessar la convivència, qualsevol dels membres de la parella pugui reclamar a l'altre una pensió alimentària periòdica si es donen determinades circumstàncies, les quals, però, no són del tot coincidents segons si es tracta de parelles heterosexuales o de parelles homosexuals.

Així, segons l'article 14 LUEP, qualsevol dels membres de la parella heterosexual pot reclamar aquesta pensió per a atendre adequadament el seu manteniment en els casos següents: si la convivència ha minvat la capacitat del sol·licitant d'obtenir ingressos (art. 14*a*)¹⁷⁹ o si té al seu càrrec fills comuns, en circumstàncies en què la seva capacitat d'obtenir ingressos resti minvada (art. 14*b*). En canvi, respecte de la parella homosexual, l'article 31.2 originari de la Llei catalana [art. 31.3 LUEP, després de la Llei 3/2005] només es refereix al primer supòsit.¹⁸⁰ Això tenia sentit quan es redactà el precepte, és a dir, quan la parella homosexual no podia tenir fills comuns; en canvi, actualment, a partir de la Llei catalana 3/2005, una parella homosexual també pot tenir fills comuns (art. 115.2 i 117*a* CF). Potser s'hauria pogut aprofitar la reforma per a modifi-

178. La Llei catalana 3/2005 ha afegit un primer paràgraf a l'art. 31 LUEP, però ha deixat intactes els antics apartats 1 i 2 del precepte, que passen a ser els apartats 2 i 3.

179. Crida l'atenció que aquí (art. 14*a*, referent a les parelles heterosexuales, que equival a l'art. 31.3, per a les homosexuals) es tingui en compte únicament la capacitat «del sol·licitant» d'obtenir ingressos i que, en canvi, quan es regula la possibilitat de disminució o extinció posterior de la pensió (art. 16.5 i 32.5 LUEP), es parli del «desequilibri que compensa» (concepte relatiu, referit a ambdós patrimonis) aquesta mateixa pensió.

180. Respecte del qual es posa en relleu la mateixa contradicció que hem indicat en la nota anterior (en aquest cas, entre l'actual art. 31.3 —segons la numeració que li ha donat la Llei 3/2005— i l'art. 32.5 LUEP).

car l'article 31 LUEP en el sentit d'estendre a les parelles homosexuals allò previst en l'article 14*b* LUEP.

La Llei navarresa (art. 5.4) reproduïx amb poques modificacions l'article 14 de la Llei catalana. Potser la més destacable,¹⁸¹ sense que en variï el sentit, és que dona una redacció diferent al segon cas que permet reclamar la pensió, ja que no es fixa tant —encara que es tracti de coses que en certa manera van molt lligades— en la minva de la capacitat d'obtenir ingressos, sinó en la impossibilitat o dificultat de realitzar activitats laborals («si el cuidado de los hijos e hijas comunes a su cargo, le impidiere la realización de actividades laborales o las dificultara seriamente»). Els articles 9.1 de la Llei balear i 6.2*a* de la Llei basca es mantenen en la línia de l'article 5.4 de la Llei navarresa.

En cas d'extinció de la convivència per causes diferents de la mort o la declaració de mort, la Llei aragonesa (art. 7.2) només preveu la possibilitat de reclamar una pensió (sense qualificar-la expressament d'*alimentària*, però que només té lloc si qui la reclama la necessita per al seu manteniment) en un dels supòsits previstos en les lleis esmentades: quan la cura dels fills comuns impedeixi o dificulti la realització d'activitats laborals.

B) Revisió i extinció

En el cas previst en els articles 14*a* i 31.3 [article 31.2 originari, abans de la Llei 3/2005] LUEP, la pensió s'extingeix en el termini de tres anys —comptadors des de la data de pagament de la primera pensió—, per les causes generals d'extinció del dret d'aliments¹⁸² i en el moment en què qui la percep contreu matrimoni o conviu maritalment¹⁸³ (art. 16.4, al principi, i 32.4 LUEP). Això mateix estableix l'article 6.2, al principi, de la Llei navarresa, i —amb poques variacions—¹⁸⁴ l'article 10.2.I de la Llei balear.

En el supòsit de l'article 14*b* LUEP, la pensió s'extingeix quan cessa l'atenció als fills o quan aquests arriben a la majoritat o són emancipats, llevat dels su-

181. Semblaria una diferència el fet que els art. 5.4 i 6.2 de la Llei navarresa no qualifiquen aquesta pensió d'*alimentària*. Això no té, però, rellevància, ja que l'últim paràgraf de l'art. 6 (art. 6.4) sí que qualifica expressament la pensió d'*alimentària*; a més, només es té dret a la pensió si es necessita per a atendre adequadament el propi manteniment (art. 5.4).

182. Art. 271 CF.

183. Situació *de facto*; no cal que sigui una unió jurídica.

184. Respecte de l'última causa d'extinció esmentada, al·ludeix al fet que el receptor contreu matrimoni, constitueixi una parella estable o convisqui amb una altra persona en relació afectiva anàloga a la conjugal.

pòsits d'incapacitat (art. 16.4 LUEP). Això mateix resulta dels articles 6.2 *in fine* de la Llei navarresa i 10.2.II de la Llei balear, així com de l'article 7.2 *in fine* de la Llei aragonesa —a excepció, en aquest últim cas, de la referència a la incapacitat.

Amb caràcter general, la pensió alimentària periòdica ha de ser disminuïda o extingida quan el «desequilibri que compensa»¹⁸⁵ disminueixi o desaparegui (art. 16.5 i 32.5 LUEP). L'article 6.4 de la Llei navarresa reproduïx aquesta mateixa previsió. Segons la Llei balear (art. 10.3), la pensió pot ser modificada o extingida si canvien les circumstàncies que la produïren.

4.3.2.1.3.3. Compatibilitat i termini per a realitzar la reclamació

D'acord amb la Llei catalana (art. 16.1 i 32.1 LUEP), els drets a la compensació econòmica (art. 13 i 31.2 [31.1 originari, abans de la Llei 3/2005] LUEP) i a la pensió periòdica (art. 14 i 31.3 [31.2 originari] LUEP) són compatibles,¹⁸⁶ però s'han de reclamar conjuntament a fi que es ponderin adequadament. Aquesta disposició recorda allò que es preveu en l'article 41.3 CF respecte de la compensació econòmica i dels altres drets de caràcter econòmic que puguin correspondre al cònjuge beneficiat en cas de crisi matrimonial.

La Llei aragonesa (art. 7.3) es limita a preveure que la reclamació del dret a la pensió i a la compensació s'ha de formular en el termini d'un any des de l'extinció de la parella —punt en el qual reproduïx el termini de caducitat previst en els articles 16.2 i 32.2 LUEP («en el termini d'un any comptador des del cessament de la convivència») —, per tal que es ponderin equilibradament en funció de la durada de la convivència.

El termini d'un any per a formular la reclamació que estableixen primer la Llei catalana (art. 16.2 i 32.2) i després l'aragonesa (art. 7.3) és el fixat també en les lleis navarresa (art. 6.1) i balear (art. 10.1) —lleï que també exigeix expressament que la reclamació de la pensió i la compensació es faci conjuntament, per tal de poder-les ponderar adequadament, i que parla també expressament de la compatibilitat (art. 10.5).

185. Com ja hem indicat, crida l'atenció que aquí es parli del fet que la pensió alimentària compensa un desequilibri (concepte referit a ambdós patrimonis), mentre que en els art. 14 i 31.3 (31.2 originari) només es tingui en compte que la convivència hagi minvat la capacitat «del sol·licitant» d'obtenir ingressos.

186. Aquesta compatibilitat fa pensar que la referència al «desequilibri que es compensa» amb la pensió alimentària periòdica no és del tot exacte, ja que si aquesta fos la finalitat de la pensió alimentària, s'encavalcaria en certa manera amb allò previst per a la compensació econòmica (art. 13 i 31.2 actual [31.1 originari] LUEP).

4.3.2.1.4. Guarda i règim de visita dels fills

Originàriament, la Llei catalana contenia només una disposició dedicada a la guarda i el règim de visita dels fills comuns en el capítol dedicat a les parelles heterosexuales (art. 15). Això resultava lògic perquè en aquell moment les parelles homosexuals no podien tenir fills comuns. Actualment, en canvi, des de la Llei 3/2005, la legislació catalana admet que, sigui per la via de l'adopció conjunta (art. 115.2 CF), sigui per la via de l'adopció del fill de la parella (art. 117.1a CF), les parelles que conviuen amb caràcter estable (tant si compleixen els requisits de la LUEP com si no) poden tenir fills comuns; en coherència amb això, la Llei 3/2005 ha introduït un precepte equivalent a l'article 15 —encara que la seva redacció no és idèntica— en el capítol dedicat a les parelles homosexuals (el nou art. 31.1 LUEP).

Segons aquests preceptes, en cessar la convivència els membres de la parella poden pactar quin dels dos té la guarda i custòdia dels fills comuns (art. 15) —amb quin dels dos han de conviure (nou art. 31.1 LUEP)—, així com el règim de visites que correspon a l'altre («el règim de visites del membre de la parella que no té la guarda», art. 15 LUEP; «el règim de visites, d'estada i de comunicació amb el membre de la parella amb qui no hagin de conviure», art. 31.1 LUEP).¹⁸⁷ Si no hi ha acord, decideix l'autoritat judicial en benefici dels fills, els quals escoltarà prèviament si tenen prou coneixement o dotze anys o més.

L'article 15 LUEP serví de model a l'article 8 de la Llei aragonesa,¹⁸⁸ tot i que la seva redacció no és idèntica, i aquest, al seu torn, als articles 10 de la Llei navarresa i 11 de la Llei balear.

Altres lleis autonòmiques contenen una mera remissió a la «legislación civil vigente en materia de relaciones paterno-filiales» pel que fa a la guarda i custòdia i al règim de visites, comunicació i estada dels fills comuns. És el cas de les lleis asturiana (art. 6), extremenya (art. 9) i càntabra (art. 10).

187. Destaca el fet que els termes emprats pels art. 15 («quin dels dos en té la guarda i custòdia» i «el règim de visites del membre de la parella que no té la guarda») i 31.1 LUEP —tal com ha quedat redactat per la Llei 3/2005— («amb quin dels dos han de conviure» i «el règim de visites, d'estada i de comunicació amb el membre de la parella amb qui no hagin de conviure») no coincideixen.

188. Art. 8 de la Llei aragonesa: «*Prole común*. 1. En el caso de ruptura de la convivencia por causa distinta a la muerte o declaración de fallecimiento, se estará, en cuanto a la guarda y custodia de la prole común y al régimen de visitas, comunicación y estancia, a lo que la pareja haya convenido. No obstante, el Juez podrá moderar equitativamente lo acordado, cuando a su juicio sea gravemente lesivo para cualquiera de los miembros o para la prole común. 2. En defecto de pacto, el Juez podrá acordar lo que estime procedente respecto a la prole común en beneficio de los hijos y previa audiencia de éstos si tienen suficiente juicio o son mayores de doce años.»

4.3.2.1.5. Guarda i custòdia dels menors en acolliment

Tant la Llei extremeña (art. 8.2) com la Llei càntabra (art. 11.2) contenen una disposició específica referent a la guarda i custòdia dels menors que pugui tenir en acolliment la parella en el moment en què es dissol en vida d'ambdós membres.¹⁸⁹

4.3.2.2. Efectes en cas d'extinció de la parella per defunció d'un dels seus membres

4.3.2.2.1. Efectes patrimonials *post mortem*

La LUEP regula determinats efectes patrimonials *post mortem* (no successoris)¹⁹⁰ de les unions estables —ja siguin aquestes heterosexuales o homosexuals (art. 18 i 33 LUEP)¹⁹¹ o bé exclusivament respecte de les parelles homosexuals (art. 34.1*a* i 2, i 35 LUEP).

189. D'acord amb l'art. 8.2 de la Llei extremeña, «[e]n los casos de disolución de una pareja de hecho, en vida de ambos miembros, que hubiere recibido en acogimiento familiar administrativo a un menor de edad, en lo relativo a la guarda y custodia de éste se estará a lo que disponga, en interés del menor, la Entidad pública competente en materia de protección de menores. En los supuestos de acogimientos familiares judiciales, decidirá el Juez a propuesta de la Entidad pública.»

Segons l'art. 11.2 de la Llei càntabra, «[e]n los casos de disolución en vida de una pareja de hecho que hubiere recibido en acogimiento familiar administrativo a una persona menor de edad, en lo relativo a la guarda y custodia se estará a lo que disponga, en interés de ésta, la entidad pública competente en materia de protección de menores. En los supuestos de acogimientos familiares judiciales, decidirá el órgano judicial competente a propuesta de la entidad pública.»

190. Quant a la categoria dels efectes *post mortem* de la unió estable, adoptem el criteri que utilitzava, respecte dels efectes del matrimoni, la Llei catalana 8/1993, de modificació de la Compilació en matèria de relacions patrimonials entre cònjuges. Sobre aquesta distinció en la Llei 8/1993, vegeu l'exposició de motius II.3 d'aquesta llei, que destaca que es tractaven separadament els efectes patrimonials *inter vivos* i els efectes patrimonials *post mortem* «no successoris» del matrimoni (DOGC núm. 1807, d'11 d'octubre de 1993, p. 6744; Ferran BADOSA COLL, «Comentari a l'art. 7 CDCC», a Anna CASANOVAS, Joan EGEA, M. Carmen GETE-ALONSO i Antoni MIRAMBELL (coord.), *Comentari a la modificació de la Compilació en matèria de relacions patrimonials entre cònjuges: Llei 8/1993, de 30 de setembre* (DOGC núm. 1807 - 11.10.1993), Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995, p. 33-38; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Els conflictes de lleis derivats de la coexistència de diversos ordenaments jurídics civils a l'estat espanyol i l'últim incís de l'art. 9.8 C.c.», *La Notaria*, núm. 4 (octubre 1996), p. 83, nota 20, i p. 92, nota 35; Martín GARRIDO MELERO, «Matrimonio, convivientes *more uxorio* y familia», p. 102; Martín GARRIDO MELERO, *Derecho de familia*, p. 159; M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1225-1226, nota 11, i p. 1230-1233.

191. Vegeu, *mutatis mutandi*, l'exposició de motius II.3 de la Llei 8/1993, que es referia al llavors anomenat *any de plor* i al dret de predetracció dels art. 10 i 11 CDCC com a efectes patrimonials *post mortem* «no successoris» del matrimoni (DOGC núm. 1807, d'11 d'octubre de 1993, p. 6744).

4.3.2.2.1.1. Dret al parament de l'habitatge «comú»

En termes similars al que estableix l'article 35 CF, els articles 18.1 i 33a LUEP —respectivament, per a parelles heterosexuales i homosexuals— preveuen, en cas de defunció d'un dels membres de la parella de la qual consta la convivència, el dret del sobrevivent a la propietat de les robes, el mobiliari i els estris que constitueixen el parament de l'habitatge «comú», sense computar-los, si escau, en el seu haver hereditari (dret de predetracció). No accedirà, però, a la propietat de les joies o dels objectes artístics, ni a la d'altres béns que tinguin un valor extraordinari atès el nivell de vida de la parella i el patrimoni relict, de manera especial els mobles de procedència familiar propietat del convivent premort o en la part que li pertanyen.

Tot i que no amb una redacció idèntica, també les lleis aragonesa (art. 9.I),¹⁹² balear (art. 12a)¹⁹³ i basca (6.2c)¹⁹⁴ contenen una norma d'aquest estil.

4.3.2.2.1.2. Dret a habitar l'habitatge comú durant l'any següent a la mort d'un dels convivents

L'article 18.2 LUEP estableix, per a les parelles heterosexuales, un dret similar a l'any de viduïtat (art. 36 CF) a favor del convivent sobrevivent. Aquest dret —que és independent dels altres que puguin correspondre al supervivent en virtut de la defunció del premort— comprèn els drets a habitar tot l'habitatge comú (amb la facultat de prendre'n possessió) i a ésser alimentat amb càrrec al patrimoni del difunt (en consonància amb el nivell de vida que ha mantingut la

192. Art. 9.I de la Llei aragonesa: «En caso de fallecimiento de uno de los miembros de la pareja, el supérstite tendrá derecho cualquiera que sea el contenido de la escritura de constitución, del testamento o de los pactos sucesorios, al mobiliario, útiles e instrumentos de trabajo que constituyan el ajuar de la vivienda habitual, con exclusión solamente de las joyas u objetos artísticos de valor extraordinario o de los bienes de procedencia familiar.»

193. Segons l'art. 12a de la Llei balear, quan l'extinció de la parella estable tingui lloc a causa de la mort d'un dels convivents, el supervivent té dret a la propietat de la roba, el mobiliari i els estris que constitueixen el parament de l'habitatge comú, sense que es computin en l'haver hereditari. S'entenen exclosos d'aquest grup els objectes artístics o històrics, els béns de procedència familiar i els de valor extraordinari atès el nivell de vida de la parella.

194. Art. 6.2c de la Llei basca: «En defecto de otro pacto expreso, los miembros de la pareja podrán adherirse a las cláusulas que con carácter general se establezcan. Dichas cláusulas preverán: [...] 2. Los efectos del cese, señalándose: [...] c) El derecho del superviviente, en el caso de extinción de la pareja por muerte o declaración de fallecimiento de uno de sus componentes, cuando existiese convivencia y siempre que no perjudique a la legítima de los herederos forzosos, a la propiedad del ajuar doméstico [...], salvo si constituyera nueva pareja de hecho o contrajera matrimonio.»

parella i amb la importància del patrimoni). S'exceptua el cas que el convivent mort hagués atribuït al supervivent l'usdefruit universal de l'herència amb una durada temporal superior a un any. A imatge d'allò previst per a l'any de viduïtat (art. 36.2 CF), aquest dret es perd si durant l'any el convivent sobrevivent es casa o passa a conviure maritalment amb una altra persona o negligeix greument els seus deures envers els fills comuns amb el difunt.

Respecte de les unions estables homosexuals, l'article 33*b* LUEP atribueix també al convivent sobrevivent el dret a habitar l'habitatge comú durant l'any següent a la mort de l'altre membre de la parella. A més, aquest dret es perd si, durant l'any, el convivent sobrevivent es casa o passa a conviure maritalment amb una altra persona. Coherentment amb la impossibilitat que la parella homosexual pogués tenir fills comuns en el moment en què es va aprovar la LUEP, només es fa referència com a causa de pèrdua del dret al fet que el convivent sobrevivent es casa o passi a conviure maritalment amb una altra persona. Actualment, però, d'acord amb la nova redacció donada als articles 115.2 i 117*a* CF per la Llei 3/2005, els convivents homosexuals també poden tenir fills comuns, i, per tant, podria donar-se el cas que el convivent sobrevivent negligís greument els deures envers els fills comuns. A diferència del que passa amb el convivent heterosexual, no es reconeix al convivent homosexual el dret a ser alimentat amb càrrec al patrimoni del premort durant un any.

Les lleis aragonesa (art. 9.II), andalusa (art. 13 —si no hi ha pacte—) i basca (art. 6.2*c*) regulen el dret del convivent sobrevivent a residir en l'habitatge habitual comú durant l'any següent a la mort de l'altre membre de la parella.

4.3.2.2.1.3. Dret a la quarta part del valor de l'herència

Al marge dels efectes patrimonials *post mortem* que acabem d'esmentar, que es reconeixen tant a les unions estables heterosexuals com a les homosexuals i que han tingut ressò, en major o menor manera, en altres lleis autonòmiques, la LUEP atribueix també al membre sobrevivent de la parella homosexual que concorri amb descendents o ascendents un dret similar a l'anomenada *quarta vidual* (art. 379-386 Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya —Llei 40/1991, de 30 de desembre [CS]).¹⁹⁵

Tant en la successió intestada (art. 34.1*a* i 2 LUEP) com en la successió testada (art. 35), si concorre amb descendents o ascendents, el sobrevivent que no

195. Vegeu també l'art. 8.1 de la Llei catalana 22/2000, de 29 de desembre, d'acolliment de persones grans.

tingui mitjans econòmics suficients «per a la seva còngrua sustentació» pot exercitar una acció personal per a exigir dels hereus del premort béns hereditaris o la seva equivalència en diners, a elecció dels hereus, fins a (com a màxim —art. 34.1a i 34.2b LUEP—) la quarta part del valor de l'herència (art. 34.1a LUEP). Si concorre amb descendents o ascendents, el sobrevivent també pot reclamar la part proporcional dels fruits i les rendes de l'herència percebuts des del dia de la mort del convivent o del seu valor en diners. Aquest dret es regeix per les regles previstes en l'article 34.2 LUEP quant a la fixació de la quantia del crèdit (art. 34.2a i b LUEP) i a la seva pèrdua (art. 34.2c LUEP).

Respecte de la «quarta vidual» (art. 379-386 CS), s'ha discutit quina és la seva veritable naturalesa. Generalment s'ha classificat com un dret successori i s'ha qüestionat el seu caràcter legitimari.¹⁹⁶ Ara bé, es pot qüestionar fins i tot la seva naturalesa successòria.¹⁹⁷

196. Vegeu la Sentència del TS de 21 de juny de 1958 (RJA, núm. 2500, p. 2499-2501), la Sentència de l'Audiència de Barcelona d'11 de maig de 1989 (RJC 1989, p. 898-901), la Sentència del TSJC de 4 de desembre de 1989 (RJC 1990, p. 273-279) i la Sentència del TSJC de 26 de gener de 1995 (RJC 1995, p. 299-302); Martín GARRIDO MELERO, *Derecho de familia*, p. 169 i 170-171; Encarna ROCA TRIAS, a Lluís PUIG i Encarna ROCA, *Institucions del dret civil català*, vol. III, València, Tirant lo Blanc, 1998, p. 495-496; Martín GARRIDO MELERO, «Matrimonio», p. 115-117; José Alberto MARÍN SÁNCHEZ, comentari als art. 379-386 CS, a *Comentarios al Código de sucesiones*, tom II, Barcelona, Bosch, 1994, p. 1272-1273; Encarna ROCA TRIAS, «La successió dels cònjuges entre ells», a ÀREA DE DRET CIVIL DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA [coord.], *Setenes Jornades de Dret Català a Tossa: El nou dret successori de Catalunya*, Barcelona, PPU, 1994, p. 48-49; Encarna ROCA TRIAS, comentaris als art. 147 a 153 de la Compilació de Catalunya, a Manuel ALBALADEJO (dir.), *Comentarios al Código civil y Compilaciones forales*, tom XXVIII, vol. 2, Madrid, Editorial Revista de Derecho Privado, Editoriales de Derecho Reunidas, EDERSA, 1982, p. 325-333; Anna CASANOVAS MUSSENS, comentari als art. 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153 i 154, a *Comentarios a les reformes del dret civil de Catalunya*, vol. I, Barcelona, Bosch, 1987, p. 630, i «Entorn de la Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada: aspectes problemàtics», RJC, núm. 2 (1990), p. 305-307 [17-19]; Pau SALVADOR CODERCH, comentari a l'article 250 de la Compilació catalana, a *Comentarios al Código civil y Compilaciones forales*, tom XXIX, vol. 3, EDERSA, 1986, p. 114; A. F. PANTALEÓN PRIETO, «¿Derechos sucesorios abintestado del compañero o compañera en la Compilación de Derecho civil de Cataluña?», a *La reforma de la Compilación: el sistema successori: Materials III Jornades de Dret Català a Tossa*, Universitat de Barcelona, Càtedra de Dret Civil Català «Duran i Bas», 1985, p. 175-176 i 180-181.

197. Casanovas Mussons defineix la «quarta vidual» (art. 379-386 CS) com a benefici legal propi de la successió testamentària que, com a efecte patrimonial *post mortem* del matrimoni, es reconeix al vidu sense recursos suficients «per a atendre la seva còngrua sustentació» (Anna CASANOVAS MUSSENS a Ferran BADOSA COLL [dir.], *Manual de dret civil català*, p. 759, i a Ferran BADOSA COLL [coord.], *Compendi de dret civil català*, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, i Madrid, Marcial Pons, Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, 1999, p. 569.

Segons Badosa, «l'aplec d'institucions sota l'epígraf dels efectes patrimonials "post mortem" que va fer la Llei 8/1993, de 30 de setembre, «ha estat incomplet perquè s'ha limitat a les del Llibre 1

Doncs bé, quant al dret similar a la «quarta vidual» que es reconeix a les parelles estables, es pot qüestionar igualment quina és la seva naturalesa. La ubicació sistemàtica d'aquest dret (en una llei dedicada a les unions estables, però en un precepte dedicat a la successió intestada —i, per remissió, en un article sobre successió testada—) no ens ajuda massa a escatir si cal qualificar-lo de *dret successori* o no, tot i que sembla que decanta la qüestió a favor del seu caràcter successori —tal com sembla indicar també la regulació de la quarta vidual en el CS. No obstant això, sembla més adequada la seva consideració com a efecte *post mortem* (no successori) de la unió estable.¹⁹⁸

4.3.2.2.2. Remissió a la legislació d'arrendaments urbans quant al dret a subrogar-se en l'arrendament de l'habitatge

En termes de mera remissió —i, per tant, sense pretendre innovar res respecte del que estableix la legislació a la qual es fa la remissió (cosa que fa en certa manera supèrflua la previsió)—, tant els articles 18.3 i 33c LUEP com l'article 12b de la Llei balear estableixen que, si el membre difunt de la parella era arrendatari de l'habitatge, el sobrevivent té dret a subrogar-se «en els termes que estableixi la legislació d'arrendaments urbans» —remissió que s'ha d'entendre feta a l'art. 16.1, lletra b, de la Llei 29/1994, de 24 de novembre, d'arrendaments urbans.¹⁹⁹

CDCC, deixant-ne fora les contingudes en el Llibre 2n. com la quarta vidual (art. 147 ss. ders) que ha passat al Codi de Successions (art. 379 ss). Aquesta distribució no refusa que la quarta vidual és un efecte patrimonial del matrimoni sinó que estableix dintre dels “post mortem” la indèguda subdistinció entre els “successoris” i els “no successoris” (EM II par. 3), deixant aquells per al CS» (Ferran BADOSA COLL, «Comentari a l'art. 7 CDCC», p. 34).

Respecte de la «quarta marital», Borrás considerava que podia discutir-se la seva naturalesa successòria o familiar. Per a aquesta autora, «[l]a duda radica en si tal institució pertenece al derecho de familia o al derecho de sucesiones, abogando la mayor parte de la doctrina en favor de que se trata de una institució sucesoria y ello no sólo porque se incluye en el título dedicado a las sucesiones, sino también porque en el art. 153.1 del propio texto legal se dice que la cuarta marital “sólo será renunciabile después de la muerte del marido”» (Alegria BORRÁS, *Calificación, reenvío y orden público en el derecho interregional español*, col·l. «Serie Derecho», Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1984, p. 40).

A favor de la consideració de la «quarta marital» com una institució del dret de família, i no del dret successori, vegeu la Sentència del Tribunal de Cassació de Catalunya de 8 de març de 1937 —especialment el considerant segon, observació cinquena, *in fine*— (Ferran BADOSA COLL [cur.], *El dret civil català en la jurisprudència*, vol. IV [anys 1934-1937], Barcelona, Universitat de Barcelona, Publicacions de la Càtedra de Dret Civil Català Duran y Bas, 1977, p. 205-225, esp. p. 216).

198. Sobre això, vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1230-1233.

199. Roca Trias qualifica de *supèrflua* la previsió continguda en l'art. 33c LUEP, atès que reconeix al convivent un dret que ja està reconegut en l'art. 16 de la Llei 29/1994, de 24 de novembre,

4.3.2.2.3. Efectes «successoris»

Sota la rúbrica «successió intestada», l'article 34 LUEP reconeix determinats drets als membres de les unions estables homosexuals,²⁰⁰ drets que no es reconeixen, en canvi, a les unions heterosexuales.²⁰¹ Aquests drets varien segons amb qui concorri el convivent homosexual en la successió intestada del convivent difunt:

d'arrendaments urbans (LAU) (Ferran BADOSA COLL, a Lluís PUIG i Encarna ROCA, *Institucions del dret civil de Catalunya*, vol. II, *Dret de la persona i dret de família*, 5a ed., València, Tirant lo Blanc, 1998, p. 484). Vegeu també M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1232. Quant a les dificultats que planteja la interpretació conjunta dels art. 18.3 i 33c LUEP amb l'art. 16 LAU, vegeu J. SOLÉ RESINA, «Comentari a la Llei 10/1998 de 15 de juliol, d'unions estables de parella (I)», *La Llei de Catalunya*, núm. 224 (5 d'octubre de 1998), p. 4, i «Comentari a la Llei 10/1998 de 15 de juliol, d'unions estables de parella (y II)», *La Llei de Catalunya*, núm. 225 (12 d'octubre de 1998), p. 2; J. J. LÓPEZ BURNIOL, «La Ley catalana de uniones estables de pareja», *RJC*, núm. 3 (1999), p. 669 [37]; J. SOLÉ RESINA, «Comentari d'urgència al Projecte de llei sobre relacions de convivència diferents del matrimoni (Publicat al BOPC núm. 242, de 30 de desembre de 1997)», *La Notaria*, núm. 3 (març 1998), p. 69-70.

200. Vegeu, respecte a aquesta qüestió, M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1225-1230.

201. La LUEP no concedeix cap dret successori *ab intestato* als membres de les unions estables heterosexuales. Llebaria es mostra especialment crític respecte de la diferència de tractament en la LUEP entre les unions homosexuals i les unions heterosexuales quant a la successió intestada (Sergio LLEBARIA SAMPER, «Glosa crítica», p. 90-91 i 100-105). Durant la tramitació del Projecte de llei sobre relacions de convivència diferents del matrimoni, es rebutjaren diverses esmenes (núm. 124 —Grup Mixt—, 125 —Grup Parlamentari d'Iniciativa per Catalunya-Els Verds— i 126 —Grup Socialista al Parlament de Catalunya) que pretenien estendre a les parelles heterosexuales els mateixos drets de «successió intestada» que es reconeixien a les parelles homosexuals (*Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* núm. 299, d'11 de juny de 1998, p. 24129-24130). Anteriorment, la Proposició de les parelles de fet presentada pel Grup Parlamentari d'Iniciativa per Catalunya havia proposat, en general, que el convivent sobrevivent gaudís dels mateixos drets que la llei reconeixia al cònjuge sobrevivent en cas de successió intestada —art. 13— i que pogués reclamar la quarta vidual en les mateixes condicions que el cònjuge sobrevivent —art. 14—; a més a més, se li reconeixien drets *post mortem* similars als continguts en els art. 18.1 i 2, i 33a i b LUEP —art. 7 i 8— (*Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* núm. 228, de 16 de maig de 1994, p. 14485); vegeu també, en el mateix sentit, els art. 7, 8, 13 i 14 de la Proposició de llei de protecció de les parelles de fet presentada pel Grup Parlamentari d'Iniciativa per Catalunya-Els Verds (*Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* núm. 2, de 16 de desembre de 1995, p. 37-38, i núm. 8, de 29 de gener de 1996, p. 275-276). L'art. 10 de la Proposició de llei reguladora de les parelles de fet presentada pel Grup Socialista al Parlament de Catalunya proposava que, si no hi ha fills i descendents, el convivent sobrevivent succeís el premort en tots els seus béns i drets, «sempre que no sigui cridat el cònjuge vidu en els casos previstos per la Llei»; a més a més, l'art. 14 d'aquesta proposició equiparava el convivent amb el cònjuge quant a la possibilitat de reclamar la quarta vidual, i els art. 12 i 13 també reconeixien al membre sobrevivent de la parella drets similars als regulats en els art. 18.1 i 2, i 33a i b LUEP (*Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* núm. 260, de 27 de setembre de 1994, p. 16411).

a) Si no hi ha descendents ni ascendents i el convivent sobrevivent concorre a l'herència amb els parents col·laterals del premort fins al segon grau per consanguinitat o adopció (germans), o, si aquests han premort, amb els fills d'aquests (nebots), el convivent té dret a la meitat de l'herència.

b) En cas que manquin les persones que s'indiquen en l'apartat anterior, el convivent sobrevivent té dret a la totalitat de l'herència.

D'acord amb això, quan la successió s'hagi de regir per la llei catalana,²⁰² les regles de la successió *ab intestato* que estableix el CS (art. 330 i seg.) s'han d'entendre modificades pel que estableix l'article 34 LUEP.

Els efectes successoris que regula la LUEP (art. 34) en relació amb les parelles homosexuals no han estat reproduïts de la mateixa manera en les altres lleis autonòmiques que regulen les unions estables.

D'entrada, les altres lleis autonòmiques que regulen drets successoris (la navarresa, la balear i la basca) no distingeixen si es tracta de parelles heterossexuals o parelles homosexuals.

A partir d'aquí, l'article 11 de la Llei foral navarresa, que equipara el membre sobrevivent de la parella estable amb el cònjuge vidu a l'efecte de l'usdefruit de fidelitat que regula l'article 253 de la Compilació navarresa (art. 11.1), pel que fa a l'ordre de successió en els béns no troncals, col·loca el convivent sobrevivent en la mateixa posició que el cònjuge (art. 11.2, que modifica l'art. 304.5 de la Compilació navarresa). I, finalment, l'article 11.3 de la Llei navarresa (que modifica l'article 341 de la Compilació) posa el convivent en la mateixa situació que el cònjuge i no li permet ser comptador partidori.

L'article 13 de la Llei balear es limita a equiparar el convivent sobrevivent amb el cònjuge vidu tant pel que fa a la successió testada com pel que fa a la intestada.

Segons l'article 9 de la Llei basca, «[a] los efectos de la Ley 3/1992, de 1 de julio, de Derecho Civil Foral del País Vasco, las parejas de hecho tendrán la misma consideración que las casadas. Así, en relación con el régimen sucesorio y en función del Derecho civil foral aplicable en cada caso: 1. Podrán pactar que a la muerte de uno de ellos el otro pueda conservar en usufructo la totalidad de los bienes comunes. || 2. Podrán disponer conjuntamente de sus bienes en un solo instrumento, mediante el testamento mancomunado o de hermandad, pudiendo ser revocado o modificado por los miembros de la pareja. || 3. Podrán nombrarse recíprocamente comisario en el testamento o pacto sucesorio». Al marge d'això, la disposició addicional primera de la Llei basca estableix amb caràcter

202. Vegeu M. Esperança GINEBRA MOLINS, «Los derechos», p. 1229-1230.

general: «Todas las referencias hechas al matrimonio en las normas legales y reglamentarias aprobadas en la Comunidad Autónoma de Euskadi con anterioridad a la entrada en vigor de la presente Ley se entenderán hechas también a las parejas de hecho.»

Sense reconèixer expressament atribucions successòries legals i sense establir una equiparació general amb el cònjuge, la Llei aragonesa conté diverses disposicions relacionades amb la successió voluntària (art. 15, 16 i 17). En aquest sentit, es permet als membres de la parella: testar mancomunadament, atorgar pactes successoris i ordenar la successió de l'altre membre mitjançant la fidúcia en els termes previstos en la legislació successòria aragonesa.

4.4. PACTES REFERENTS A LES RELACIONS PERSONALS I PATRIMONIALS DERIVADES DE LA CONVIVÈNCIA I A LES COMPENSACIONS ECONÒMIQUES EN CAS DE CESSAMENT

La Llei catalana (art. 3.1 i 22.1) preveu que els membres de la parella puguin regular —en forma verbal, document privat o document públic— les relacions personals i patrimonials derivades de la convivència i els drets i deures respectius, així com les compensacions econòmiques per al cas de cessament de la convivència, respectant sempre com a mínim els drets previstos per la Llei, que són irrenunciables fins al moment en què siguin exigibles —cosa que fa inviable pactar la no-aplicació de la Llei al cas concret.

Aquesta norma ha servit de model a les lleis següents: l'article 4.1 de la Llei balear —el qual, a més, a imatge de la Llei valenciana (art. 4.1), considera nuls els acords contraris al dret i els que limitin la igualtat de drets que corresponen a cada membre de la parella—; l'article 7.1 de la Llei canària —el qual, però, obvia referir-se a la necessitat de respectar el mínim dels drets que regula la Llei, que són irrenunciables fins al moment en què són exigibles—, que incorre en certa contradicció quan admet «cualquier forma, verbal o escrita, admitida en Derecho» (art. 7.1) i exigeix a continuació que aquests pactes «consten en escritura pública o en otro documento que reúna las condiciones de autenticidad» (art. 7.2), afegeix la possibilitat de pactar el dret a obtenir informació i autorització mèdica en relació amb l'altre membre de la parella en els casos en què raons mèdiques ho exigeixin o aconsellin (art. 7.1), i preveu la inscripció potestativa d'aquests pactes que regulen la convivència (que, d'acord amb l'article 8.4, només produeixen efectes entre les parts i que mai no poden perjudicar tercers) al Registre de Parelles de Fet, sempre que no siguin contraris a les lleis, no limitin la igualtat de drets dels convivents, no siguin ex-

clusivament personals o no atemptin contra l'esfera de la intimitat dels convivents (art. 8.1 i 3)²⁰³; i l'article 5.1 de la Llei navarresa —el qual, però, no sembla que admeti que pactes d'aquest estil es facin en forma verbal, ja que només admet que constin en document públic o privat. La fórmula utilitzada per la Llei navarresa —exceptuant la referència a la irrenunciabilitat dels drets mínims considerats en la Llei fins al moment que siguin exigibles— ha servit de model, al seu torn, a la Llei asturiana (art. 5.1), que estableix, a més, que aquests pactes no poden perjudicar tercers (art. 5.3). En termes similars, l'article 5 de la Llei basca es limita a establir que els membres de la parella poden regular les relacions personals i patrimonials derivades de la unió mitjançant un document públic o privat, on poden indicar els seus respectius drets i deures, així com les compensacions econòmiques per al cas de dissolució de la parella; no s'inscriuran al Registre els pactes que atemptin contra els drets fonamentals i les llibertats públiques de qualsevol dels membres de la parella (art. 5.2 *in fine*).²⁰⁴

Segons la Llei aragonesa (art. 5.1), el conveni que, d'acord amb el principi de llibertat de pactes, reguli els aspectes personals i patrimonials de la convivència i els drets i les obligacions corresponents, s'ha de fer en una escriptura pública i no pot perjudicar els drets o la dignitat dels atorgants ni pot ser contrari a les normes imperatives. L'exigència de l'escriptura pública sembla un requisit de forma *ad solemnitatem*, idea que reflecteix també l'article 4.1 de la Llei valenciana, segons el qual els membres de la unió poden establir vàlidament en escriptura pública els pactes que considerin convenients per a regir les seves relacions econòmiques durant la convivència i per a liquidar-les després del seu cessament, sempre que no siguin contraris a les lleis, limitadors de la igualtat de drets dels convivents o greument perjudicials per a un d'ells, de manera que seran nuls els pactes que contravinguin aquesta prohibició —regulació que reproduïxen els art. 4.1 i 5 de la Llei madrilenya, 6.1 i 3 de la Llei extremeña (que també consideren nuls els pactes l'objecte dels quals sigui exclusivament personal o afecti la intimitat dels convivents) i, de manera similar, 8.1 i 3 de la Llei de la comunitat de Cantàbria. Aquest tipus de pactes només produeixen efectes entre les parts, mai no poden perjudicar tercers (art. 4.3 de la Llei valenciana [previsió que reproduïxen els articles 4.5 de la Llei madrilenya, 8.4 de la Llei canària, 6.4 principi de la Llei extremeña, 8.5 de la Llei càntabra i, quant al no-perjudici de tercers, 5.3 de la Llei

203. Vegeu també els art. 4*d* i 11 del Decret 60/2004, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Canàries.

204. Vegeu també els art. 1.2, 10.3 i 19.2 del Reglament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma del País Basc, aprovat pel Decret 124/2004, de 22 de juny.

asturiana i 12.3 de la Llei andalusa]²⁰⁵) i poden inscriure's en el Registre Administratiu d'Unions de Fet de la comunitat, d'acord amb el que es preveu en l'article 5 de la Llei valenciana²⁰⁶ —precepte que ha servit de model als art. 5 de la Llei madrilenya i 6.4 *in fine* de la Llei extremeña, amb alguna variant mínima,²⁰⁷ i també, en certa manera, a l'article 8.4 de la Llei càntabra.²⁰⁸

La Llei andalusa dedica l'article 7 a la llibertat dels membres de la parella per a regular els drets i deures derivats de les seves relacions personals (dels quals no seran inscriptibles al Registre Administratiu de Parelles de Fet de la comunitat aquells que atemptin contra els drets fonamentals i les llibertats públiques de qualsevol dels membres de la parella —idea que hem vist que ha reproduït més tard l'article 5.2 *in fine* de la Llei basca. Les administracions públiques d'Andalusia han de vetllar perquè el respecte dels drets dels menors prevalgui per sobre de qualsevol pacte o situació de fet (art. 8). D'altra banda, l'article 10 tracta de la llibertat de pactes en l'àmbit de les relacions patrimonials. Respecte d'això, es reconeix als membres de la parella la possibilitat de sol·licitar informació sobre les disposicions legals vigents que regulen la matèria (art. 10.I) i d'establir, en el moment de la inscripció, el règim econòmic que mantindran mentre duri la relació i quan aquesta s'acabi (art. 10.II, principi) —per a la qual cosa poden sol·licitar informació a l'Administració de la Junta d'Andalusia (art. 11.1) i essent merament potestativa la seva anotació al Registre Administratiu de Parelles de Fet d'aquesta comunitat que regula l'article 6 (art. 11.2)—, així com la possibilitat de pactar les compensacions econòmiques que creguin convenients per al cas de dissolució de la unió, respectant en tot cas els drets mínims considerats per la legislació general aplicable (remissió que no queda clar a què es refereix) —art. 12.2— i no podent perjudicar mai tercers (art. 12.3). De manera una mica reiterativa, l'article 10.II preveu la possibilitat de pactar una compensació econòmica, en cas de cessament de la convivència, en els termes previstos en l'article 10.II *in fine*.

205. Vegeu també l'art. 6.1*b* del Decret 35/2005, de 15 de febrer, pel qual es constitueix i es regula el Registre de Parelles de Fet d'aquesta comunitat.

206. Vegeu també l'art. 7 del Decret 61/2002, de 23 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 1/2001, de 6 d'abril, que regula les unions de fet.

207. A diferència de la Llei valenciana (art. 5.2), les lleis madrilenya i extremeña no preveuen la possibilitat que la inscripció es pugui efectuar per mitjà d'una resolució judicial en el cas de negativa injustificada o d'incapacitat d'un dels membres per a prestar-li el seu consentiment.

208. Segons l'art. 8.4 de la Llei de la comunitat de Cantàbria, «[L]os pactos a los que se refiere este artículo podrán inscribirse en el Registro de Parejas de Hecho de la Comunidad Autónoma de Cantabria con efectos meramente declarativos y no constitutivos, siempre que en ellos concurren los requisitos de validez antes expresados, a petición de ambas partes integrantes de la pareja.»

Segons la Llei aragonesa (DA 1a), el règim de convivència i de drets i obligacions de la parella pactat en escriptura pública, adquireix el valor de capitulacions matrimonials si els membres de la parella contrauen matrimoni, sempre que ho hagin acordat així expressament en l'escriptura.

D'acord amb la Llei càntabra, la dissolució de la parella implica la revocació dels pactes als quals es refereix l'article 8 inscrits en el Registre (art. 13.4).

El Decret de Castella-La Manxa (art. 4.1*b*) preveu la possibilitat d'inscriure els contractes reguladors de les relacions personals i patrimonials entre els membres de la parella. Això mateix resulta de l'article 4.1*b* i 2 del Decret de Castella i Lleó, el qual precisa que aquests pactes o contractes —que només tenen efectes entre les parts i mai no poden perjudicar tercers— són inscriptibles sempre que no siguin contraris a les lleis, limitatius de la igualtat de drets que corresponen a cada convivent o greument perjudicials per a algun d'ells.

ANNEX I. LLEIS AUTONÒMIQUES SOBRE LES UNIONS ESTABLES²⁰⁹

- Llei catalana 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella [modificada per la Llei 3/2005, de 8 d'abril, de modificació de la Llei 9/1998, del Codi de família, de la Llei 10/1998, d'unions estables de parella, i de la Llei 40/1991, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela]
- Llei aragonesa 6/1999, de 26 de març, de parelles estables no casades [modificada per la Llei 2/2004, de 3 de maig]
- Llei foral navarresa 6/2000, de 3 de juliol, per a la igualtat jurídica de les parelles estables
- Llei valenciana 1/2001, de 6 d'abril, per la qual es regulen les unions de fet
- Llei balear 18/2001, de 19 de desembre, de parelles estables

209. Tal com hem apuntat en l'exposició precedent, per les raons allí exposades i sens perjudici d'haver-les tingut en compte en el desenvolupament del tema, en aquest llistat i en el quadre que hi ha a continuació ens limitem a les «lleis» autonòmiques de parelles de fet; prescindim, per tant, d'una banda, dels decrets 124/2000, d'11 de juliol, sobre creació i règim de funcionament del Registre de Parelles de Fet de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa, i 117/2002, de 24 d'octubre, pel qual es crea el Registre d'Unions de Fet a Castella i Lleó i se'n regula el funcionament, i, de l'altra, dels diversos decrets que desenvolupen les lleis esmentades.

- Llei 11/2001, de 19 de desembre, d'unions de fet de la comunitat de Madrid
- Llei asturiana 4/2002, de 23 de maig, de parelles estables
- Llei andalusa 5/2002, de 16 de desembre, de parelles de fet
- Llei 5/2003, de 6 de març, per a la regulació de les parelles de fet a la comunitat autònoma de Canàries
- Llei 5/2003, de 20 de març, de parelles de fet de la comunitat autònoma d'Extremadura
- Llei basca 2/2003, de 7 de maig, reguladora de les parelles de fet
- Llei 1/2005, de 16 de maig, de parelles de fet de la comunitat autònoma de Cantàbria

ANNEX II: LA PARELLA DE FET: QUADRE COMPARATIU DELS ASPECTES CIVILS DE LES DIVERSES LLEIS AUTONÒMIQUES

	Articles											
	Llei catalana 1998	Llei aragonesa 1999	Llei foral navarresa 2000	Llei valenciana 2001	Llei balear 2001	Llei C. de Madrid 2001	Llei asturiana 2002	Llei C. andalusa 2002	Llei canària 2003	Llei C. extremenya 2003	Llei basca 2003	Llei canària 2005
<i>Any d'aprovació</i>												
Constitució												
-Capacitat, incapacitats i altres «requisits personals»	1.1 i 20	1 i 4	2	2.1	2	2.1	3.1	3.2	2.1 i 2.2	2.1, 2.4 i 3	2.1	4.4
-Requisits factuais, formals i registrals	1 i 19 DF 2a	3.1	2 DA, § 2	1 DF 1a	1	1	3.2	2 i 3.1	1 DF 1a	2 DT 3a	2.2, 3.1 i 3.3	1.1, 4.1, 4.2, 4.3, 5, 6 i DT única
-No caràcter temporal ni submissió a condició		5.2	5.2	2.2	4.2 al principi	2.2	5.2		2.3	3.2	5.2 al principi	4.5
-Acreditació	2 i 21	3.2	3	3		3	3.3	5	6	4	3.2	7
Extinció: causes	12.1 i 30.1	6.1 i 6.2	4.1	6.1	8.1	6.1	4.1	12.1 i 5	9.1	5.1	18	12
Efectes legals mentre dura la unió												
Adopció:												
-Conjunta [parelles heterosexuals i parelles homosexuals]	[115.2 CF]*	10**	8								8.1	11.1
-Fills de la parella	[117.1a CF]*										8.2	
Acolliment			8.2				8	9		8.1	7	11.1
Tutela	7 i 25 [179 CF*]	12	9		7							
Curatela, incapacitació i prodigalitat			9		7							
Absència		11	9		7							
Aliments	8 i 26	13			6							
Exclusió del parentiu (equivalent al que ho és per afinitat)		14			3							
Regim dels bens de propietat exclusiva	3.2 <i>in fine</i> i 22.2 <i>in fine</i>	5.3 <i>in fine</i>			5.4							

<i>Disposició de béns d'ús comú</i>	11 i 28	5.3.II	5.3.II	5.3.II	5.3	4.2	4.3									6.1 <i>in fine</i>		
Despeses comunes								5.2								6.1		
– Conceptes que comprenen	4 i 23	5.3.II	5.3.II	5.3.II	5.3	4.2	4.3									6.1		
– Contribució	3.2 i 22.2	5.3	5.3	5.3	5.3	4.2	4.3							7.3	6.2	6.1		
– Responsabilitat	5 i 24 (solidària)	5.4 (solidària)	5.4 (solidària)	7 (solidària)	7 (solidària)			5.3 (subsidiària)						12.4 (solidària)		6.1		
Efectes legals en cas de ruptura																		
– <i>Revocació de poders</i>	12.3 i 30.3	6.5	4.4	4.4	4.4			8.3							5.4			
– <i>Limitació d'una nova unió</i>	17 i 29	6.4	[4.3]	[4.3]	[4.3]									[4.4]	[5.3]	[19.1]		
– <i>Compensació econòmica</i>	13, 16.1, 16.2 i 16.3	7.1 i 7.3	5.5, 6.1, 6.3	5.5, 6.1, 6.3	5.5, 6.1, 6.3			9.2, 10.1, 10.4 i 10.5							7	6.2b		
– <i>Pensió alimentària periòdica</i>	14, 16.1, 16.2, 16.4, 16.5, 31.3,* 32.1, 32.2, 32.4 i 32.5	7.2 i 7.3	5.4, 6.1, 6.2 i 6.4	5.4, 6.1, 6.2 i 6.4	5.4, 6.1, 6.2 i 6.4			9.1, 10.1, 10.2, 10.3 i 10.5								6.2a		
– <i>Guarda i règim de visita dels fills</i>	15 i 31.1*	8	10	10	10			11						[6]	[9]	10		
– <i>Guarda i custòdia dels menors en acolliment</i>															8.2	11.2		
Efectes legals en cas d'extinció per defunció																		
– <i>Dret al parament de l'habitatge</i>	18.1 i 33a	9.I						12a								6.2c		
– <i>Dret a habitar l'habitatge comú durant un any</i>	18.1 i 33b	9.II									13					6.2c		
– <i>Dret a la quarta part del valor de l'herència</i>	34.1a, 34.2 i 35 (unió homosexual)																	
– <i>Dret a subrogar-se en l'arrendament</i>	18.3 i 33c							12b										
– <i>Efectes «successoris»</i>	34 (unió homosexual)	15, 16 i 17	11	11	11			13								9		
Pactes referents a les relacions personals i patrimonials																		
	3.1 i 22.1	5.1 i 52 DA 1a	5.1 i 52 DA 1a	5.1 i 52 DA 1a	5.1 i 52 DA 1a	4.1 i 4.3	4	4	4.1, 4.4, 4.5 i 5					5	7, 10, 11, 12.2 i 12.3 i 8	6.1, 6.3 i 6.4	5	8.1, 8.3, 8.4, 8.5 i 13.4

* Preceptes modificats per la Llei catalana 3/2005, de 8 d'abril.

** Precepte modificat per la Llei aragonesa 2/2004, de 3 de maig.